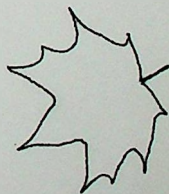
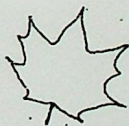
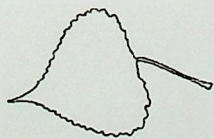

ЗВІТ
про роботу Академії
педагогічних наук України
за 1997 рік

**АКАДЕМІЯ
ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ**

**ЗВІТ
про роботу Академії
педагогічних наук України
за 1997 рік**

Київ - 1998

Академія педагогічних наук України. Звіт.

Звіт про роботу Академії педагогічних наук
України за 1997 рік.— К.: Пед. думка,
1998.— 143 с.

1. Вступ

У 1997 році Академія педагогічних наук України відзначила 5-у річницю свого заснування. На Загальних зборах Академії, що відбулися 17-18 грудня, було заслухано і широко обговорено доповідь Президента Ярмаченка М.Д. «Розвиток педагогічної і психологічної науки в Україні за період становлення і діяльності Академії педагогічних наук (1992-1997 р.р.)». Збори обрали Президентом АПН України академіка Кременя В.Г. Відбулися зміни у складі Президії АПН.

Нині в структурі АПН функціонують 6 науково-дослідних інститутів, 5 центрів, що працюють на правах інститутів, та Педагогічний музей України. Науковий потенціал Академії складає 839 науковців, серед яких 87 докторів і 375 кандидатів наук. Загальна чисельність членів Академії педагогічних наук становить 100 чоловік, з них 37 дійсних членів та 63 члени-кореспонденти.

АПН України зосередила свою діяльність насамперед на законодавчому забезпеченні державотворчих процесів. Основні зусилля Академія спрямувала на методологічне, теоретичне і методичне забезпечення національної освіти; розробку і наукове обґрунтування новітніх інформаційних технологій, форм, методів і засобів навчально-виховного процесу, створення нового покоління програм, підручників та методичних посібників для закладів освіти різних типів.

Завершено опрацювання проекту базового навчального плану загальноосвітньої школи як основного державного нормативного документа, що є одним із визначальних складових державного освітнього стандарту. Проект базового навчального плану затверджено Колегією Міністерства освіти і передано на затвердження в Кабінет Міністрів України. Розроблено проекти державних стандартів загальної середньої освіти з усіх освітніх галузей.

Продовжувалася робота Президії щодо впорядкування мережі наукових установ, проведення її атестації. На базі лабораторії Інституту проблем виховання створено Науково-методичний центр превентивного виховання. Розпочали функціонувати в системі Академії Інституту проблем виховання, Інститут соціальної та політичної психології.

В останні роки в Україні розроблено і реалізується ряд комплексних програм, які об'єднують зусилля науковців, урядових структур, соціальних служб, громадськості у розв'язанні актуальних фундаментальних і прикладних проблем не тільки суто педагогічного, а й соціального змісту. У звітному році науково-дослідні установи Академії брали участь у дослідженнях з таких комплексних програм: «Діти

України», «Українська діаспора до 2000 року», «Планування сім'ї», «Боротьба зі злочинністю», розпочато роботу над реалізацією галузевої програми «Вчитель».

У звітному році науковцями Академії здійснено ряд солідних монографічних видань, зокрема: В.О.Татенко «Психологія в суб'єктному вимірі»; В.О.Васютинський та ін. «Психологія масової політичної свідомості»; П.Р.Ігнатенко та ін. «Виховання громадянина: психолого-педагогічний і народознавчий аспект». Серед практичних видань варто виділити такі посібники: В.Д.Руденко та ін. «Практичний курс інформатики» (За ред. Мадзігона В.М.), Н.О.Максимова «Виховна робота з соціально дезадаптованими школярами», Б.С.Кобзар, Є.П.Постовойтов «Специфіка позаурочної роботи з учнями шкіл-інтернатів для дітей-сиріт» та інші.

З-поміж численних масових заходів, у підготовці і проведенні яких активну участь брали члени Президії і наукові співробітники АПН, слід відзначити методологічний семінар «Цінності освіти і виховання» (грудень, м.Київ); Четверті всеукраїнські педагогічні читання «В.О.Сухомлинський і сучасність» (жовтень, м.Вінниця); конференцію, присвячену 275-ій річниці від дня народження Г.С.Сковороди. За участю Кабінету Міністрів України, Міністерства освіти, Інституту психології ім. Г.С.Костюка проведено «круглий стіл» «Обдарована особистість: пошук, розвиток, допомога».

Не зважаючи на складні соціально-економічні умови, в яких працюють наукові установи Академії, у 1997 році опубліковано: монографій — 22, підручників і навчальних посібників — 131, методичних посібників і рекомендацій — 63. Започатковано діяльність видавництва «Педагогічна думка», яке здійснило два перші навчально-методичні видання та науково-методичний журнал «Мистецтво та освіта».

У звіті висвітлено результати науково-дослідницької діяльності за 1997 рік усіх наукових підрозділів АПН України — 6 наукових інститутів та 5 центрів.

II. ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЗА ЗВІТНИЙ ПЕРІОД

У 1997 році членами Академії і науковцями підвідомчих їй установ досліджувалася 221 тема за 26 науковими напрямками.

Зокрема, до розробки цієї кількості тем було залучено 36 дійсних членів, 64 члени-кореспонденти, 839 наукових співробітників, 32 докторанти і 244 аспіранти.

Відповідно до тематичних планів НДР у минулому році завершено дослідження 39 тем. Найбільша частка цих тем припадає на Відділення психології, вікової фізіології та дефектології — 13 і Відділення теорії та історії педагогіки — 12; по 6 досліджень завершено у Відділенні педагогіки і психології вищої школи і у Відділенні педагогіки і психології професійно-технічної освіти; 2 — у відділенні дидактики, методики та інформаційних технологій в освіті.

За результатами завершених і перехідних тем у 1997 році опубліковано близько двох тисяч наукових праць, про що свідчить таблиця 1.

Таблиця 1

Кількість публікацій за 1997 рік

Відділення	Монографії	Підручники і навчальні посібники	Навчальні програми і концепції	Методичні посібники і рекомендації	Словники і довідники	Збірники наукових праць	Статті	Тези
1. Відділення теорії та історії педагогіки	5	21	12	22	2	17	476	149
2. Відділення дидактики, методики та інформаційних технологій в освіті	-	54	13	10	1	-	200	50
3. Відділення психології, вікової фізіології та дефектології	7	25	7	20	4	11	200	340
4. Відділення педагогіки і психології вищої школи	10	23	2	6	-	1	43	74
5. Відділення педагогіки і психології професійно-технічної освіти	-	8	5	5	-	5	92	47
Всього:	22	131	39	63	7	34	1011	660

ВИКОНАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ І ДЕРЖАВНИХ ПРОГРАМ

Упродовж 1997 року в наукових установах і структурних підрозділах АПН велась науково-організаційна робота щодо реалізації Державної програми «Українська діаспора на період до 2000 року», Комплексної цільової програми боротьби зі злочинністю на 1996-2000 роки, Національних програм «Діти України» та планування сім'ї, в частинах, де виконавцем значиться Академія педагогічних наук. Крім того, науковці Інституту педагогіки і психології професійної освіти та Інституту психології ім. Г.С. Костюка в складі робочої групи доопрацьовували проєкт цільової комплексної програми «Вчитель», яка була затверджена і прийнята до виконання спільним рішенням колегії Міносвіти та Президії АПН у жовтні 1997 року.

Питанням про хід виконання програм з боку Президії приділялась постійна увага. На її засіданнях заслуховувалась інформація «Про хід виконання Державної програми «Українська діаспора на період до 2000 року» (березень), «Про хід виконання Національної програми планування сім'ї» (травень), «Про хід виконання Національної програми «Діти України» (вересень), «Про хід реалізації Комплексної цільової програми боротьби зі злочинністю на 1996-2000 роки» (листопад).

Слід зазначити, що, як у попередні роки, так і у звітному році, на реалізацію жодної з програм додаткові, цільові кошти з боку владних структур держави не виділялись. Їх виконання (переважно науково-методичне забезпечення) АПН здійснювала за власний кошт, у межах встановленого їй бюджету.

Виходячи із завдань, що значаться за Академією у названих програмах, та спираючись на власні можливості, науковцями академічних установ виконана така робота.

1. Державна програма «Українська діаспора на період до 2000 року» (відповідальний — акад. Вашуленко М.С.)

Зусиллями громадського освітнього науково-методичного центру «Українська діаспора» (керівник — канд. пед. наук Хорошковська О.Н.) та окремих наукових співробітників Інституту педагогіки започатковано літні двотижневі семінари для вчителів діаспори з метою надання їм практичної професійної, методичної допомоги.

Попередньо вивчено питання щодо типів шкіл української діаспори країн ближнього зарубіжжя. З'ясовано, що існують державні школи з українською мовою навчання (Молдова); державні школи, гімназії з російською мовою навчання, де в переліку дисциплін навчального плану є українська мова й література (Молдова, Башкортостан); школи мистецько-гуманітарного спрямування, де серед інших слов'янських мов вивчається і українська (Латвія, Росія); недільні школи

мистецтв з вивченням української мови (Росія); недільні загальноосвітні школи (Росія, Естонія) тощо.

Встановлено, що ці школи потребують неабиякої допомоги з боку українських учених, зокрема у визначенні відповідно до типу школи змісту навчання, підготовці відповідної навчально-методичної літератури, розробці концепції української освіти.

Надання такої допомоги стало б реальним за умови відкриття в Інституті педагогіки лабораторії з проблем освіти української діаспори. Створення подібної лабораторії передбачалось у заходах програми «Українська діаспора на період до 2000 року» ще у 1996 році. Проте через брак коштів та відсутність будь-якого фінансування програми і сьогодні створення лабораторії з проблем освіти української діаспори лишається проблематичним. А це, в свою чергу, є тормозом для якісного і своєчасного виконання пунктів програми, що значаться за Академією педагогічних наук.

2. *Національна програма планування сім'ї* (відповідальна — акад. Сухомлинська О.В.)

Виконання заходів, що містить програма, розраховано до 2000 року. Академія педагогічних наук відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 736 від 13 вересня 1995 року залучена до програми в частині науково-методичного забезпечення її реалізації.

Протягом 1997 року в наукових установах Академії (Інститут проблем виховання, Науково-методичний центр «Українська етнопедагогіка і народознавство») продовжувались наукові дослідження різних аспектів сім'ї і сімейного виховання дітей, зокрема досліджувалися: теоретико-прикладні проблеми українського родиназнавства; механізми формування педагогічної культури молоді сім'ї, підготовки учнівської молоді до створення сім'ї тощо.

За результатами досліджень розроблено Концепцію «Сім'я і родинне виховання», яка опублікована у збірнику «Соціальна робота з молоддю сім'єю».

Спільно з Інститутом проблем молоді Міністерства у справах сім'ї та молоді розроблено Концепцію щодо поліпшення становища жінок в Україні, Концепцію державної сімейної політики в Україні та підготовлено і подано до Кабінету Міністрів України «Обґрунтування необхідності внесення змін і доповнень до Закону «Про допомогу сім'ям і дітям».

Співробітниками лабораторії сімейного виховання Інституту проблем виховання (керівник — канд. пед. наук Постовий В.Г.) у звітному році підготовлено: програму родинно-національного виховання «Сім'я і діти»; навчально-тематичний план педагогічної освіти батьків; спецкурс для студентів «Організація і методика формування педагогічної культури батьків учнів загальноосвітніх шкіл»; план і програму факультативу з підготовки старшокласників до створення сім'ї; методичні

рекомендації для вчителів загальноосвітніх шкіл щодо роботи з батьками учнівської молоді.

Дослідженнями науковців Науково-методичного центру «Українська етнопедагогіка і народознавство» (керівник — акад. Стельмахович М.Г.) встановлено, що рівень родинного виховання зумовлюється станом самої родини і має національний характер. У справі національного виховання дітей і молоді пріоритетною була, є й залишається в наступному столітті традиційна українська родина.

За тематикою досліджень у звітному році опубліковано низку статей. Це, насамперед: Стельмахович М. Актуальні проблеми виховання дітей в українській родині; Скульський Р. Головні аспекти педагогічної співпраці вчителів і батьків у формуванні сім'янина; Костів В., Барило С. Методика визначення ціннісно-орієнтаційної єдності майбутнього подружжя; Костів В., Томенчук Б. Сутність, зміст, форми і методи формування сім'янина в умовах школи та методичні матеріали: «Педагогічна співпраця вчителів і батьків у формуванні сім'янина» (Укладач В.Костів).

Водночас є проблеми, які поки що не досліджуються в наукових установах Академії, хоча програмою передбачено їх вирішення. Це, насамперед, правові аспекти сімейного виховання та демографії, ставе і сексуальне виховання.

3. Національна програма «Діти України» (відповідальний — акад. Киричук О.В.)

Відповідно до пунктів програми у Відділенні психології, вікової фізіології та дефектології було розроблено і затверджено Президією Академії 28 лютого 1996 р. (протокол № 1-7/2-20) заходи щодо забезпечення виконання впродовж 1996-2000 рр. Національної програми «Діти України».

За рік, що минув на виконання програми слід віднести таку науково-організаційну діяльність та її результати. Розроблено проекти концепцій моніторингу психічного, психофізичного, соціального і духовного розвитку індивідуальності дитини; реабілітації дітей-інвалідів і дітей з обмеженими фізичними та розумовими можливостями; соціальної освіти осіб з вадами психофізичного розвитку в Україні.

У наукових лабораторіях Інституту психології ім. Г.С.Костюка згідно із заходами щодо виконання програми «Діти України» досліджено формування духовності у дітей, підлітків, юнацтва та молоді як базового утворення в процесі їх особистісного становлення (наук. керівник — докт. психол. наук Боришевський М.Й.), підготовлено й подано до видавництва колективну монографію «Психологія самоактивності учнів у виховному процесі».

Розроблено сучасні науково обґрунтовані вимоги до рівня психічного розвитку дітей дошкільного віку (наук. керівник — канд. психол. наук Кулачківська С.Є.). Підготовлено методичні рекомендації «Система критеріїв психічного розвитку дошкільників».

Тривала розробка системи ідентифікації дітей і молоді з різними типами обдарованості дітей шкільного і дошкільного віку. Розроблені й апробовані методики спрямовані на вивчення інтелектуальної, технічної, художньої обдарованості, проявів організаційно-управлінських здібностей, здібностей до підприємницької діяльності, до використання нових інформаційних технологій (наук. керівник — акад. Моляко В.О.). За результатами дослідження психологічних механізмів обдарованості в системі факторів креативності особистості (наук. керівник — канд. психол. наук Семенова Р.О.) підготовлено і видано збірник «Психологія обдарованості: проблема, структура, показники».

Досліджено критерії психофізіологічного та психічного розвитку дітей різних вікових категорій з метою діагностики індивідуального розвитку кожної дитини (наук. керівник — член-кор. Карпучіна А.М.). Розроблено рекомендації щодо встановлення оптимальних режимів навчання, розумового та фізичного навантаження дітей у навчально-виховних закладах різного типу.

Продовжувалась розробка і експериментальна апробація психолого-педагогічної концепції «Школа діалогу культур» (наук. керівник — доктор психол. наук Балл Г.О.) як інноваційної моделі шкільної освіти, націленої на формування всебічно розвиненої особистості, гуманізацію навчального процесу та відносин між його учасниками, наближення школи до вимог ХХІ століття. Формується пакет науково-методологічних, програмно-методичних матеріалів, що мають забезпечувати навчальний процес у початкових класах школи цієї моделі. За результатами видано навчальний посібник за редакцією Балла Г.О. «Діалогічна взаємодія у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи».

Зусиллями наукових співробітників, які розробляють основи практичної психології (наук. керівник — канд. психол. наук Кісарчук З.Г.), при Комітеті в справах неповнолітніх Київської держадміністрації створена і функціонує служба соціально-психологічної допомоги для дітей та неповнолітніх. У структурі служби діє «Телефон довіри» і «Центр соціально-психологічної допомоги». Розроблено і впроваджено програму волонтерів термінової психологічної допомоги по телефону.

На виконання програми «Діти України» в Інституті дефектології створено лабораторію корекційного розвитку аномальних дітей дошкільного віку та лабораторію проблем виховної роботи в спецшколах-інтернатах. Продовжено роботу з вивчення питання регіональних можливостей щодо запровадження нових форм і моделей спеціальних навчально-виховних закладів для дітей з психофізичними вадами розвитку.

Тривала розробка і реалізація комплексного плану підготовки та видання підручників, навчально-методичних посібників для різних типів спеціальних шкіл та інших форм навчання осіб з вадами фізичного чи розумового розвитку. Вийшли з друку: Борщевська Л.В. Вчимося читати: підручник для слабочуючих 1 класу; Ляшенко Н.В. Рідна мова: підручник для 2 класу школи інтенсивної педагогічної корекції; Марчук Т.В. Читанка для 3 і 4 класів шкіл глухих та інших.

Науковцями Інституту педагогіки проводилося доопрацювання державного стандарту загальної середньої освіти. Уточнено структуру змісту шкільної освіти стосовно її інваріантної частини та розподіл навчального часу між інваріантною і варіативною складовими. Підготовлено проекти загальноосвітніх стандартів з освітніх галузей, видано і перевидано близько 80 підручників, навчальних і методичних посібників.

Протягом звітнього року інформація АПН «Про хід виконання Національної програми «Діти України» подавалася до Верховної Ради, Кабінету Міністрів та Адміністрації Президента України.

4. Комплексна цільова програма боротьби зі злочинністю на 1996-2000 роки (відповідальна — акад. Сухомлинська О.В.)

Виконання програми в 1997 році здійснювалося переважно науковими колективами лабораторії превентивного виховання Інституту проблем виховання (керівник — докт. пед. наук Оржеховська В.М.), лабораторії соціально дезадаптованих неповнолітніх Інституту психології ім. Г.С.Костюка (керівник — канд. психол. наук Максимова Н.Ю.) та іншими науковцями академічних установ.

Згідно із визначеними у програмі виконавцями АПН причетна до реалізації окремих її заходів у частинах: організаційно-правові заходи, профілактика правопорушень і злочинність, боротьба з наркоманією і алкоголізмом, науково-методичне забезпечення боротьби зі злочинністю та перспективні заходи.

За результатами дослідження динаміки девіантної поведінки неповнолітніх (наук. керівник — докт. пед. наук Оржеховська В.М.) підготовлено і подано до комісії Верховної Ради з питань науки і освіти дві ґрунтовні аналітичні записки про стан правопорушень серед неповнолітніх, пропозиції щодо поліпшення цієї роботи та внесення змін до чинного законодавства.

Підготовлено й обговорено на засіданні координаційного комітету по боротьбі зі злочинністю при Президентові України аналітичну довідку «Психологія девіантної поведінки неповнолітніх».

Розроблено діагностичні методики щодо ранньої профілактики відхилень у поведінці дітей дошкільного віку, програми для консультативних кабінетів позашкільних навчально-виховних закладів соціально-психологічної роботи з дітьми, схильними до правопорушень.

До комісії по створенню державних стандартів освіти подано пропозиції щодо стандартів правової освіти учнівської молоді.

Підготовлено і передано до дитячого фонду ЮНІСЕФ інформаційні матеріали з профілактики СНІДу та інших захворювань, що передаються статевим шляхом.

Співробітниками лабораторії соціально дезадаптованих неповнолітніх (наук. керівник — канд. психол. наук Максимова Н.Ю.) для мережі громадських служб відповідного профілю та служб психологічної

допомоги населенню розроблено методичні рекомендації щодо використання психологічних засобів профілактики протиправної поведінки і соціально-психологічної дезадаптації неповнолітніх, формування здорового способу життя, профілактики алкоголізму, наркоманії, захворювання на СНІД.

У межах діяльності дитячого фонду ЮНІСЕФ співробітником лабораторії основ практичної психології Інституту психології ім. Г.С.Костюка Литвиненко Л.І. у м.м.Києві та Одесі проведено семінари та тренінги за програмами: «Вуличні діти», «Профілактика СНІДу, наркоманії», «Підготовка вуличних вихователів».

Науковці Академії брали участь у розробці «Положення про дитячі притулки», проектів «Національної програми профілактики девіантної поведінки серед молоді і неповнолітніх» та «Національної програми боротьби з корупцією».

Упродовж 1997 року з актуальних питань превентивного виховання, профілактики протиправної поведінки неповнолітніх, боротьби з незаконним обігом наркотиків, профілактики СНІДу тощо проведено низку науково-практичних конференцій, нарад, семінарів, «крутих столів».

На виконання Комплексної цільової програми боротьби зі злочинністю підготовлено і видано публікації, найвагомішими з яких є: монографія Лановенко І.І. «Теоретичні основи ранньої профілактики статевих злочинів»; навчальний посібник Лановенко І.І. «Особливості психосексуального розвитку та їх роль у попередженні девіантної поведінки»; методичний посібник Гурлевої Т.С. «Дівчинка-підліток: проблеми віку і профілактика важковиховуваності»; методичні рекомендації Максимової Н.Ю. «Виховна робота з соціально дезадаптованими школярами», у підручниках для 8-11 класів «Валеологія» розділи Оржеховської В.М. «Профілактика тютюнопаління, алкоголізму та наркоманії».

Враховуючи актуальність, важливість і необхідність подальших досліджень різних аспектів проблеми соціально-негативної поведінки неповнолітніх та знаходження шляхів її успішної профілактики, а також розуміючи місце АПН у вирішенні цих не простих проблем, Президією ще в квітні 1997 року було прийнято постанову № 1-7/4-41, де йшлося про створення на базі лабораторії превентивного виховання Інституту проблем виховання Науково-методичного центру превентивного виховання АПН України. Починаючи з 1998 року центр функціонує вже як наукова установа на правах інституту.

У передбачені програмою терміни протягом звітного року Академія педагогічних наук України подавала інформацію про хід виконання окремих заходів Комплексної цільової програми боротьби зі злочинністю до Міносвіти, Міністерства у справах сім'ї та молоді, Мінінформації, Академії медичних наук та Координаційного комітету по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю при Президентові України.

ВІДДІЛЕННЯ ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ

Діяльність відділення у 1997 році відбувалася в двох основних напрямках: а) виконання планових досліджень членами відділення (8 дійсних і 15 членів-кореспондентів) та структурними підрозділами: Інститутом проблем виховання (11 лабораторій), Інститутом педагогіки (5 лабораторій), трьома науково-методичними центрами (НМЦ «Українська етнопедагогіка і народознавство», Український інноваційний центр гуманітарної освіти, Кримський НМЦ управління освітою), Педагогічним музеєм України та б) науково-організаційна робота бюро відділення.

Основні результати науково-дослідної роботи

Минулого року у відділенні досліджувалося 57 тем (24 — колективних і 33 — індивідуальних) із трьох основних напрямів: 1) прогресивні ідеї вітчизняної і зарубіжної педагогіки в навчально-виховному процесі школи; 2) українське народознавство в змісті, формах та методах навчання і виховання; 3) теоретичні основи й прикладні аспекти навчання та виховання.

Із загальної кількості тем у 1997 році завершено 12, із них 4 комплексні. Загальні завдання, поставлені на початку дослідження цих тем, в основному виконані, передбачувані кінцеві результати досягнуті: випущено чи підготовлено до видання монографії, посібники, методичні рекомендації зазначених у тематичному плані обсягів, опубліковано низку статей на основі результатів цих досліджень.

Так, досліджуючи історію українського шкільництва першої третини ХХ ст., наукові співробітники під керівництвом академіка Сухомлинської О.В. на основі архівних джерел, видань і преси того періоду вивчили маловідомі, замовчувані або недостатньо досліджені події і явища в розвитку української національної школи, з позицій сьогодення проаналізували внесок у цей процес педагогів та освітніх діячів, відтінюючи ті ідеї та положення, що можуть бути застосовані в практиці роботи сучасної школи. Виданий навчальний посібник «Нарис українського шкільництва (1903-1933)» широко використовується й студентами педвузів, учителями.

Розроблено концептуальні засади функціонування дошкільних закладів різних типів у сучасних умовах суспільного розвитку в Україні (керівник — канд. пед. наук Плохій З.П.). Здійснено класифікацію цих закладів за формами власності й за змістом роботи, розкрито специфіку діяльності та визначено порядок їх створення, мету, завдання, умови, особливості організації навчально-виховної роботи в них, вивчено й узагальнено досвід упровадження нових технологій та альтернативних педагогік. Підготовлено інструктивно-методичний лист «Про створення і організацію роботи дошкільних закладів різних типів», положення про

освітньо-виховний комплекс «Дитячий садок-школа», методичний посібник «Дошкільні заклади різних типів в Україні».

Розроблено *організаційно-педагогічні основи, зміст, форми й методи виховних і освітніх заходів у позаурочній виховній роботі з учнями шкіл-інтернатів та дітьми, які залишилися без піклування батьків* (керівник — докт. пед. наук Кобзар Б.С.). В експериментальних закладах апробовано й запроваджено систему заходів, що забезпечують постійну увагу педагогів до корекції виховного процесу, його спрямованості на профілактику і подолання відхилень у моральній поведінці, на соціальний захист дітей-сиріт. Розкрито особливості вироблення в учнів розуміння морально-правових норм, прав та обов'язків згідно з Конституцією України, іншими правовими нормами Української держави (канд. пед. наук Кузьменко Л.В.), формування екологічної культури, уміння бути в гармонії з природним середовищем (канд. пед. наук Науменко Р.А.). За результатами цих досліджень опубліковано монографію «Специфіка позаурочної виховної роботи з учнями шкіл-інтернатів для дітей-сиріт та дітей, які залишилися без піклування батьків», посібник «Формування екологічної культури учнів шкіл-інтернатів у позаурочній роботі», збірник статей «Проблеми виховання в дитячих будинках сімейного типу» та інші.

Розкрито зміст та значення педагогічних інновацій у розвитку творчого потенціалу педагогів, виявлено ефективні шляхи їх запровадження в практику через створення шкіл-лабораторій, регіональних центрів, визначено *основні педагогічні інновації в змісті освіти, формах та методах навчання і виховання, управлінні навчально-виховними закладами* (керівник — канд. пед. наук Даниленко Л.І.).

У 1997 році автори перехідних тем продовжували досліджувати актуальні питання теорії і практики навчання і виховання в сучасних умовах та в історичній ретроспективі. Частина тем (17) завершується у 1998 році і їх дослідження позначені певними здобутками.

Зокрема, з першого наукового напрямку виявлено основні тенденції трансформації освіти з метою створення цілісної національної системи освіти, адаптованої з урахуванням специфіки виду діяльності до нової системи суспільних, особливо економічних, відносин та інтегрованої до європейського і світового освітнього простору. Обґрунтовано необхідність переорієнтації спрямованості освіти з простого засвоєння суми знань на вироблення умінь та навичок здійснювати на основі отриманих знань самостійний аналіз процесів і явищ, що відбуваються у навколишньому світі. Досліджено нові можливості, що відкриваються у переорієнтації навчального процесу в умовах поширення нових інформаційних технологій (акад. Кремень В.Г.).

Тривала робота над виявленням внеску педагогів, діячів культури й освіти минулого в розвитку української школи, готується педагогічний словник, де вперше представлено українську педагогіку як окремий специфічний духовний феномен (акад. Ярмаченко М.Д.).

У дослідженнях порівняльної педагогіки відзначається, що інтеграційні процеси в сфері освіти європейських країн значною мірою впливають і на такі ж процеси в Україні. Проаналізовано пріоритетні напрями діяльності Ради Європи в сфері освіти, особливості реформування змісту, форм і методів екологічного виховання та соціалізації учнівської молоді, що розглядається в плані інтеграційних процесів у європейських країнах, об'єднаного ринку, полікультурної освіти та гуманізації навчально-виховного процесу (канд. пед. наук Єгоров Г.С.).

У контексті гуманітарної освіти досліджувалися сучасні тенденції формування змісту громадянської освіти та виховання у сучасній світовій теорії і практиці й, відповідно, визначалися концептуальні засади і перспективи розвитку їх в Україні (співробітники Українського інноваційного центру гуманітарної освіти, керівник — канд. пед. наук Тараненко І.Г.). Зокрема, проаналізовано сучасні теорії громадянської освіти, ідеї виховання громадянина в спадщині українських педагогів у зарубіжному досвіді; засоби формування громадянської свідомості, відповідальності, почуття національної гідності в змісті історичної, політичної освіти та релігійного виховання; засади формування ціннісних орієнтацій громадянина відкритого суспільства тощо. Обґрунтовано науково-методичні основи розробки експериментальних курсів із залученням світового досвіду, визначено питому вагу змісту громадянської освіти в навчальних планах та програмах.

З другого напрямку продовжувалися дослідження народознавства та етнопедагогіки як складових педагогічної науки, концептуальних основ використання виховного досвіду українського народу, етнічного компонента, ідеалів і цінностей у побудові національної системи виховання, ролі школи й сім'ї як носіїв і передавачів духовності.

Вивчено досвід використання українського народознавства в педагогічному процесі школи та педвузу, стан підготовки майбутніх учителів до народознавчої роботи (співробітники НМЦ «Українська етнопедагогіка і народознавство», керівник — чл.-кор. Скульський Р.П.). Розроблено систему етнопревентивних впливів, спрямованих на формування валеологічної культури, здорового способу життя школярів з використанням народознавства. У науковий обіг уведено поняття «господарська культура» народу, досліджено її склад і структуру, вироблено методику вивчення та критерії оцінювання, виявлено педагогічні передумови виховання господарської культури в учнів. Видано монографію «Народознавство та організація здорового способу життя», чотири методичні посібники і рекомендації, збірник наукових праць.

Доведено, що рівень родинного виховання зумовлюється станом самої родини, що воно має національний характер, що найоптимальніше його здійснення відбувається в традиційній родині за умови державної самостійності народу. Тому й пріоритетною була, є і залишиться в наступному столітті традиційна українська родина з національним вихованням дітей та молоді, адекватним сучасним і майбутнім потребам

нашого суспільства. Видано посібник «Українська народна педагогіка» (акад. Стельмахович М.Г.).

Проаналізовано традиції виховання дітей в українській родині, розроблено систему родинно-національного виховання на засадах української етнопедагогіки, формування на цій основі педагогічної культури батьків, виявлено основні тенденції розвитку виховної функції сім'ї. Опубліковано концепцію «Сім'я і родинне виховання», програму «Сім'я і діти». Окремі теоретичні положення з цих досліджень увійшли до проектів концепцій державної сімейної політики, поліпшення становища жінок в Україні (керівник — канд. пед. наук Постовий В.Г.).

Теоретично обґрунтовано основи гуцульщинознавства як науки, регіональної складової українознавства і як навчального предмета, виявлено потребу педагогів Гуцульського регіону в навчально-методичному забезпеченні вивчення учнями гуцульщинознавства, перевірено педагогічні умови його ефективного використання у навчально-виховному процесі. Видано посібник «Гуцульська школа», книгу для читання про Гуцульщину «Плай» (чл.-кор. Лосюк П.В.).

Основні аспекти досліджень перехідних тем третього напрямку — теоретичні і методичні засади розвитку різних виховних інститутів (дошкільних закладів, загальноосвітніх шкіл, шкіл-інтернатів, позашкільних закладів, сім'ї), науково-методичне забезпечення виховного процесу в них; обґрунтування нових виховних систем в умовах державотворчих процесів та демократичного і ринкового розвитку українського суспільства; розробка державних стандартів змісту освіти і виховання, зокрема екологічного, естетичного, фізичного, дошкільного виховання тощо (виконавці — переважно співробітники Інституту проблем виховання, члени відділення).

Розроблено систему особистісних цінностей відповідно до вікових особливостей школярів, виявлено психолого-педагогічні умови їх цілеспрямованого формування на основі інтелектуально-рефлексивних, емоційно-вольових принципів (чл.-кор. Бех І.Д.).

Експериментально перевірено педагогічні умови, що забезпечують ефективне формування етичних цінностей в старшокласників: організація співробітництва і співтворчості педагога й вихованця, домінування в їхніх стосунках діалогу, обміну життєвими сентенціями і досвідом, свобода вибору форм позаурочної діяльності, розвиток в учителів емпатії та інші. Видано монографію «Теорія і методика гуманізації відносин старшокласників у позаурочній діяльності загальноосвітньої школи» (канд. пед. наук Білоусова В.О.).

Обґрунтовано основні шляхи соціалізації особистості, організації її самоосвіти, гуманітаризації навчання як складових і важливих умов здійснення виховного процесу. Створено наукову школу «Теорія і практика виховуючих відносин у загальноосвітній школі України», розкрито методику впровадження наукових узагальнень у практику (чл.-кор. Бойко А.М.).

Досліджено значення соціально-педагогічних моделей формування особистості у вітчизняній та зарубіжній практиці. Відпрацьовано соціально-педагогічні технології розвитку особистості школяра в умовах гімназії, розроблено і впроваджено в практику закладів нового типу програми «Культура життєвого самовизначення» та «Обдарована особистість». Оpubліковано навчальний посібник «Соціальна педагогіка» (чл.-кор. Коваль Л.Г.).

На основі системного підходу обґрунтовано теоретичні засади і педагогічні можливості інтелектуального розвитку школярів закладів нового типу. Створена програма такого розвитку учнів 5-11 класів упроваджується у базових гімназіях, ліцеях, коледжах (керівник — докт. пед. наук Паламарчук В.Ф.). У процесі вивчення й узагальнення досвіду Українського коледжу ім. В.О.Сухомлинського виявлено специфіку й особливості реалізації технологій особистісно-орієнтованого навчання і виховання учнів (чл.-кор. Хайруліна В.М.).

Започатковано новий напрям досліджень — позашкільна педагогіка (керівник — канд. пед. наук Пустовіт Г.П.). Обґрунтовано концептуальні засади, визначено суть, мету, завдання, принципи позашкільної освіти і виховання; вивчено, узагальнено та систематизовано сучасні проблеми діяльності позашкільних виховних закладів різних типів (палаци, будинки творчості учнівської молоді, станції юних умільців, Малі академії наук, мистецтв тощо), різних акцій і патріотичних рухів школярів. Розроблено концепцію позашкільної освіти та виховання. Положення і рекомендації з цих досліджень лягли в основу виданих Міністерством освіти чотирьох інструктивно-методичних листів, проекту підготовленого Закону України «Про державну підтримку позашкільної освіти і виховання в Україні», переданого на розгляд профільного Комітету Верховної Ради. Видано методичний посібник «Дослідницька робота учнів з екології в позашкільних установах і школах».

Виявлено передумови підвищення якості навчально-виховного процесу в загальноосвітніх школах, що залежить від упровадження сучасних педагогічних технологій, організації науково-методичної роботи, дотримання вимог чинних програм та принципів, закладених у проектах державних стандартів освіти, підвищення майстерності вчителів (чл.-кор. Сидоренко О.Л.). Експериментально перевірено ефективність навчання учнів спеціалізованих і профільних класів, її залежність від цілеспрямованого використання методів проблемного навчання (керівник — чл.-кор. Лозова В.І.). Апробовано взаємодію засобів навчально-виховної роботи з учнями як систему (чл.-кор. Євдокимов В.І.).

У зв'язку з кризовими явищами в економіці особлива увага зверталася на дослідження проблем підготовки учнівської молоді до самостійного життя і праці, адаптації випускників до нових соціально-економічних умов, ринкових відносин. Уточнено зміст та експериментально перевірено методи, що суттєво підвищують якість

економічної освіти й рівень економічних знань школярів. Розроблено й видано пакет навчально-методичних і практичних завдань до курсу «Основи економіки» (10-11 кл.): програма курсу, практичні завдання з мікроекономіки, відповіді на них, тести для поточної та підсумкової атестації тощо (акад. Прокопенко І.Ф.).

Для наступної експериментальної перевірки розроблено державні стандарти трудової підготовки учнів, обґрунтовано зміст такої підготовки на рівні навчального предмета та навчального матеріалу, визначено вимоги до формування знань, умінь і навичок. За результатами дослідження видано підручник з трудового навчання та практичний курс інформатики (керівник — акад. Мадзігон В.М.).

Визначено шляхи і напрями оновлення змісту трудового виховання та підготовки учнів різних типів шкіл до професійного самовизначення, усвідомленого вибору майбутньої професії з урахуванням ринку праці і нових соціально-економічних умов. Видано два навчальних посібники (керівник — канд. пед. наук Тименко М.П.).

Обґрунтовано теоретичні засади й методику виховання національної самосвідомості майбутніх учителів, видано монографію (акад. Тхоржевський Д.О.). Розкрито суть, концептуальні основи й структуру патріотизму, принципів відмінності його ролі в тоталітарному й демократичному суспільстві (канд. пед. наук Чорна Н.І.).

Здійснювалась експериментальна перевірка впливу міжпредметного підходу на формування екологічної культури школярів, у процесі якої виявлено можливості подальшої екологізації змісту предметів природничого циклу, розроблено проект державного стандарту з екологічної освіти учнів. Опубліковано посібник «Людина і довкілля» (керівник — канд. пед. наук Пустовіт Н.А.).

Ряд досліджень присвячено розробці актуальних проблем естетичного виховання дітей, учнівської і студентської молоді. Так, перевірено ефективність використання різних видів мистецтва у навчально-виховному процесі, створено нові педагогічні технології формування окремих компонентів духовності засобами мистецтва (чл.-кор. Шевченко Г.Д.). Створено теоретичну модель процесу формування естетичного ставлення учнівської молоді до навколишньої дійсності й мистецтва (чл.-кор. Бутенко В.Г.). Продовжується розробка авторських програм з естетичного виховання і їх експериментальна перевірка в діяльності Київської дитячої академії мистецтв; видано музичні вправи для практичного вивчення гармонії в музичних школах й училищах, зошити для гри на баяні; написано 24 прелюдії для фортепіано, музику до різних вистав, радіоспектаклів; по Українському радіо проведено ряд бесід «Робота з обдарованими дітьми»; у 1997 році десять учнів дитячої академії стали лауреатами міжнародних конкурсів (чл.-кор. Чембержі М.І.). Досліджуються проблеми художньої освіти учнів загальноосвітніх шкіл, естетичного виховання в процесі їхньої позакласної і позашкільної діяльності (керівник — канд. пед. наук Масол Л.М.). Обґрунтовано

наукові підходи до інтегрування різних видів мистецтв, розроблено ряд експериментальних програм нових інтегрованих курсів для старшокласників, визначено вимоги до знань учнів про художню культуру. Видається фаховий журнал для педагогів «Мистецтво та освіта» (голов. ред. Масол Л.М.).

На основі розробленого змісту фізичного виховання дошкільників, учнів I-II класів та допризовної підготовки старшокласників створено базові програми з фізичної культури для різних вікових груп дітей і молоді, визначено й апробовано основні фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі дня учнів. Розроблено проект державного стандарту освітньої галузі «Фізична культура і здоров'я». Опубліковано два навчальних посібники, шість програм (керівник — чл.-кор. Вільчковський Е.С.).

Співробітники лабораторії превентивного виховання (з кінця 1997 року — Науково-методичний центр превентивного виховання), виявивши психолого-педагогічні й соціальні першопричини відхилень у поведінці дітей та розробивши методики ранньої профілактики такої поведінки учнів різних вікових груп, особливу увагу приділяли експериментальній перевірці напрацьованих методик, обґрунтовували шляхи взаємодії батьків, вчителів, спеціалістів у попередженні девіантної поведінки (керівник — докт. пед. наук Оржеховська В.М.). Упроваджується в практику міжгалузева науково-методична програма з превентивного виховання на 1997-2000 рр., розроблена співробітниками лабораторії; до Національного комітету профілактики наркоманії і СНІДу, Міністерства освіти України надіслано пропозиції щодо поліпшення превентивного виховання дітей і молоді, підготовлені на основі результатів дослідження; розширюються і поглиблюються зв'язки з міжнародними організаціями — ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ та ін.

Зроблено певний внесок у розробку проблем управління освітою в умовах демократичних процесів та реформування освітньої галузі в Україні.

Так, член-кореспондент Бондар В.І. у завершеному дослідженні обґрунтував дидактичне забезпечення внутрішкільного управління процесом навчання, вичленивши основні функції управлінської діяльності директора школи та розкривши суть і зміст однієї з них — педагогічного аналізу, яку було широко апробовано у навчальних закладах різних регіонів. Видано посібник «Теоретичні основи і технологія педагогічного аналізу: управлінський аспект».

Апробовано загальні параметри професіограми керівника нового типу як особистості, адміністратора, педагога, розроблено критерії його управлінської діяльності (канд. пед. наук Рум'янцева Д.І.).

Інші дослідження цієї проблеми спрямовувалися на обґрунтування демократичних засад управління системою освіти в умовах сучасного суспільного й економічного розвитку України (акад. Фоменко М.В.), основних напрямів управлінської діяльності сучасного керівника навчально-виховного закладу (чл.-кор. Колібабчук).

У процесі дослідження теорії і методики оптимального управління школою зусилля співробітників Кримського НМЦ управління освітою (керівник — канд. пед. наук Саприкін В.С.) спрямовувалися на вдосконалення інформаційного забезпечення внутрішкільного управління, здійснення системно-діяльнісного підходу в роботі з педагогічними кадрами, програмно-цільового планування навчально-виховного процесу. Розроблено науково-методичні рекомендації для експериментальних установ і навчальних закладів освіти, де систематично проводяться семінари з проблем оптимізації управління. Перші результати досліджень апробувалися на трьох науково-практичних конференціях, матеріали яких вміщено в опублікованих збірниках.

Науково-організаційна робота

У 1997 році відділення і його бюро спрямовували свою науково-організаційну роботу на сприяння виконання співробітниками структурних підрозділів і членами відділення планових завдань, на аналіз і експертизу найважливіших здобутих результатів, реалізацію їх в освітнянській практиці та пропаганду шляхом публікацій у пресі, видання книг і брошур, організації і проведення конференцій, семінарів, педагогічних читань, інших масових заходів.

Ці та інші аспекти науково-організаційної діяльності, як правило, «проходили» через засідання бюро відділення, до складу якого входили 7 членів Академії (Сухомлинська О.В. — академік-секретар, Бех І.Д., Бондар В.І., Євтух М.Б., Колібабчук В.З., Мадзігон В.М., Тхоржевський Д.О.). Відповідно до плану відбулося 10 засідань бюро, на яких розглянуто 21 питання. Найважливіші з них — хід досліджень із проблем педагогічної соціології, художньої освіти, громадянської освіти, обговорення Положення про організацію і проведення експерименту з проблем виховання, науково-методичне забезпечення й організація методологічного семінару «Цінності освіти і виховання» та інші.

Помітне місце в науково-організаційній роботі посідали питання, пов'язані з підготовкою матеріалів:

- на засідання Президії Академії (про хід виконання Державної програми боротьби зі злочинністю, Національної програми планування сім'ї, проблеми соціалізації особистості учня);

- для розгляду в Кабінеті Міністрів, профільним Комітетом Верховної Ради (наприклад, проект Закону України про державну підтримку позанкільної освіти; матеріали, пов'язані з превентивним вихованням підлітків тощо), в Міністерстві освіти, інших міністерствах і відомствах (для видання інструктивно-методичних листів, створення державних і міжгалузевих програм). Основу цих документів склали ідеї, висновки з досліджень науковців.

Окремі члени відділення (керівник групи акад. Тхоржевський Д.О.), співробітники структурних підрозділів (лабораторій фізичного, екологічного,

дошкільного виховання Інституту проблем виховання) брали участь у розробці державних стандартів освіти.

Значна увага приділялася дослідно-експериментальній роботі. Серйозна перевірка висунутих ідей, положень, а також апробація результатів дослідження здійснюються у загальноосвітніх і дошкільних закладах, школах нового типу. Так, різноманітні питання естетичного виховання школярів експериментуються на міцній базі Київської дитячої академії мистецтв (чл.-кор. Чембержі М.І.); проблеми формування духовної культури учнівської молоді засобами різних видів мистецтва — в Лисичанській гімназії (чл.-кор. Шевченко Г.П.); психологічні аспекти підготовки бакалаврів із спеціальності «Соціальна педагогіка» перевіряються у педагогічному коледжі Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, а програма «Культура життєвого самовизначення» — в гімназії № 48 м. Києва (чл.-кор. Коваль Л.Г.); впровадження українського народознавства, зокрема гущолознавства, здійснюється у Яворівській та інших школах Карпатського регіону (чл.-кор. Лосюк П.В.); ідеї педагогічної спадщини В.О.Сухомлинського апробуються в Українському коледжі ім. В.Сухомлинського м. Києва (чл.-кор. Хайруліна В.М.) та ін.

Результати наукових досліджень, як правило, обговорюються на науково-практичних конференціях, семінарах, педагогічних читаннях. До безперечного здобутку відділення варто віднести передусім методологічний семінар «Цінності освіти і виховання» (15-16 грудня, м.Київ), в якому взяли участь науковці, викладачі, практики з різних установ і вузів, у тому числі й члени Академії. На ньому порушувалися теоретико-методологічні питання цінностей освіти й виховання, їх історичний аспект у зв'язку з розвитком матеріальної і духовної культури українського народу, роль і вплив на становлення особистості, висвітлювалися результати досліджень та пропонувалися рекомендації щодо засвоєння цінностей і формування ціннісних орієнтацій у дітей, учнівської і студентської молоді. Семінар, по суті, започаткував новий напрям наукових досліджень, причому не лише в АПН України, а й в інших установах і вузах країни. До нього було видано збірник праць «Цінності освіти і виховання».

Традиційними стали Всеукраїнські педагогічні читання «В.Сухомлинський і сучасність»: у 1997 році проведено вже четверті (Вінниця, жовтень); видано збірник праць.

Структурні підрозділи, як правило, також організовують і проводять науково-практичні конференції, семінари, зокрема: Інститут проблем виховання — «Сучасні виховні технології та їх упровадження в життя» (травень, м.Умань), «Актуальні проблеми організації виховної роботи в сучасній школі» (травень, м.Чернігів); Український інноваційний центр гуманітарної освіти (спільно з Департаментом освіти Ради Європи) — «Громадянське виховання та самовизначення особистості» (червень, м.Алушта); НМЦ «Українська етнопедagogіка і народо-

знавство» — «Українознавство у педагогічному процесі освітніх установ» (жовтень, м. Івано-Франківськ); Кримський НМЦ управління освітою — «Управління процесом формування національної самосвідомості у викладанні української мови, літератури та в позакласній роботі» (травень, м. Алушта), «Аналітична діяльність керівників — умова оптимального управління школою» (вересень, м. Алушта).

У свою чергу, більшість членів відділення (академіки Прокопенко І.Ф., Тхоржевський Д.О.; члени-кореспонденти Артемчук Г.І., Бутенко В.Г., Коваль Л.Г., Лозова В.І., Лосюк П.В., Сидоренко О.Л., Хайруліна В.М., Чембержі М.І., Шевченко Г.П.) організували й провели по кілька конференцій, семінарів, «круглих столів» та інших масових заходів. Загалом же, по відділенню їх відбулося понад 40 — міжнародних, всеукраїнських, регіональних. Співробітники лабораторії превентивного виховання започаткували нову форму поширення і впровадження результатів досліджень — акцію «Молодь проти СНІДу, наркоманії та правопорушень». У складі агітпоїзда, відвідавши десять міст західних областей, вони разом із іншими спеціалістами пропагували серед старшокласників і студентів здоровий спосіб життя, опираючись на матеріали своїх досліджень.

Значну пропагандистську роботу з поширення науково-педагогічних знань здійснював Педагогічний музей України. Зокрема, влаштовано шість виставок («Українська мова — державна в закладах освіти», «Освітня політика Української Центральної Ради» та інші), проведено 350 екскурсів, прочитано 82 лекції для різних категорій відвідувачів музею (їх кількість у 1997 році становила понад 16 тис. чол.). Історико-педагогічна тема часто звучить у радіопередачі «Педагогічні роздуми», телепередачах «Освітнього каналу» (директор музею Кирпач А.І., заступник директора Тригубенко В.В.).

Науковці відділення (Євтух М.Б., Прокопенко І.Ф., Сухомлинська О.В., Оржховська В.М., Дичек Н.П., Пустовіт Н.А., Тараненко І.Г. та інші) були також організаторами чи учасниками ряду міжнародних заходів, де пропагували досягнення української педагогічної думки та запозичували набуток вчених інших країн. Скажімо, член-кореспондент Артемчук Г.І. прочитав у Базельському університеті (Швейцарія) цикл лекцій з порівняльної типології української і німецької мов та з питань реформування освіти в Україні для студентів, української і російської діаспори.

Основні напрями діяльності Українського інноваційного центру гуманітарної освіти — зміцнення співробітництва з освітньо-науковими організаціями ряду зарубіжних країн, інформаційними мережами і центрами Ради Європи, ЮНЕСКО, отримання від них матеріалів, які після їх систематизації та реферування використовуються українськими педагогами-вченими та практиками. Продовжується плідне співробітництво з інститутами й центрами Австрії, Польщі, Франції, Англії, Німеччини, Швейцарії, які досліджують проблеми громадянської

освіти та виховання, розробляються спільний українсько-голландський проєкт «Соціально-економічні знання та громадянська освіта», міжнародний проєкт «Мандрівна академія мистецтв».

У звітному році під керівництвом членів відділення, співробітників структурних підрозділів було підготовлено і захищено 38 дисертацій: Коваль Л.Г. (4 докторських і 4 кандидатських), Ярмаченко М.Д. (4 і 0), Євтух М.Б. (1 і 7), Шевченко Г.П. (1 і 5), Стельмахович М.Г. (1 і 3), Мадзігон В.М. (1 і 2), Прокопенко І.Ф. (1 і 1), Бондар В.І. (1 і 0), Тхоржевський Д.О. (0 і 6), Сухомлинська О.В. (0 і 3), Скульський Р.П. (0 і 2).

За результатами наукових досліджень у 1997 році опубліковано 5 монографій, 21 підручник і навчальний посібник, 22 методичні посібники і розробки, 12 програм і концепцій, 17 збірників наукових праць і матеріалів конференцій, 2 довідники, близько 500 статей та 150 тез.

ВІДДІЛЕННЯ ДИДАКТИКИ, МЕТОДИКИ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТІ

Пріоритети в діяльності відділення і його бюро у звітному році віддано організації і здійсненню ряду теоретичних і експериментальних досліджень актуальних проблем сучасної школи, зокрема, створенню цілісної системи змісту загальної середньої освіти, науково-методичному забезпеченню навчального процесу в середній школі, експериментальним пошукам індивідуально орієнтованих систем навчання. Суттєва увага приділялась з'ясуванню педагогічної ефективності реалізації запропонованих членами відділення педагогічних ідей і концепцій; проаналізовано основні результати діяльності відділення за п'ять перших років його існування.

Основні результати науково-дослідної роботи

У 1997 році у відділенні досліджувалося 39 тем, які можна згрупувати за такими основними напрямками: теоретичні і методичні засади формування змісту загальної середньої та дошкільної освіти — 15; науково-методичне забезпечення дидактичного процесу в загальноосвітній школі — 18; створення і використання нових інформаційних технологій у навчанні — 3; удосконалення фахової підготовки майбутніх педагогів як передумова ефективності шкільної освіти — 3. Дві з них завершено: «Удосконалення змісту, форм і методів літературної освіти в школі» (наук. кер. — докт. пед. наук Н.Й.Волошина) та «Зміст і структура навчального посібника з біологічної хімії для студентів біологічних факультетів педвузів» (чл.-кор. АПН України Ф.Ф.Боечко); дослідження інших триває.

У процесі виконання першої з названих тем досліджено можливості шкільної літературної освіти у формуванні національної самосвідомості учнів, підготовлено відповідний методичний посібник. У результаті виконання другої завершеної теми опрацьовано принципи відбору і структурування навчального змісту з курсу біохімії на природничих факультетах педвузів, які реалізовано у створеному рукопису навчального посібника «Основи біохімії».

Суттєве місце у дослідженнях *першого наукового напрямку*, як і в попередньому році, займало опрацювання державного стандарту загальної середньої освіти. За його результатами уточнено структуру змісту шкільної освіти стосовно її інваріантної частини та розподіл навчального часу між інваріантною і варіативною складовими, доопрацьовано Базовий навчальний план середнього закладу освіти, який схвалено колегією Міносвіти України в кінці 1997 року. Тривала робота над змістом освітніх галузей. Здійснено його експертизу фахівцями відповідних спеціальностей, обговорено серед педагогічної громадськості. Результати узагальнено і враховано у процесі вдосконалення цього змісту. Однак, вести мову про досягнення оптимальності його складу поки що немає достатніх підстав. Досі не вдалося реалізувати принцип мінімізації у формуванні загальнодержавного освітнього компоненту, чітко визначити коло загальноосвітніх знань, обов'язкових для засвоєння всіма школярами.

Продовжувалось дослідження проблем змісту шкільної мовної освіти. Обгрунтовано й визначено зміст навчання з української мови в 10-11 класах, який реалізовано у навчальних програмах для цих класів, що завершують цикл програм з української мови для 5-11 класів. Зміст базується на комунікативно-діяльнісній, лінгвістичній і культурознавчій основі і орієнтований на формування національної свідомості мовної особистості. Завершено опрацювання змісту навчання з української мови у 1-4 класах шкіл з угорською мовою навчання, виділено дидактичні пріоритети у навчанні цього предмета в кожному класі, укладено відповідні навчальні програми (Повхан К.З.).

Розроблено проект програми «Витоки мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку» (акад. Богуш А.М.).

Тривала практична реалізація опрацьованих під керівництвом члена-кореспондента АПН України Ільченко В.Р. теоретичних засад інтеграції змісту шкільної природничонаукової освіти на основі фундаментальних законів природи і широка дослідна перевірка ефективності дидактичної моделі такої інтеграції. Створено підручник «Довкілля» для 2 класу, розроблено зміст курсу хімії у 7 класі для учнів, що вивчають курс «Довкілля», написано методичний посібник «Уроки довілля у 5 класі», видано навчальний посібник «Довкілля — 6».

Опрацьовано зміст інтегрованого навчального курсу «Художня праця» в початковій школі, укладено програму цього курсу (канд. пед. наук Тименко В.П.).

У руслі реалізації концепції шкільної соціально-гуманітарної освіти на основі результатів експериментального навчання уточнено зміст курсу «Світ, людина, суспільство» для 8-11 класів, підготовлено і здано у виробництво відповідні навчальні програми з цього курсу (наук.кер. — член-кор. АПН Арцишевський Р.А.).

Пріоритети другого напрямку досліджень, що стосуються *науково-методичного забезпечення навчального процесу в загальноосвітній школі*, надано створенню нового покоління підручників для середніх закладів освіти. Тут окреслюється тенденція формування дидактичних комплексів, які, крім власне підручника, містять ряд дидактичних посібників, зокрема, робочі зошити учня, збірники задач і вправ, контрольних і самостійних робіт, книги для читання тощо. У звітному році підготовлено й видано складові таких комплексів: з математики для старшої школи гуманітарного профілю — підручник «Математика, 10-11» та робочі зошити учня з цього предмета для 10 і 11 класів (доктор пед. наук Бурда М.І., член-кор. АПН Мальований Ю.І.); з української літератури — хрестоматія для 10 класу «Духовні криниці» (акад. Хропко П.П.); з географії — робочий зошит з географії України для учнів 8-9 класів (чл.-кор. АПН Шищенко П.Г., проф. Масляк П.О.) до підручника тих же авторів, робочий зошит з географії світу для 8 класу (докт. пед. наук Сиротенко А.Й., Корнєєв В.П.), а також дидактичні посібники «Географія України в опорних схемах» (канд.пед.наук Кобернік С.Г.) та «Дидактичні матеріали з курсу «Економічна і соціальна географія світу» (докт. пед. наук Корнєєв В.П., канд. пед. наук Топузов О.М.); з фізики — робочі зошити для 9 і 10 класів (акад. Гончаренко С.У.) до його ж підручників із систематичного курсу фізики, а також здано у виробництво контрольні роботи з фізики для 7-9 та 10-11 класів; із суспільствознавства — хрестоматія з курсу «Світ, людина, суспільство» (чл.-кор. АПН Арцишевський Р.А.). Створено також серію робочих зошитів з нової історії для 8 і 9 класів (канд.істор.наук Малій О.В.) та дидактичних матеріалів із всесвітньої історії для 6-го, 7-го і 9-го класів (Малій О.В., Мороз П.В., Чубукова Т.О.). Бібліотека навчальної літератури для початкової школи у цьому плані поповнилась «Супутником букваря» (акад. Вашуленко М.С.), хрестоматією з позакласного і сімейного читання «Добрилень, школярику» (канд.пед.наук Мартиненко В.О.), навчальними посібниками «У світі чарівних букв» (канд. пед. наук Хорошковська О.Н.), «Математичний карнавал» (канд. пед. наук Тименко В.П. та ін.).

Зроблено перші кроки в опрацюванні теоретичних засад сучасного шкільного підручника. Розроблено, зокрема, концепцію підручника з хімії нового покоління, що передбачає реалізацію особистісно орієнтованої моделі навчання, визначено його дидактичні функції, принципи відбору і структурування матеріалу, охарактеризовано методичний апарат (докт. пед. наук Буринська Н.М.). Обґрунтовано дидактичні функції підручника з трудового навчання та принципи структурування в ньому навчального змісту (наук. кер. — канд. пед. наук Левченко Г.Є.).

Тривало дослідження методичних проблем мовної освіти, зокрема навчання української мови у школах національних меншин. За його результатами створено підручники з української мови для 1 класу шкіл з румунською та з угорською мовами навчання (канд. пед. наук Гудзик І.П., Хорошковська О.Н., Повхан К.З., Пашкова Н.І.), а також для 3 і 4 класів шкіл з російською мовою навчання (канд. пед. наук Хорошковська О.Н. та ін.). Видано масовим тиражем після апробації серію підручників з української мови для 6,7,8 і 9 класів таких шкіл (чл.-кор. АПН Біляев О.М., канд. пед. наук Симоненкова Л.М.); цими ж авторами вперше створено підручник з української мови для 10-11 класів шкіл з українською і російською мовами навчання, де, враховуючи дидактичні цілі мовної освіти на цьому етапі навчання, основна увага приділена систематизації й узагальненню відповідних знань учнів, удосконаленню умінь у користуванні мовою.

Опрацьовувались також лінгводидактичні основи навчання російської, новогрецької, єврейської та інших мов етнічних меншин. Підготовлено рукописи підручників з російської мови як другої для 4 і 5 класів (канд. пед. наук Гудзик І.П., докт. пед. наук Пашківська Н.А., Корсаков В.О.), зошити з читання і розвитку мовлення з новогрецької мови (Титаренко І.В.) та письма мовою ідиш (Мазоре І.Т.).

Активно здійснюються наукові пошуки систем навчання іноземних мов. У звітному році підготовлено і видано 10 підручників з англійської, німецької мов за концепцією навчання іноземних мов, розробленою під керівництвом професора Плахотника В.М. (Інститут педагогіки АПН України). Успішно реалізується і концепція системно-комунікативного методу навчання іноземних мов під керівництвом члена-кореспондента АПН Мартинової Р.Ю. (Інститут методів навчання іноземних мов АПН України). На її основі створено у 1997 році підручники з англійської мови для 1 і 8-9 класів спеціалізованих шкіл, а також другу книгу практичного курсу англійської мови.

Продовжувалась робота із створення системи підручників з математики для середніх закладів освіти різних типів. Опубліковано навчальний посібник «Алгебра і початки аналізу, 10» для шкіл з поглибленим вивченням математики (акад. Шкіль М.І., кандидат наук Колесник Т.В., Хмара Т.М.).

До основних результатів звітнього року щодо створення і методики використання нових інформаційних технологій у навчанні слід віднести посібник «Комп'ютер на уроках математики» (акад. Жалдак М.І.), у якому розглянуто можливості використання комп'ютера для супроводу навчання математики в середніх навчальних закладах.

Обґрунтовано дидактичні принципи застосування нових інформаційних технологій у навчанні, створено нові навчальні комп'ютерні засоби з екологічної і математичної освіти (чл.-кор. АПН Верлань А.Ф.).

Створено і опубліковано посібник для вчителів і учнів «Практичний курс інформатики» (канд. пед. наук Руденко В.Д., канд. фіз.-мат.

наук Макарчук О.М., Патланжоглу М.О.), де викладено основи роботи на персональному комп'ютері та розглянуто поширені прикладні системи.

За результатами досліджень четвертого наукового напрямку, як уже зазначалося, створено навчальний посібник з біологічної хімії для педвузів (чл.-кор. АПН Боечко Ф.Ф.); крім того, підготовлено навчально-методичний посібник «Мова фізики» (чл.-кор. АПН Шут М.І.) та навчальний посібник «Українська мова» для закладів професійної освіти (чл.-кор. АПН Мацько Л.І.). Вийшов друком підручник «Дидактика початкової школи» (акад. Савченко О.Я.), створений на засадах сучасної гуманістичної педагогіки і теорії розвивального навчання.

Помітною подією у науково-педагогічному житті України стало видання першого українського педагогічного словника, підготовленого у відділенні академіком Гончаренком С.У.

Науково-організаційна діяльність

Пріоритетами в науково-організаційній діяльності відділення і його бюро залишалися організація наукових пошуків з актуальних дидактичних і методичних проблем, сприяння успішному виконанню планів науково-дослідної роботи, з'ясування результативності реалізації запропонованих науково-педагогічних концепцій і систем.

Названі проблеми знайшли відображення у тематиці засідань бюро відділення. У процесі їх підготовки і проведення, зокрема, вивчено й узагальнено основні результати десятирічної експериментальної реалізації системи індивідуально орієнтованого навчання, виховання і розвитку школярів в авторській школі члена-кореспондента АПН України М.П.Гузика. Вичленено достатньо апробовані елементи цієї системи, які заслуговують на використання у середніх закладах освіти. Проаналізовано хід і попередні результати експериментальної перевірки змісту інтегрованих курсів природознавства у 1 та 5-6 класах, створених під керівництвом члена-кореспондента Академії В.Р.Ільченко. В основному схвалено організацію такої апробації, визначено питання, що вимагають подальшої уваги дослідників. Розглянуто підсумки першого етапу опрацювання державного стандарту загальної середньої освіти, сформульовано першочергові завдання подальшої роботи над ним та участь у ній членів відділення. Обговорено і схвалено підготовлений у відділенні зміст розділу «Державний стандарт загальної середньої освіти» до проекту Закону України «Про загальну середню освіту». Розглянуто ряд інших питань.

Чільна увага приділялась продовженню масштабної пошуково-експериментальної роботи. Йдеться про плідну діяльність експериментального майданчика Академії — авторської (М.П.Гузика) школи-комплексу № 3 м.Южного Одеської обл., яку нині є всі підстави розглядати як одну з продуктивних моделей сучасного закладу освіти, побудованого на засадах гуманістичної педагогіки, що ефективно

реалізує особистісно орієнтовану систему навчання, виховання і розвитку школярів. Підготовлено доповідну записку колегії Міністерства освіти України, яка прийняла з цього приводу відповідну постанову на одному із своїх засідань. Постановою схвалено здійснювані колективом інноваційні пошуки, рекомендовано для масового використання достатньо апробовані їх результати. Науково узагальнено систему дослідно-методичної роботи, що склалася в іншому експериментальному майданчику — Саксаганському природничонауковому ліцеї.

Організовано й проведено другу всеукраїнську науково-практичну конференцію з проблеми формування й реалізації регіонального і шкільного компонентів змісту загальної середньої освіти (Донецьк, листопад 1997 р.). На конференції обговорено теоретичні і практичні набутки з цієї проблеми, визначено питання, що потребують першочергового розв'язання. Матеріали конференції опубліковано. Підготовлено й проведено також всеукраїнську конференцію, присвячену теорії і практиці навчання іноземних мов (Одеса, жовтень 1997 р.). Учасники конференції мали можливість детально познайомитись із сутністю системно-комунікативного методу навчання іноземних мов, що розробляється в Інституті методів навчання іноземних мов АПН України, а також пересвідчитися у його результативності, відвідавши практичні заняття в навчальних групах, що проводились за цим методом. Організовано також низку науково-методичних семінарів.

Відбулося двоє загальних зборів відділення. На одних із них розглянуто основні результати діяльності відділення у 1996 році, на других проаналізовано підсумки наукової та організаційної діяльності відділення і його бюро протягом перших п'яти років існування Академії, окреслено перспективні напрями подальшої діяльності. На зборах обрано академіком-секретарем відділення Савченко О.Я., а також новий склад його бюро.

За результатами досліджень, здійснених у відділенні, протягом 1997 року опубліковано 54 підручники і навчальні посібники, 10 методичних посібників, проскти загальноосвітніх стандартів з освітніх галузей, понад 200 статей.

ВІДДІЛЕННЯ ПСИХОЛОГІЇ, ВІКОВОЇ ФІЗІОЛОГІЇ ТА ДЕФЕКТОЛОГІЇ

Наукова діяльність відділення у 1997 році здійснювалася згідно з тематичними планами науково-дослідної роботи дійсних членів і членів-кореспондентів АПН України, Інституту психології ім. Г.С.Костюка (18 лабораторій), Інституту соціальної та політичної психології (5 лабораторій та 4 філії в м.м. Дніпропетровську, Донецьку, Львові, Сімферополі), Інституту дефектології (8 лабораторій).

У звітному році 9 дійсними членами та 13 членами-кореспондентами виконувалося 22 теми, серед яких 18 перехідних, 4 започаткованих. Науковцями інститутів розроблялося 52 теми, з них 13 завершено, з 29 дослідження тривали; над 10 розпочато роботу, 5 з них визначено за дорученням Кабінету Міністрів України.

Основними напрямками діяльності є теоретико-методологічні основи психологічної науки; теоретико-методологічні та прикладні проблеми психології особистості; психолого-педагогічні засади навчання підростаючого покоління в сучасних умовах; методологічні засади і прикладні проблеми політичної психології; теоретичні та прикладні проблеми розвитку психофізіології; психологічні основи творчої та інноваційної діяльності; теоретичні та методичні засади дефектології; науково-методичне забезпечення системи психологічної служби.

Наукова діяльність членів відділення та його наукових підрозділів була спрямована на вирішення ряду науково-практичних завдань. Це реалізація державних програм «Діти України», «Боротьба із злочинністю», «Українська діаспора»; міжнародної програми «ЮНЕСКО — Чорнобиль»; розробка комплексної цільової програми «Вчитель»; підготовка концепції Національної програми профілактики девіантної поведінки та Національної програми боротьби з корупцією. Так, у рамках виконання Національної програми «Діти України», разом з Інститутом змісту і методів навчання Міністерства освіти України проведено нараду директорів загальноосвітніх середніх шкіл, середніх освітніх закладів нового типу, завідувачів облво, райво, які згодилися на участь у міжнародному проєкті «Європейська мережа шкіл зміцнення здоров'я»; створено і на бюро відділення затверджено координаційну раду, що охопила представників різних міністерств і відомств з вивчення проблем сучасної сім'ї з метою оптимізації виховного впливу на дитячу особистість. В Інституті дефектології відкрито Центр діагностики і педагогічної корекції психічного розвитку дітей; створено службу «Соціально-психологічна допомога для дітей та неповнолітніх» при Комітетові у справах неповнолітніх Київської держадміністрації тощо. Стосовно участі відділення у реалізації інших зазначених національних програм необхідно відзначити певну роботу у межах діяльності дитячого фонду «ЮНІСЕФ» за програмою «Вуличні діти», «Профілактика СНІДу, наркоманії» та залучення спеціалістів до підготовки галузевих програм і концепцій («Вчитель», «Боротьба зі злочинністю» та ін.).

Спектр проблем наукових досліджень визначався галузевою спрямованістю, які охоплювали традиційно актуальні питання психологічного обґрунтування змісту, форм і методів навчання, проблем особистісного зростання дитини, її саморозвитку і самореалізації, прогнозування розвитку творчого потенціалу особистості.

Суттєвим стало визначення концептуальних засад соціальної та політичної психології у плані прикладного аспекту досліджень, зумовленого проблемами і запитамі суспільного життя держави та системи освіти.

Наукові зусилля вчених спрямовувалися також на пошук ефективних корекційних засобів реабілітації дітей-інвалідів і дітей з обмеженими фізичними можливостями та виявлення потенційних можливостей їх психічного і соціально-трудоного розвитку.

Продовжувалася робота з науково-методичного забезпечення діяльності психологічної служби в плані психологічного консультування, психотерапії та психодіагностики; з розробки корекційних психологічних засобів асоціальної поведінки неповнолітніх; з питань соціально-психологічної допомоги та підтримки дітей, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Науково-організаційна діяльність

У звітному році бюро відділення, до складу якого входило 7 науковців (академіки Киричук О.В., Максименко С.Д., Синьов В.М., Яценко Т.С.; члени-кореспонденти Берзін В.І., Бурлачук Л.Ф., Трофімов Ю.М.), спрямовувало свою роботу на забезпечення успішного виконання НДР його науковими підрозділами. Особлива увага приділялась аналізу тем, що завершувалися у 1997 році.

Проведено 9 засідань бюро відділення, тематика яких визначалась планом роботи АПН України та актуальністю порушених стратегічних питань (загалом більше 30). Особлива увага приділялась слуханню наукових повідомлень членів Академії та керівників колективних тем з проблем, які розробляються у лабораторіях. Так, схвалено дослідження історико-психологічного характеру, спрямоване на осмислення здобутків вітчизняної культури, визначення перспектив розвитку психології у ХХІ ст., розкриття особливостей національної історії України.

Порушувались різні аспекти організації фундаментальних досліджень, зокрема проблем навчання, виховання і психічного розвитку особистості; питання гуманізації стосунків у педагогічному колективі, підвищення психологічної компетентності педагога; розробка діагностичних і навчальних технологій для виявлення талановитих дітей та сприяння їхньому розвитку.

Розглянуто концепцію реабілітації дітей-інвалідів в Україні, яка покликана активізувати громадський інтерес до проблем навчання, виховання, професійної підготовки і працевлаштування дітей цієї категорії.

Значна увага приділялася у відділенні організації експериментальної роботи. Обговорено і схвалено науково-дослідницьку роботу в Харківській та Одеській спецшколах-інтернатах; рекомендовано активізувати експериментальні дослідження в Інституті психології ім. Г.С.Костюка щодо діяльності навчально-виховного процесу, спрямованого на гуманістично орієнтовану освіту, оволодіння педагогом психологічно обґрунтованими засобами вивчення учня.

Серед першочергових завдань відділення залишаються питання вікової фізіології та шкільної гігієни. При всій важливості та актуальності психофізіологічної проблематики очевидна її тематична обмеженість. Дослідження з вікової фізіології, а саме: гігієна дітей і підлітків, фізіологічна оцінка умов навчання, фізіологічне обґрунтування нових навчальних технологій, професійної і допрофесійної підготовки ще не набули належної ваги.

Звітний рік став першим роком існування й функціонування Інституту соціальної та політичної психології як самостійної установи АПН, що спрямована на відтворення, формування і розвиток галузі психологічної науки, яка має своїм предметом «суспільну психологію» у сукупності її соціально-психологічних, політико-психологічних та інших ознак. Бюро відділення неодноразово розглядало питання щодо визначення концептуальних засад діяльності установи. Всебічно обговорювалась тематика досліджень та філій інституту, схвалено його основні напрями діяльності та стратегічні завдання.

Відділення підготувало для розгляду на Президії АПН України 6 питань, серед яких слід відзначити проблеми вивчення соціально-психологічних особливостей формування політичної культури учнів і студентів в умовах гуманізації освіти; проектування нових інформаційних технологій навчання та їх практичної реалізації; науково-пошукової роботи з окремих напрямів Національної програми «Діти України» тощо.

Бюро відділення контролювало організацію, підготовку і проведення конференцій та науково-практичних семінарів у підвідомчих установах, зокрема міжнародної конференції «Аномальна дитина у системі корекційного навчання та виховання» (25-26 травня, м. Біла Церква); всеукраїнської наукової конференції «Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина української держави» (13-24 листопада, м. Київ); наукового семінару «Проблема людини у сучасних філософських та психологічних системах» (12-13 червня, м. Київ). Зазначені заходи стимулювали творчу діяльність науковців, педагогів та громадських організацій, сприяли розробці методологічних і теоретичних проблем соціальної, політичної та спеціальної психології. Видано збірники наукових праць.

У звітному році відбулося двоє загальних зборів відділення (травень), на яких було проаналізовано його науково-організаційну роботу за попередній рік та вироблено стратегічні завдання щодо діяльності членів Академії та підвідомчих інститутів у 1997 році; (листопад) — зібрання цього скликання було ювілейне. Члени відділення та провідні вчені наукових підрозділів обговорили результати 5-річної творчої та науково-організаційної діяльності. Відзначено активну і досить плідну роботу новостворених Інституту соціальної та політичної психології та Інституту дефектології, їхню практичну спрямованість. Залишається пріоритетним центром психологічної науки Інститут психології

ім. Г. С. Костюка, який концентрує дослідження з усіх напрямів наукових пошуків психологічного знання фундаментальних і прикладних аспектів. Визначено можливості відділення щодо проведення досліджень з проблем галузевої спрямованості державного значення.

Науковий доробок відділення у 1997 році — 7 монографій, 11 підручників, 14 навчальних посібників, 7 концепцій і навчальних програм, 20 методичних посібників і рекомендацій, 11 збірників наукових праць; 17 словників, довідників і брошур та більше 200 статей.

Основні результати науково-дослідної роботи

В Інституті психології ім. Г. С. Костюка планова тематика досліджень виконувалася за 7 напрямками. З 4-х напрямів у лабораторіях завершено 2 теми та 5 підтем, всього 7 НПР.

Напрямок «Теоретико-методологічні основи психологічної науки». У результаті теоретичних та емпіричних досліджень з теми «Шляхи оптимізації психологічних впливів соціокультурного середовища на духовний розвиток особистості» (1994-1997 рр., наук. керівник — канд. психол. наук Юзвак Ж. М.; 4 виконавці) виділено основні операціональні компоненти, що складають основу механізму сприймання естетичних об'єктів: емоційний і когнітивний; виявлено залежність особливостей емоційного компоненту від активності функціонування когнітивного; визначено психологічний механізм та умови формування ціннісного ставлення до життя в онтогенетичному аспекті; зазначено, що когнітивною основою становлення уявлення про життя як цінність є ґрунтовні та різнобічні знання стосовно біологічних, психологічних, філософських та соціальних аспектів життя. Кінцевим продуктом є підготовлений навчально-методичний посібник «Психолого-педагогічні шляхи оптимізації духовного розвитку особистості» (13,0 др. арк.).

У результаті дослідження підтеми «Діалогічна парадигма в педагогічній психології» (1995-1997 рр., наук. керівник — докт. психол. наук Балл Г. О., 11 виконавців) обґрунтовано доцільність розвитку діалогічного підходу як одночасно культурологічного й особистісного («діалого-культурологічний підхід»); створено модель входження в культурноорієнтований шкільний навчальний діалог; апробовано методи вивчення мовної поведінки вчителя в контексті діалого-культурологічного підходу в освіті в двох аспектах: прилучення учнів і студентів до науки та додержання вимог наукової культури у дослідженнях, здійснюваних у галузі зазначеного підходу. Наукові пошуки апробовано в СШ № 117 м. Харкова, № 96 («колегіум») м. Запоріжжя, № 21 м. Рівного, № 29 м. Черкас. Видано навчальний посібник «Діалогічна взаємодія у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи: Книга на допомогу вчителю», 8,0. Підготовлено монографію «Діалог в освіті: психолого-педагогічні та культурологічні аспекти», 13,0.

У рамках напрямку «Психологічні проблеми взаємодії людини з життєвим середовищем» завершено дослідження в лабораторії екологічної психології з 3-х підтем. У ході дослідження «Особливості перебігу психічних процесів та станів дітей, що постраждали від аварії на ЧАЕС» (1993-1997 рр., наук. керівник — канд. психол. наук Гарнець О.М.; 5 виконавців) проведено вивчення порівняльних показників щодо перебігу проявів у дітей, переселених із зони РЕК та дітей-киян; встановлено, що така різниця зовсім не значна; проаналізовано вплив психотравми на емоційну неврівноваженість, підвищення рівня тривожності як страх захворювань, втрати близьких та побоювання нових катастроф; визначено ознаки посттравматичного стресу щодо емоційно-вольової сфери переселених дітей. За результатами досліджень підготовлено ряд методичних рекомендацій для психологів, педагогів, вихователів.

Нові результати дослідження «Психологічні умови та механізми формування свідомого ставлення дитини до природно-предметного середовища свого життя» (1994-1997 рр., виконавець канд. психол. наук Рудоміно-Дусятська О.В.) узагальнено в рукописі навчального посібника «Екологічна психологія» (2,9 др.арк.), в якому висвітлено психологічні проблеми взаємодії людини з життєвим середовищем; проаналізовано специфічні механізми та закономірності поведінки і діяльності людини у матеріальному середовищі, які забезпечують розвиток та збереження середовища й збагачують самого суб'єкта діяльності.

Результати теми «Розвиток позитивної життєвої орієнтації в подоланні посттравматичних стресів» (1994-1997 рр., наук. керівник — канд. психол. наук Антонова-Турченко О.Г.; 3 виконавці) апробовано в СШ №№ 77, 115, 270 м. Києва, № 2 смт Бородянка, а також в опублікованих методичних посібниках і рекомендаціях. У рукописі підсумкового методичного посібника «Посттравматичний стрес і шляхи його подолання» (8,5 др. арк.) узагальнено науковий пошук щодо виходу психотравмованої дитини з важких ситуацій як природного походження (кліматичні, сейсмічні), так і внаслідок людської діяльності, а також пов'язані з конфліктною ситуацією в родині, представлено методику діагностики посттравматичного стресу.

У межах напрямку «Психологічні основи реалізації концепції виховання підростаючих поколінь суверенної України» завершено дослідження теми «Діагностика і корекція психічного розвитку дітей дошкільного віку» (1994-1997 рр., наук. керівник — канд. психол. наук Кулачківська С.Є.; 14 виконавців). За результатами роботи визначено критерії пізнавального, емоційного, довільного, комунікативного розвитку дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Обґрунтовано психологічну структурно-функціональну характеристику мовленнєвих здібностей та фактори оптимізації формування комунікативно-мовленнєвих здібностей дошкільників; досліджено особливості розвитку їх емоційної сфери; обґрунтовано умови виникнення рефлексивної дії у старших дошкільників; розглянуто стосунки дошкільника у сім'ї й

соціальних групах. Апробація результатів дослідження велась в дошкільних установах м. Києва №№ 109, 353, 6, 425, 491, 643 та № 53 «АБВГДейка» м. Житомира. Кінцевим результатом є ряд методичних посібників і рекомендацій, серед яких слід назвати такі: Кулачківська С.Є., Ладивір С.О. — «Я — дошкільник: вікові та індивідуальні аспекти психічного розвитку» (7,0 др. арк.); рукописи посібника «Психологічні засади формування здібностей у дошкільному віці» (10,0 др. арк.) та методичних рекомендацій «Система критеріїв психічного розвитку дитини» (6,5 др. арк.).

Дослідження напряму «Психолого-педагогічні засади навчання підростаючого покоління в сучасних умовах» охоплює аспект наукових пошуків з підтеми «Теорія і технологія проектування нових інформаційних технологій навчання» (1994-1997 рр., наук. керівник — докт. психол. наук Машбиць Ю.І.; 13 виконавців). На основі виділених параметрів навчального процесу і функцій управління учбовою діяльністю учнів намічено основні лінії класифікації навчальних систем, що становлять стрижень нових інформаційних технологій навчання та формування їх застосування у педагогічному процесі. За результатами досліджень опубліковано методичні рекомендації «Основи нових інформаційних технологій навчання» (16,0 др.арк.) і підготовлено рукопис монографії «Теорія проектування навчаючих систем» (17,0 др. арк.). В основу цих робіт покладено розроблену в лабораторії концепцію ієрархічного проектування навчальних систем, функціонування якої передбачено на чотирьох рівнях: концептуальному, технологічному, операційному і рівні реалізації.

В Інституті соціальної та політичної психології планова тематика досліджень виконувалася за напрямом «Методологічні засади і прикладні проблеми політичної психології». У 4-х лабораторіях та 2-х філіях завершено 6 НДР.

За темою «Психологічні стратегії та технології актуалізації суб'єктних механізмів життєвої активності людини» (1995-1997 рр., наук. керівник — докт. психол. наук Татенко В.О.; 7 виконавців) розроблено оригінальну філософсько-психологічну концепцію відтворення і розвитку суб'єктивного (авторського, лідерського, підприємницького) потенціалу сучасної людини; побудовано наукову модель психологічних стратегій і технологій; виявлено основні чинники деформації суб'єктивної активності. Впровадження розробленої концепції у практику діяльності навчально-виховних закладів дозволить психологу в залежності від діагнозу виду і рівня суб'єктивних пошкоджень й дефіцитів обрати відповідну стратегію дослідження й надання психологічної допомоги. Концептуальні положення проблеми викладено у монографії Татенка В.О. «Психологія в суб'єктному вимірі» (10,0 др.арк.). Науковим колективом підготовлено рукопис посібника «Людина як суб'єкт психічного життя» (12,0 др. арк.).

У процесі дослідження теми «Механізм гармонізації особистісного розвитку та методів психологічної допомоги в критичних життєвих ситуаціях» (1995-1997 рр., наук. керівник — докт. психол. наук Титаренко Т.М.; 8 виконавців) розроблено комплексну типологію кризових ситуацій, у які потрапляє і які долає особистість в умовах перехідного суспільства; діагностично-кваліфікаційну програму аналізу причин кризових ситуацій, комплект психологічних засобів і технік гармонізації особистісного розвитку людини в умовах життєвої кризи; визначено шляхи реабілітації, надання психологічної підтримки та допомоги людині в критичних життєвих ситуаціях; апробовано різні форми та засоби реабілітаційної, консультаційної, психотерапевтичної роботи. Результати досліджень відбито в методичних посібниках Титаренко Г.М. «Мистецтво життєдіяльності особистості (теорія і технологія)» (15,0 др.арк.); Лановенка І.І. «Особливості психосексуального розвитку та їх роль у попередженні девіантної поведінки» (7,5 др.арк.); монографії Лановенка «Теоретичні основи ранньої профілактики статевих злочинів» (8,5 др.арк.); багатьох статтях. За результатами досліджень теми підготовлено рукопис монографії «Психологія життєвої кризи» (20,0 др.арк.).

Вагомі за результатами досліджень наукові результати отримано з тем «Політико-психологічний моніторинг інформаційного простору України» (1993-1997 рр., наук. керівник — канд. психол. наук Слюсаревський М.М.; 4 виконавці). Обґрунтовано основи реляційної теорії інформаційного простору, запропоновано наукову парадигму його емпіричних досліджень; розроблено методичний інструментарій для здійснення політико-психологічного моніторингу інформаційного простору України. На основі даних трьох загальноукраїнських опитувань населення (по 2000 респондентів кожне) побудовано картограму інформаційного простору держави, яка дає наочне уявлення про його протяжність та насиченість. Опубліковано монографію Слюсаревського М.М. «Слово, малюнок, колір: Психологічний аналіз наочних засобів політичної агітації» (7,3 др.арк.), ряд статей та підготовлено рукопис колективної монографії «Методологічні основи політико-психологічного аналізу інформаційного простору» (10,0 др. арк.).

У ході дослідження теми «Психологічні чинники політичної активності та радикалізму» (1995-1997 рр., наук. керівник — докт. мед. наук Мар'єнко Б.С.; 5 виконавців, м.Львів) обґрунтовано теоретичні засади вивчення політичної активності; визначено передумови і чинники окремих її форм — від абсентеїзму виборців до проявів політичного радикалізму; розроблено методику дослідження спрямованості та інтенсивності емоційних станів особистості; вивчено і проаналізовано політичну активність молоді (17-30 років). Результати досліджень викладено в рукопису колективної монографії «Психологія політичної активності» (8,5 др.арк.) та опублікованих статтях.

З теми «Ментальні структури політичної самосвідомості субкультури невдоволення» (1995-1997 рр., наук. керівник — канд. психол. наук Каліна Н.Ф.; 4 виконавці, м. Сімферополь) розроблено модель соціальної стратифікації субкультур невдоволення, що включає соціальні, професійні, етнічні, соціально-психологічні, індивідуально-психологічні рівні; визначено умови та механізми становлення і функціонування політичної свідомості та самосвідомості. За результатами досліджень опубліковано монографію Каліної Н.Ф. «Основи психотерапії» (8,5 др.арк.) та підготовлено рукопис монографії «Лики ментальності і поле політики» (10,0 др.арк.).

Значний доробок одержано в результаті розробки теми «Ситуаційний політико-психологічний аналіз масової поведінки під впливом екстремальних та інших суспільно-значущих подій і явищ» (1997 р., наук. керівник — канд. психол. наук Жадан І.В.; 8 виконавців). Дослідження виконувалось за дорученням Кабінету Міністрів України та Ради національної безпеки і оборони України. За звітний період обґрунтовано науково-методичні засади оперативного вивчення актуального стану масової політичної свідомості і тенденцій її кризового розвитку; досліджено характер реагування громадян на такі події та явища, як тривале неприйняття Верховною радою Державного бюджету на 1997 рік, подальше зниження добробуту населення, зростання боргів із заробітної плати та інших соціальних виплат тощо; виявлено причини, які, на думку громадян, обумовлюють економічні та політичні проблеми в Україні. Результати досліджень подано замовнику у вигляді 12 інформаційних та аналітичних матеріалів — (4,2 др.арк.).

За напрямом «Теоретико-методологічні основи психологічної науки» розроблялось 7 перехідних тем. У межах цього напрямку продовжувалися дослідження з тем «Українська і світова психологія у XX столітті: здобутки та перспективи розвитку (наук. керівник — акад. Роменець В.А.; 4 виконавці) та «Психологія українського народу на тлі соціо-культурного буття XX століття» (наук. керівник — канд. психол. наук Мацейків М.А.; 5 виконавців). Проаналізовано основоположні пріоритети української психології XX ст.: гуманістичний, природничо-науковий, марксистський, християнський; розкрито здобутки основних шкіл та течій української психології; показано чинники її формування, етапи становлення та перспективи розвитку. Охарактеризовано основні методи пізнання в історичній психології, вивчено історичні витoki національної правосвідомості та особливості етнокультурних процесів в Україні. За результатами тем опубліковано ряд статей в журналах, наукових збірниках. Крім того, наукові здобутки транслювались через теле і радіо передачі та висвітлювались у пресі.

З теми «Психологічні засади, становлення гуманістично орієнтованої освіти» (наук. керівник — докт. психол. наук Балл Г.О.; 15 виконавців) здійснено аналіз особистісних цінностей в контексті пошуку адекватних їм соціально-психологічних ситуацій; досліджено психолого-

педагогічні засади гуманізації впливу інформаційного простору на підлітків і молодь; простежено психологічні передумови виходу особистості на рівень суб'єкта власного розвитку. Зміст публікацій розкривають технології та конкретні методичні рекомендації, які репрезентують дослідницьку тематику.

У ході дослідження тем «Соціально-психологічні закономірності соціалізації особистості» (наук. керівник — докт. філос. наук Циба В.Т.), «Гра як фактор соціалізації індивіда» (наук. керівник — докт. філос. наук Москаленко В.В.; 12 виконавців) здійснено системний аналіз соціуму з виченням соціальних суб'єктів у соціальній ієрархії і встановленням інваріантних параметрів, досліджено соціально-психологічні аспекти процесу соціалізації з вивченням системи впливів на людину оточуючих спільнот. Вагомим доробком тем є навчальні посібники «Основи теорії кваліметрії» (10,0 др.арк.) та «Конфлікти у сумісній діяльності» (4,5 др.арк.).

У процесі дослідження тем «Закономірності взаємодії психічних процесів в структурі людської діяльності» (наук. керівник — канд. психол. наук Чепан М.-Л.А.; 4 виконавці) та «Теоретико-експериментальне дослідження впливу стічних факторів на психіку людини» (наук. керівник — докт. соціол. наук Пірен М.І.; 4 виконавці) виявлено можливості пізнавальних і емоційно-мотиваційних процесів як ефективного підґрунтя навчально-виховної роботи та пошуків резервів людського фактору; розроблено теоретичні підходи щодо вивчення впливу довкілля (соціального, природного) на психічне становлення особистості та етносу. З цієї проблематики опубліковано навчальний посібник «Основи конфліктології» (39,0 др.арк.), тритомник міжнародної конференції (104,0 др.арк.) та статті.

Крім того, члени Академії здійснили фундаментальні дослідження з проблеми канонічної психології: обґрунтовано модель її системи (акад. Роменець В.А.) і взаємозв'язку теорії та практики; запропоновано технології психологічного забезпечення юридичного процесу (чл.-кор. Костицький М.В.).

Щодо напрямку «Психологічні проблеми взаємодії людини з життєвим середовищем», то у звітному році продовжено дослідження з екологічної освіти та виховання: розуміння молоддю екологічних проблем, формування такого ставлення до предметно-природного середовища, яке забезпечувало б його збереження і захист (акад. Кириченко О.В., акад. Гончарук Є.І.). Під керівництвом кандидата психологічних наук Москвичова С.Г. з теми «Теоретико-експериментальне дослідження екологічної свідомості учнівської молоді» вивчалися психологічні умови, що забезпечують природоохоронну діяльність людини. Експериментально доведено розуміння учнями початкових класів сутності почуття образи, причини її виникнення та шляхи запобігання (чл.-кор. Деміденко В.К.). Результати дослідження цього напрямку висвітлено у двох монографіях: «Український національний характер» (8,0 др.арк.), «Здоров'я та вибір професії школярами» (8,5 др.арк.), ряд статей.

Досліджуючи проблеми напряму «Психологічні основи реалізації концепції виховання підростаючих поколінь суверенної України» з 3-х перехідних тем, зокрема уточнено зміст концептуальної еталонної моделі розвиненої, зрілої особистості громадянина. З теми «Психологічні закономірності виховання громадянської свідомості та самосвідомості особистості» (наук. керівник — докт. психол. наук Боришевський М.Й.; 12 виконавців) з'ясовано психологічну структуру громадянської свідомості і самосвідомості особистості, визначено основні психологічні механізми взаємодетермінації складових цієї структури, вичленено соціально-психологічні чинники, які зумовлюють процес становлення громадянської свідомості, що лежать у площині регіональних особливостей виховання.

Тривала дослідницька робота з теми «Особистісні детермінанти результативності процесу учіння» (наук. керівник — канд. психол. наук Дригус М.Т.; 5 виконавців). У результаті факторного аналізу встановлено інтеркореляційний зв'язок між показниками середньої оцінки результативності учіння школярів та пізнавальними, комунікативними, регулятивними детермінантами особистості.

У процесі дослідження теми «Порівняльне вивчення психічного розвитку соціально адаптованих та дезадаптованих дітей різного віку» (наук. керівник — канд. психол. наук Максимова Н.Ю.; 11 виконавців) визначено та апробовано методи, спрямовані на дослідження проявів успішного та порушеного процесу соціалізації (досліджувалися як психічні процеси, так і особливості особистості).

Науковий доробок з проблем виховання викладено в опублікованих методичних рекомендаціях та статтях у наукових збірниках і журналах.

Чільне місце у дослідницьких пошуках з напряму «Психолого-педагогічні засади навчання підростаючого покоління в сучасних умовах», який включає 5 тем, займали питання оптимізації навчання, обґрунтування смислоутворюючих параметрів та психологічних умов побудови учбового змісту при особистісно-орієнтованому навчанні. З теми «Психологічні чинники розвиваючого навчання в різних освітніх системах» (наук. керівник — акад. Максименко С.Д.; 15 виконавців) розроблено теоретичну модель критеріїв оцінки розвиваючого навчання різних систем освіти, визначено специфіку розвиваючого ефекту навчання, описано показники психічних станів учнів, побудовано модель психолого-педагогічної експертизи педагогічних систем, зокрема проведено дослідження особистісно-орієнтованого навчання як фактора саморозвитку суб'єкта учіння.

Пошук наукових засад навчальної діяльності спрямовано на упорядкування концептуальних знань з опорою на механізми семантичної пам'яті (чл.-кор. Носенко Е.Л.). Розроблено рекомендації щодо практичного застосування отриманих результатів у навчанні. Пошукові надбання заслуговували на міжнародних (Ірландія, Польща, Португалія, Греція) та українських конференціях. Іншим аспектом

виступили експериментальні дослідження щодо визначення впливу методів емоційного підсилення дидактичного матеріалу на процес навчання, що позитивно впливало на розвиток пізнавальних процесів учнів (чл.-кор. Чебикін О.Я.). Апробація результатів здійснювалась в Україні та на міжнародних конференціях (Австралія, Німеччина).

З теми «Психологічні проблеми ефективного проектування і застосування нових інформаційних технологій навчання в навчальному процесі» (наук. керівник — докт. психол. наук Машбиць Ю.І.; 13 виконавців) досліджено теоретичні основи і технології проектування нових інформаційних технологій навчання (НІТН). На основі виділених параметрів навчального процесу і функцій управління учбовою діяльністю учнів намічено основні лінії класифікації навчальних систем, що становлять стрижень НІТН. У дослідженнях члена-кореспондента АПН Трофимова Ю.Л. особливого значення надано виявленню факторів ефективного функціонування комп'ютерних систем у вищому освітньому закладі.

Тривала розробка теми «Теоретико-методичні основи психологічного консультування керівників закладів середньої освіти з проблем управління» (наук. керівник — канд. психол. наук Карамушка Л.М.; 10 виконавців). Обґрунтовано основні види психологічного консультування з проблем управління в освітніх закладах, розкрито основні стратегії, техніки і прийоми психолого-управлінського консультування, вичленено його специфіку порівняно з іншими видами психологічного консультування.

Досить важливих аспектів дослідження у межах цього напрямку торкаються теми «Порівняльний аналіз сучасних систем психологічної термінології» (наук. керівник — канд. психол. наук Андрієвська В.В.; 9 виконавців) і «Психологічні знання педагога та умови гуманізації його діяльності» (наук. керівник — канд. психол. наук Тищенко С.П.; 3 виконавці). За першою темою йде підготовка п'ятимовного словника психологічних термінів. Завершено укладання статей українською, російською, англійською, французькою і німецькою мовами, продовжено роботу над укладанням тлумачних статей. Опубліковано «Французько-український словник психологічних термінів» (10,0 др.арк.). З другої теми апробовано методи вивчення особливостей функціонування психологічного знання в контексті реалізації педагогами директивної та гуманістичної позиції у навчально-виховному процесі.

Науковий доробок цього напрямку відображено в методичних посібниках та рекомендаціях; наукових збірниках, виданих за результатами конференцій і організованих науковцями зазначеного напрямку; в чисельних статтях.

За напрямом «Методологічні засади і прикладні проблеми політичної психології» у звітному році працював Інститут соціальної та політичної психології. Згідно з тематичним планом розроблялось 15 проблемних тем, 9 із яких є перехідними. Статус самостійної установи

суттєво вплинув на визначення основних напрямів діяльності інституту, які можна окреслити в таких параметрах: методологічні і теоретичні проблеми соціальної та політичної психології; взаємодія масовидних та індивідуальних чинників особистісного і суспільного розвитку; соціально-психологічні закономірності політичної освіти та виховання учнів і студентів; прикладні розробки, спрямовані на розв'язання актуальних завдань державотворення; побудова в Україні громадянського суспільства, профілактика конфліктів; психологічна експертиза державно-адміністративних рішень в освітній та інших галузях суспільного життя, прогнозування соціально-психологічних наслідків; науково-просвітницька діяльність.

У ході дослідження теми «Соціально-психологічні закономірності функціонування політичної влади» (наук. керівник — канд. психол. наук Васютинський В.О.; 7 виконавців) встановлено, що політична влада є інтегративною якістю політичної системи, характеристикою взаємин між елементами політичної системи і відображає її якісну своєрідність; виявлено, що провідним детермінуючим фактором стану стабільності — нестабільності політичної системи є структурні особливості суб'єктності елементів політичної системи. Вагомим здобутком результатів дослідження є колективна монографія «Психологія масової політичної свідомості та поведінки» (10,0 др.арк.).

З теми «Соціально-психологічні особливості формування політичної культури учнів та студентів в умовах гуманізації освіти» (наук. керівник — канд. психол. наук Жадан І.В.; 7 виконавців) теоретичний аналіз умов та механізмів формування політичної культури дозволив констатувати, що політична культура молоді демократичного суспільства змінюється в залежності від накопичення суттєвих змін у потребово-мотиваційній сфері громадян, наповнюючись новим змістом суспільних норм-стандартів та особистісних норм-ідеалів. Експериментально доведено, що прискорити цей процес можна за рахунок гуманізації освіти.

Проаналізовано й обгрунтовано стан проблеми медіасприймання політичного лідера з теми «Психологічні механізми і закономірності сприймання особистості політичного лідера» (наук. керівник — канд. психол. наук Фролов П.Д.; 5 виконавців). Виділено основні фактори, які можуть впливати на процес формування образу політичного лідера у масовій свідомості (міжособистісне спілкування, час, сукупність повідомлень про політика у засобах масової інформації тощо), описано ряд особливостей, що відрізняють медіасприймання від сприймання контактного, безпосереднього.

Тема «Національна психологія в структурі суспільної свідомості» (наук. керівник — чл.-кор. Гнатенко П.І.; 3 виконавці) розроблялась у філії м.Дніпропетровська. Виділено такі елементи національної психології: національний характер, національні почуття та національна самосвідомість. Проведено пілотажні дослідження серед мешканців Слобожанщини, представників різних етносів — українців і росіян.

У філії м.Донецька досліджувалась тема «Політико-психологічні проблеми розвитку дитячого та юнацького руху в умовах багатопартійності» (наук. керівник — канд. соціол. наук Никоненко Л.В.; 2 виконавці). Виділено принципи діяльності дитячо-юнацьких об'єднань Донецчини, а саме: самореалізації особистості, самоорганізації, самодійальності, самоуправління, соціальної реальності тощо.

За замовленням Ради національної безпеки і оборони України та відповідним дорученням Кабінету Міністрів України від 30 січня 1997 р., № 1948/97 виконувалось 4 теми із 9 зазначених. Усі виконавці працювали за сумісництвом. Темі було включено до тематичного плану НДР.

У результаті дослідження теми «Аналіз і прогноз ставлення громадян України до рішень та дій Кабінету Міністрів» (наук. керівник — канд. психол. наук Фролов П.Д.; 6 виконавців) здійснено щомісячне моніторингове дослідження з метою з'ясування ставлення громадян до діяльності Кабінету Міністрів та прогнозування можливого рівня підтримки або протидії рішенням Уряду. Встановлено, що поступово населення психологічно все більше дистанціюється від Уряду. Опитано близько 50 тисяч респондентів, підготовлено аналітичних записок обсягом 17,0 др.арк.

3 теми «Соціопсихологічний моніторинг економічної та політичної ситуації в регіонах з підвищеною соціальною напруженістю» (наук. керівник — канд. психол. наук Васютинський В.О.; 7 виконавців) двічі (в березні та вересні) проведено опитування незалежних експертів у всіх регіонах України, визначено регіони з найвищим рівнем соціальної напруженості, спрогнозовано динаміку напруженості на період до червня 1998 року. Налагоджено відстежування ситуації в Донецькому регіоні, визначено рівень готовності шахтарів до участі в масових акціях протесту. Результати — 12 аналітичних матеріалів обсягом до 9,0 др.арк.

Тема «Моніторинг соціальної бази та електорату політичних партій і рухів» (наук. керівник — канд. істор. наук Барішполець О.Г.; 8 виконавців). Проведено контент-аналіз партійних програм та преси політичних партій, визначено основні пріоритети передвиборної боротьби. Проведено троє всеукраїнських опитувань по 2 тисячі респондентів кожне, в результаті чого з'ясовано стан і зміст масових настроїв щодо наступних виборів до Верховної Ради, виявлено ставлення населення до політичних, економічних, соціальних, духовних проблем суспільства тощо. Підготовлено 8 аналітичних записок обсягом до 6,0 др.арк.

Емпіричні дослідження з теми «Стан і динаміка інформаційного простору» (наук. керівник — канд. істор. наук Романюк Ю.Г.; 5 виконавців) показали, що на стан інформаційного простору України впливають такі чинники: структура і технічні можливості вітчизняних засобів масової інформації (ЗМІ); тематика і жанр інформаційного продукту; діяльність російських ЗМІ; рівень довіри громадян до тих чи інших ЗМІ; місце проживання, рідна мова, вік громадян тощо; відтворено структуру інформаційного простору держави та його регіональні особливості. Подано звіти та доповідні записки на ім'я Прем'єр-міністра України обсягом 7 др. арк.

Наукові результати Інституту соціальної та політичної психології за 1997 рік становлять 5 монографій, 2 підручники, 4 навчально-методичних посібники, 4 збірники наукових праць і матеріалів конференцій, 1 брошура, 58 статей, 44 тези.

У межах напрямку «Теоретичні та методичні засади розвитку дефектології в Україні» працює Інститут дефектології, в якому у звітному році розроблялось 8 тем, всі вони є перехідними.

У результаті дослідження теми «Психолого-педагогічні основи розвитку усвідомленості учбової діяльності у розумово відсталих школярів» (наук. керівник — канд. психол. наук Хохліна О.П.; 11 виконавців). Встановлено, що формування у розумово відсталих учнів усвідомленості учбової діяльності досягається за умови спеціальної організації як її навчання, так і учіння, що передбачає визначення спеціальних педагогічних умов, методичних прийомів, засобів корекційно-розвивального впливу, розробку відповідного змісту навчання.

З теми «Психолінгвістичні основи підготовки аномальних дітей до шкільного навчання» (наук. керівник — докт. пед. наук Соботович Є.Ф.; 5 виконавців) виділено напрями лінгвістичної підготовки дітей до шкільного навчання, які слугують основою для розробки змісту експериментального дослідження, спрямованого на вивчення готовності дітей без відхилень в мовленнєвому розвитку, а також різних категорій аномальних дітей до засвоєння програмних вимог школи.

Враховуючи центральний характер компенсаторних пристосувань, їх залежність від біологічних і соціальних умов, зовнішніх і внутрішніх факторів, спеціальна організація навчально-пізнавальної діяльності дітей із важкими порушеннями зору розглядалася в комплексній темі дослідження «Компенсаторно-реабілітаційна організація навчально-виховного процесу в школі для дітей з важкими порушеннями зору» (наук. керівник — канд. пед. наук Вавіна Л.С.; 5 виконавців) як визначальна умова забезпечення компенсаторно-реабілітаційної спрямованості всієї системи навчання і виховання даної категорії.

Тривала робота над темою «Психолого-педагогічні засади вдосконалення навчання осіб з вадами слуху в умовах безперервної освіти» (наук. керівник — докт. пед. наук Засенко В.В.; 9 виконавців). Встановлено пряму залежність загального розвитку нечуючої дитини від емоційно-

зацікавленого спілкування з нею дорослого. Виявлено та проаналізовано динаміку розвитку потреб (біогенних, психофізичних, соціогенних) у глухих дітей під впливом навчально-виховних заходів. Вивчено стан соціально-трудової адаптації випускників шкіл-інтернатів глухих та слаббачуючих.

Продовжувалися експериментальні дослідження з теми «Психолого-педагогічні основи формування учбово-пізнавальної діяльності дітей із затримкою психічного розвитку» (наук. керівник — канд. психол. наук Ілляшенко Т.Д.; 8 виконавців). Побудовано модель опосередкування розладів учбово-пізнавальної діяльності, розроблено план вивчення дітей, що мають такі розлади, зокрема виділено інтелектуальні, емоційно-вольові та динамічні параметри. Обґрунтовано логіко-змістові основи підручників «Рідна мова» та «Математика» для початкових класів шкіл інтенсивної педагогічної корекції.

Тривали дослідження з теми «Психологічна діагностика розумового розвитку дітей як фактор їх корекційного навчання» (наук. керівник — канд. психол. наук Стадненко Н.М.; 6 виконавців). Розроблено методики діагностики відхилень у розумовому розвитку аномальних дітей, що ґрунтуються на положеннях: вивченню підлягає не актуальний розвиток дітей, а їх здатність до навчання або научуваність; научуваність, будучи сталою характеристикою особистості, не є незмінною, а розвивається і має сензитивні періоди цього процесу. Методику успішно апробовано в роботі з глухими дітьми.

З теми «Науково-теоретичні основи діагностики та корекції труднощів навчання дітей з вадами мовлення» (наук. керівник — канд. психол. наук Тарасун В.В.; 5 виконавців) на основі експериментального дослідження встановлено, що причиною специфічної неуспішності дітей з вадами мовлення є недостатній рівень сформованості у них учбових здібностей, в основі яких виявлено недорозвиток психофізіологічних та синтетичних структур.

Певні надбання має новостворений науковий колектив, що працює над темою «Особливості корекційно-виховного процесу в спеціальних школах-інтернатах» (наук. керівник — канд. пед. наук Висоцька А.М.; 10 виконавців). Обґрунтовано теоретико-методичні положення дефектологічної проблеми соціальної адаптації та соціалізації осіб з аномаліями розвитку, розроблено корекційні чинники виховання у спеціальних школах-інтернатах, з'ясовано особливості поведінки різних категорій аномальних дітей в процесі соціальної адаптації та соціалізації.

У межах напряму в основному завершено опрацювання концептуальних засад розвитку дефектологічної науки. Науково обґрунтовано і визначено основні періоди та етапи становлення й розвитку теорії і практики спеціального навчання й виховання розумово відсталих дітей (чл.-кор. Бондар В.І.), розкрито психолого-педагогічні аспекти соціальної адаптації учнів спецшкіл-інтернатів (чл.-кор. Постовайтов Є.П.). Наукові здобутки року зазначеного напряму: 7 підручників, 4 навчальних

посібники, 5 навчальних програм, 4 методичних посібники та рекомендацій, 1 науковий збірник конференції, 4 брошури, близько 100 статей.

У межах напряму «Теоретичні та прикладні проблеми розвитку психофізіології в Україні» виконувалась тема «Психофізіологічне забезпечення учбової діяльності: системні принципи діагностики, корекції та розвитку» (наук. керівник — чл.-кор. Карпукіна А.З.; 9 виконавців). Вивчено і опрацьовано рівні (увага, мислення, емоції, серцево-судинна та центральна нервова система, темперамент) психофізіологічного забезпечення учбової діяльності. В експерименті враховувався віковий аспект, динаміка дня, місяця, півріччя, року. Результати співставлялись з поточною та екзаменаційною успішністю навчання. Крім того, в ході дослідження одержано нові результати вікових особливостей фізіологічного розвитку, стану здоров'я дітей та їх адаптації до школи (чл.-кор. Берзін В.І.).

Під керівництвом академіка Скока В.І. проводяться дослідження апробації психофізіологічних методів визначення функціонального стану людини. Членом-кореспондентом Чайченко Г.М. відстежено становлення властивостей основних нервових процесів в онтогенезі та їх зв'язок з розумовою працездатністю (діти 5-7 років); виявлено поступове зростання функціональної рухливості нервових процесів та працездатності головного мозку (діти шкільного віку та студенти).

Велась дослідницька робота з питань вивчення антропологічних показників організму, визначення конституціональних типів, функціонування серцево-судинної системи. Встановлено відмінності у показниках у залежності від проживання досліджуваних (чл.-кор. Бобрик І.І.). Внесено також доповнення до наукових результатів щодо вивчення стану серцево-судинної системи, показників кровообігу (чл.-кор. Шевчук В.Г.). Розроблено методи корекції по стабілізації стану здоров'я дітей і молоді.

Науковий доробок зазначеного напряму відбито в підручниках, методичних рекомендаціях та ряді статей.

З напрямку «Психологічні основи творчості та інноваційної діяльності» розроблялося 3 теми.

У дослідженні теми «Психологічні проблеми творчої діяльності дітей і молоді» (наук. керівник — акад. Моляко В.О.; 5 виконавців) виділено систему складових творчої діяльності, зокрема проаналізовано інтелектуальну обдарованість і проведено аналіз проявів технічної обдарованості старшокласників при розв'язанні винахідницьких задач; описано базисні компоненти організаційно-управлінських здібностей.

Над теоретичною моделлю оволодіння особистісно психологічними знаннями працювала доктор психологічних наук Семиченко В.О. («Формування психологічної компетентності особистості в процесі вивчення курсу психології»). Показано, що процес формування психологічної компетентності включає 7 якісно різних етапів роботи індивіда з психологічною інформацією. Доведено наявність 7 типів

ціннісних орієнтацій при використанні психологічних знань для вирішення життєвих і професійних завдань.

Продовжувалось дослідження з теми «Психологічні механізми обдарованості в системі факторів креативності особистості» (наук. керівник — канд. психол. наук Семенова Р.О.; 12 виконавців) щодо психологічних механізмів основних типів обдарованості: інтелектуальної, соціальної, художньої, технічної; вивчено прояви творчої обдарованості дітей і молоді в онтогенезі.

Результати досліджень викладено у навчальному посібнику «Психологія спілкування», методичних рекомендаціях, статтях.

У руслі напрямку «Науково-методичне забезпечення національної системи психологічних служб» розроблялось 3 теми. У звітному році з теми «Діагностика і корекція особистісного зростання дітей і молоді в умовах диференційованого навчання» (наук. керівник — канд. психол. наук Гончаренко С.У.; 13 виконавців) розроблено й апробовано діагностичні, корекційні та розвиваючі методики, зокрема: діагностична комп'ютерна методика дослідження розвитку розумових здібностей учнів 5 класу; діагностично-корекційна методика визначення і корекції шкільної готовності дітей; методика діагностики й оптимізації особистісного зростання школярів тощо.

Проблеми практичної психології вивчались у ході роботи над темою «Теоретичні та методичні проблеми діяльності практикуючого психолога» (наук. керівник — канд. психол. наук Кісарчук З.Г.) та «Дослідження психотерапевтичного простору як основи генези та динаміки особистісних змін у процесі психотерапії» (наук. керівник — канд. психол. наук Онищенко Г.І.; 20 виконавців). Визначено науково-методичні засади побудови змісту і форм професійної підготовки практикуючих психологів; розроблено особистісно орієнтовані технології роботи практикуючого психолога в системі освіти; визначено науково-методичні основи моніторингу особистісного розвитку та психодіагностики у роботі практикуючого психолога освітніх систем.

Наукові дослідження членів Академії вказаного напряму спрямовано на розробку концепції Національної системи психологічної служби, у практичну реалізацію якої вагомий внесок, зокрема в дослідження математичних моделей оцінки впливу фактора людини на процеси переробки інформації, зроблено академіком Прісняковим В.Ф. Завершено розробку психодинамічної теорії активного соціально-психологічного навчання (АСІН) в контексті інших теоретичних підходів у психологічній практиці (акад. Яценко Т.С.). Розроблено моделі фахівців (кримінально-виконавча спеціалізація), освітньо-професійні програми тощо з метою кадрового забезпечення діяльності пенітенціарної системи (акад. Синьов В.М.). Певний науковий доробок отримано в результаті розробок та апробування методик життєвого шляху особистості, узагальнено теоретичний аналіз проблеми становлення й розвитку особистості в онтогенезі (чл.-кор. Буралчук Л.Ф.).

Науковий доробок з проблем практичної психології: монографія «Вступ у проєктивну психологію», ряд навчальних та методичних посібників, рекомендацій, статті в міжнародних і українських виданнях.

ВІДДІЛЕННЯ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ

У 1997 році наукова діяльність відділення спрямовувалась на якісне виконання запланованих дослідницьких завдань щодо реформування вищої школи.

У звітному році у відділенні досліджувалось 32 теми з таких напрямів:

- теоретико-методологічні проблеми вищої школи — 10;
- історія професійної освіти — 1;
- розвиток професійної освіти в зарубіжних країнах — 1;
- педагогіка і психологія вищої школи — 1;
- наукові основи безперервної педагогічної освіти — 13;
- педагогіка і психологія мистецької освіти — 1;
- становлення особистості професіонала в системі безперервної освіти — 1;
- психологічні та методичні основи підготовки особистості до свідомого професійного самовизначення і самореалізації в професійній діяльності — 1;
- удосконалення змісту і педагогічного забезпечення навчально-виховного процесу у вищій школі — 3.

У звітному році 6 тем завершено, а 26 були перехідними.

Основні результати науково-дослідної роботи

Колективом науковців під керівництвом кандидата філософських наук Дегтярьової Г.С. завершено чотирирічне дослідження комплексної теми «Науково-методологічне та методичне забезпечення гуманізації професійної підготовки спеціаліста у вищій школі». Внаслідок проведеного дослідження обґрунтовано педагогічні можливості парадигмального і культурологічного підходів до розв'язання цієї проблеми. У теоретико-методологічному аспекті вперше здійснено комплексне дослідження проблеми морально-правової відповідальності педагога. За результатами дослідження підготовлено та видано Васяновичем Г.П. монографію «Морально-правова відповідальність (теоретико-методологічний аспект)».

Досліджено шляхи і засоби педагогічного діагностування, спрямованого на гуманізацію професійної підготовки вчителів у вищій школі.

Апробовано варіант модельно-рейтингової технології з її невід'ємною складовою — педагогічним діагностуванням (тести, письмові контрольні роботи, реферати, анкетування, співбесіди, консультації) під час фахової підготовки студентів педагогічних відділень 10 факультетів Львівського університету на прикладі вивчення нормативних курсів педагогіки (Клос С.С.).

Розроблено систему міжпредметних зв'язків у процесі формування педагогічної майстерності студентів — майбутніх спеціалістів музичного профілю. Вперше визначено засоби, методи і прийоми здійснення взаємозв'язків в умовах інтеграції викладання споріднених музичних дисциплін, класифіковані типи міжпредметних зв'язків і методи їх впровадження в умовах індивідуальних форм навчання (ст. наук. співр. Музальов О.О.).

Результати досліджень з цієї теми узагальнено у підготовлених колективній та одноосібних монографіях, навчальних і методичних посібниках, методичних рекомендаціях, наукових статтях.

Внаслідок трирічного дослідження теми «Теоретичні та методичні основи екологічної освіти і виховання у професійних навчальних закладах» (наук. керівник — докт. техн. наук Ханик Я.М.) теоретично обґрунтовано і експериментально перевірено інтегровані навчальні курси з екології для політехнічних інститутів, створено навчальні програми інтегрованих курсів, розроблено структуру екологічної освіти, видано посібник з екології, підготовлено рукопис монографії (Ханик Я.М.), розроблено програми інтегрованих екологічних курсів і спецкурсів для георафічних спеціальностей класичних університетів, зокрема курсу «Екологія» та спецкурсу «Екологічна геоморфологія», видано монографію «Регіональний еколого-геоморфологічний аналіз» (докт. геогр. наук проф. Ковальчук І.П.).

Завершив дворічне дослідження «Теоретико-методологічні основи філософії вищої освіти» канд. філос. наук Онищенко В.Д. Ним обґрунтована система філософсько-педагогічних принципів інноваційної освіти — неологічних, соціально-психологічних і педагогічно-когнітивних та нова філософсько-методологічна і науково-педагогічна парадигма вищої інженерної технічної освіти; підготовлено до друку рукописи навчального посібника «Екологічна етика. Морально-духовні аспекти природопізнання та природокористування» і методичного посібника «Проблеми філософії вищої освіти».

За науковим керівництвом акад. АПН України Шкіль М.І. розроблено кваліфікаційні вимоги до магістрів математики — викладачів, анотації програм навчальних дисциплін і Положення про підготовку магістрів-викладачів у педагогічному університеті, а також проект стандарту математичної освіти для основної та старшої школи. Опубліковано монографію (Шкіль М.І.) та підручник «Алгебра і початки аналізу» (Шкіль М.І. та ін.).

Науковим колективом Вінницького технічного університету (керівник — акад. АПН України Мокін Б.І.) внаслідок проведеного

дослідження з проблем розвитку вищої технічної освіти здійснено корекцію експериментальних магістерських навчальних планів та програм дисциплін магістерської підготовки.

Суттєві результати одержано в процесі дослідження психолого-педагогічних проблем підготовки соціального педагога-організатора культурно-дозвіллевої діяльності (наук. керівник — чл.-кор. АПН України Чепелев В.І.). Розроблено необхідну навчально-методичну документацію, концепцію підготовки цих спеціалістів, кваліфікаційну характеристику, обсяг їх знань, умінь, експериментальний навчальний план та анотації основних дисциплін фахової підготовки. Відпрацьовано методи вивчення індивідуально-психологічних особливостей студентів, питання обґрунтування шляхів диференції навчання, впровадження навчання за індивідуальними планами, формування та діагностики готовності студентів до професійної діяльності.

Щодо перехідних тем, то продовжувалося дослідження теоретико-методологічних основ філософії освіти. Визначено особливості формування в Україні багатоукладної економіки та розвитку фахової освіти, закономірності реформування системи підготовки кадрів масових професій, проблем мотивації реформи вищої школи в Україні (канд. філос. наук Ятченко Н.Д.). Ним визначено теоретико-методологічні засади нової моделі управління вищими навчальними закладами. Модель знайшла практичну реалізацію у процесі створення в м. Києві Української академії зовнішньої торгівлі, яка стала експериментальним майданчиком для відпрацювання педагогічних технологій, реалізації механізму впливу світоглядно-концептуальних парадигм сучасної філософії освіти на реформування вітчизняної освіти. За результатами дослідження у співавторстві опубліковано навчальний посібник «Фахова освіта в Україні та її трансформація в умовах переходу до ринкових відносин».

У межах напряму «Педагогіка і психологія вищої школи» розроблено теоретичну модель педагогічної творчості вчителя, визначено специфіку формування творчої особистості учня і творчої педагогічної діяльності вчителя, обґрунтовано психолого-педагогічні і методичні засади діяльності вчителя у формуванні творчої особистості учня в навчально-виховному процесі» (докт. пед. наук Сисоева С.О.).

Вивчено рівень і зміст психолого-педагогічної підготовки творчої особистості спеціаліста вищого закладу освіти, розроблено методику діагностування ефективності навчально-виховного процесу у вищому закладі освіти щодо формування особистості майбутнього спеціаліста, а також технологію проведення емпіричного дослідження з проблеми вияву етапності розвитку творчої особистості майбутнього спеціаліста (канд. філос. наук Шевченко Г.Г.).

Досліджено досвід викладання народознавчих дисциплін, підготовлено програми і плани з курсів української етнографії, етнології, етнопедагогіки, декоративно-прикладного мистецтва для спеціальностей

підготовки фахівців у вузі «слов'янська та російська філологія», «українська мова», «фольклористика» (канд. філос. наук Івановська О.П.).

Вивчено естетичні компоненти математичного знання і їх представлення в освітніх програмах у контексті дослідження філософсько-психологічних засад гуманізації вищої математичної освіти (Проскура Н.Р.).

Розроблено навчальні програми і навчальні посібники для вищих навчальних закладів з економіки і підприємництва (докт. екон. наук Бобров В.Я.).

Визначено зміст навчального матеріалу та розроблено методику вивчення і моделювання структури успішності студентів у сфері науково-методичного забезпечення фундаментальної підготовки студентів вищих закладів освіти III-IV рівня акредитації з фізики (докт. пед. наук Воловик П.М.); обгрунтовано шляхи реформування вищої школи шляхом впровадження технологій модельно-розвивального навчання повного засвоєння (канд. техн. наук Пінчук В.М.); досліджено шляхи органічного взаємозв'язку між економічною освітою і національною безпекою, визначено основні параметри та спрямування системи підготовки управлінського персоналу в умовах перехідної економіки (канд. фіз.-мат. наук Старикова Л.В.).

За науковим керівництвом академіка АПН України Зязюна І.А. продовжувалось дослідження теми «Психолого-педагогічна зумовленість педагогічної майстерності». Теоретично обгрунтовано та розроблено програму «Основи педагогічної майстерності», яка пройшла апробацію у Полтавському державному педагогічному інституті, Вінницькому державному педагогічному університеті та у Національному педагогічному університеті ім. М.П.Драгоманова. Опубліковано підручник та навчальний посібник з педагогічної майстерності вчителя.

Продовжено різнобічне дослідження проблеми безперервної педагогічної освіти. Одним із важливих напрямів дослідження стало вивчення особливостей формування нової філософії освіти в Україні, аналіз педагогічних, психологічних та соціально-філософських засад реформування сучасної вищої школи. Проаналізовано основні фактори і принципи побудови та розвитку освітніх систем, тенденції і модифікації цілей та функцій вищої педагогічної школи в процесі реформ (наук. керівник — канд. фіз.-мат. наук Солдатенко М.М.).

Вивчено тенденції розвитку психологічних особливостей студентів у сучасних умовах. Розроблено концептуальну модель професійної підготовки вчителя в умовах сучасної парадигми освіти (психологічний аспект), теоретичні засади оволодіння слухачами психологічними знаннями в процесі проходження курсу загальної психології, обгрунтовано структуру і зміст завдань вузівського викладача психології стосовно забезпечення багатоконтекстної роботи слухачів з психологічною інформацією (докт. психол. наук Семиченко В.А.). Здійснено аналіз сучасних систем підготовки майбутнього вчителя з сім'ями групи ризику, відпрацьовано технології, які є ефективними для роботи в

період переходу України до ринкової економіки (канд. психол. наук Драніщева Є.І.).

У звітному році суттєві результати одержано з проблем формування загальної та професійної культури студентів засобами мистецтва (наук. керівник — докт. пед. наук Рудницька О.П.). На підставі отриманих результатів визначено закономірності впливу формування художнього сприйняття на розвиток педагогічної культури майбутнього вчителя. Розкрито сутність діяльнісного підходу до проблеми дослідження, визначено методику діагностування сформованості художнього сприйняття в системі розвитку професійної культури студентів за критеріями: ціннісні орієнтації, естетична оцінка, самооцінка. Розроблено методику педагогічної діагностики сформованості мистецько-педагогічної культури студентів, що ґрунтується на виявленні двох позицій: теоретичної та практичної. Розкрито сутність нових методологічних підходів до визначення змісту і методів дослідження проблеми культури особистості засобами мистецтва, обґрунтовано актуальність застосування в педагогічній роботі концепції соціально-етичного маркетингу.

У проведенні перспективності впровадження мистецьких дисциплін у практику професійної підготовки вчителя використано матеріали історичного аналізу гуманітарної освіти у кращих навчальних закладах України, проведено порівняльний аналіз стану мистецької освіти у навчальних закладах України та Західної Європи, на основі чого визначено їхні спільні та відмінні риси.

Тривало активне дослідження проблем розвитку професійної освіти за рубежом (наук. керівник — канд. пед. наук Кутова Н.А.). Узагальнено і систематизовано концептуальні підходи до визначення змісту та організації професійної освіти в зарубіжних країнах, регламентації вимог до якості рівня професійної підготовки кадрів, здійснено порівняльний аналіз систем професійної підготовки фахівців за рубежом, зокрема, проаналізовано провідні концепції та зміст професійної освіти в Японії, США, досліджено зміни у системі загальноосвітніх шкіл в умовах об'єднаної Німеччини, охарактеризовано структуру професійної освіти та проаналізовано зміст і форми організації підготовки робітничих кадрів у цій країні. З цієї проблеми досліджуються також нові концепції організації навчального процесу в закладах професійної освіти провідних зарубіжних країн, проаналізовано тенденції подальшого розвитку перспективних форм організації навчального процесу у зарубіжних професійних навчальних закладах та виявлено можливе їх використання в Україні за нових соціально-економічних умов.

З теми «Традиції виховання в зарубіжній народній педагогіці» (керівник — чл.-кор. АПН України Євтух М.Б.) досліджено основні принципи, форми, методи та особливості виховання підростаючого покоління у британській народній педагогіці. Здійснено аналіз освітньої діяльності української еміграції у Чехословаччині між двома світовими

війнами, зокрема вивчено педагогічну спадщину відомих українських педагогів, які жили у Празі: Софії Русової, Степана Сірополка, Августина Волошина. Результати дослідження знайшли відображення у двох монографіях, а також використовуються в процесі вивчення курсів «Історія педагогіки у вищих закладах» та «Країнознавство» на факультетах англійської мови.

З комплексної теми «Психологічні умови наступності у підготовці учнівської молоді до професійної праці» (наук. керівник — канд. психол. наук Перепелиця П.С.) на основі експериментальних досліджень апробовано методики навчання і розвитку важливих властивостей особистості, досягнуто відповідного ефекту в ході експериментального навчання у спеціалізованих закладах і класах. Визначено вузькі профілі й окремі професії, що відповідають індивідуальним особливостям учнів, складено професіографічну характеристику їхніх професій. Уточнено методики формування готовності особистості до професійної діяльності та критерії оцінки і стимуляції навчання, умов його оптимізації і корекції згідно із завданнями адаптації до діяльності або підготовки до подальшого професійного навчання. Розкрито особливості оволодіння професійною діяльністю на стадії передпрофесійної підготовки, її розвивальні функції і критерії послідовного становлення готовності до професійної праці. Обґрунтовано способи діагностики, динаміки становлення професійних якостей і використання засобів стимуляції навчальної діяльності, інтенсифікації саморозвитку і творчої самореалізації.

Одержані результати дослідження дозволяють значною мірою удосконалити методику підготовки учнівської молоді до професійної праці, інтегрувати вивчення провідних предметів з практикою професійної підготовки. За результатами дослідження підготовлено до друку монографію, посібники, методичні рекомендації.

Нові результати одержано у процесі дослідження теоретичних і методичних основ виявлення й оцінки психологічних особливостей професійного становлення та розвитку особистості в закладах професійної освіти (наук. керівник — докт. пед. наук Федоришин Б.О.). З цієї проблеми визначено роль інтеріоризаційних процесів особистості в її навчально-професійній діяльності для адаптації до умов навчання і в процесах становлення особистості професіонала, проаналізовано основні об'єктивні та суб'єктивні детермінанти можливого впливу педагогічної діяльності на особистість вчителя (суб'єкта діяльності).

Виявлено критерії адаптивності і на цій основі здійснено класифікацію адаптованості студентської молоді до навчально-професійної діяльності; розроблено відповідний методичний комплекс засобів виявлення й оцінки рівня адаптованості студента до навчальної діяльності.

Досліджено питання інформаційної можливості діагностичних методик виявлення й оцінки професійно значущих якостей особистості щодо визначення типологічних якостей людини, особистісних рис та професійної спрямованості особистості учня (студента).

Розроблено модель особистості як суб'єкта професійної діяльності гуманітарного профілю, а також комплексну програму профорієнтаційної діяльності технічного вищого навчального закладу, методику психодіагностичного дослідження особистості майбутнього спеціаліста технічного профілю.

Науково-організаційна діяльність

У 1997 році до складу відділення входило 11 дійсних членів і 11 членів-кореспондентів АПН України. Керівництво науково-організаційною діяльністю відділення здійснювало бюро у складі Канішенка Л.О., Зязюна І.А., Шкіля М.І., Кононенка В.І., Грищенка А.П., Груберського Л.О. Основним у діяльності відділення і його бюро було сприяння реалізації планів науково-дослідної роботи, обговорення програм і концепцій досліджень окремих підрозділів Інституту педагогіки і психології професійної освіти або членів відділення, а також проведення науково-практичних конференцій і семінарів.

Ці напрями діяльності обумовили тематику засідань бюро. Проаналізовано наукові результати завершених досліджень, а також тих, які продовжують досліджуватися науковцями і членами відділення. Розглянуто пропозиції щодо поліпшення організації наукових досліджень, впровадження результатів у практику роботи викладачів вищих закладів освіти. Підготовлено і розглянуто на бюро відділення, а також Президії АПН України концептуальні засади психолого-педагогічної підготовки вчителів у сучасних умовах, які розробляють науковці лабораторії педагогічної освіти Інституту педагогіки і психології професійної освіти (наук. керівник — канд. фіз.-мат. наук Солдатенко М.М.).

Обговорено і схвалено хід експериментальної роботи з теми «Психологічні проблеми професійного становлення і розвитку особистості в системі професійної освіти, яку успішно проводять науковці лабораторії професійної орієнтації (наук. керівник — докт. пед. наук Федоришин Б.О.).

Бюро відділення значну увагу приділяло підготовці, організації і проведенню масових заходів.

ВІДДІЛЕННЯ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

Відділення було створено 28 січня 1997 року. До його складу увійшли 2 дійсних члени Академії — Ничкало Н.Г., Арват Ф.С. і 8 членів-кореспондентів — Аннеков В.П., Вільчковський Е.С., Гуржій А.М., Зайчук В.О., Камінецький Я.Г., Нісімчук А.С., Радкевич В.О., Ступарик Б.М.

Основна мета відділення — сприяння розвитку фундаментальних, пошукових і прикладних досліджень, спеціалізації науково-дослідних робіт з проблем професійно-технічної освіти, підвищення їх ефективності та наближення до потреб сучасної теорії і практики освіти.

У 1997 році у відділенні досліджувалось 19 тем з таких наукових напрямів: теоретико-методологічні основи педагогічної і психологічної наук — 2; історія професійної освіти — 3; удосконалення змісту і педагогічного забезпечення навчально-виховного процесу в закладах профтехосвіти 14. У звітному році з цих тем 6 завершено, 5 розпочато.

Основні результати науково-дослідної роботи

Основним напрямом наукової діяльності членів відділення і співробітників Інституту педагогіки і психології професійної освіти є «Удосконалення змісту і педагогічного забезпечення навчально-виховного процесу в закладах профтехосвіти». З цього напрямку одна тема «Методика вивчення англійської мови у вищих професійних училищах» (виконавець — канд. пед. наук Антонюк Н.М.) закрита 1 квітня 1997 року у зв'язку із припиненням фінансування, 5 тем завершено 31 грудня 1997 року.

У ході дослідження теми «Інтеграція знань із загальноосвітніх і спеціальних предметів в учнів професійних навчально-виховних закладів» (наук. керівник — канд. пед. наук Козловська І.М.) було розроблено концептуальні основи теорії дидактичної інтеграції в закладах професійно-технічної освіти на базі одного навчального предмета, базових засад взаємодії принципу системності у навчанні з ідеями інтегративного навчання, навчальних програм з фізики тощо. Розробки з інтеграції знань мають розрізнений характер, не включають цілісного теоретико-методологічного обґрунтування проблем. Водночас, як показали дослідження, розробка теоретичних основ дидактичної інтеграції у школі спроможна створити моделі навчання, здатні спричинити якісні зрушення у системі професійної освіти в цілому. Практичну значущість має опублікований навчально-методичний посібник «Модульно-рейтингова система навчання у ліцєях» (автор — канд. пед. наук Сікорський П.І.).

Основними результатами, досягнутими у ході наукового дослідження теми «Організаційно-педагогічні та методичні основи багаторівневої професійної підготовки робітників» (наук. керівник — канд. пед. наук Жидецький Ю.Ц.), є розробка науково-методичного, фінансового та матеріального забезпечення системи багаторівневої підготовки робітничих кадрів. Ці важливі аспекти відображено у рукописі монографії «Організаційно-економічний механізм формування і функціонування системи підготовки робітничих кадрів» (чл.-кор. Камінецький Я.Г.).

Заслужує позитивної оцінки обґрунтування системного підходу до навчально-методичного забезпечення викладання профільних дисциплін у закладах профтехосвіти. Так, Жидецький Ю.Ц. опублікував ряд навчально-методичних посібників (загальним обсягом 14,9 др.арк.) для викладання навчальної дисципліни «Поліграфічне матеріалознавство» у закладах профтехосвіти поліграфічного профілю. Підготовлено також рукописи методичних рекомендацій «Форми та методи проведення виборничої практики студентів вищих закладів освіти 1-11 рівнів акредитації» (автор — Янковська С.П.).

За темою «Система позаурочної діяльності учнів професійних навчально-виховних закладів» (виконавець — канд. пед. наук Жук В.П.) було розроблено модель системи позаурочної діяльності учнів професійно-технічних закладів освіти. На основі запропонованої моделі обґрунтовано методику, яку викладено в рукописі методичного посібника «Система позаурочної діяльності учнів професійно-технічних закладів освіти». На допомогу керівникам професійно-технічних закладів освіти з проблем удосконалення організації та управління позаурочною діяльністю учнів ПТУ та ВПУ підготовлено та опубліковано ряд методичних рекомендацій.

З теми «Формування в учнів ПТУ моральної культури на народних традиціях» (виконавець — канд. пед. наук Заячківська Н.М.) здійснено науково-педагогічне обґрунтування методики використання творів української літератури, які сприяють формуванню моральної культури учнів закладів профтехосвіти на народних традиціях. Розроблено та апробовано програму з української літератури для профтехучилищ з використання матеріалів дослідження, підготовлено до друку рукопис методичного посібника «Формування в учнів ПТУ моральної культури на народних традиціях».

За результатами теми «Українознавство у навчально-виховному процесі закладів профтехосвіти» (чл.-кор. Ступарик Б.М.) виявлено виховні можливості з українознавства, обґрунтовано особливості виховної роботи у професійно-технічних училищах та запропоновано зміст, форми і методи виховання учнів закладів профтехосвіти засобами українознавства.

З наукового напрямку «Теоретико-методологічні основи педагогічної і психологічної наук» здійснювалось дослідження науково-методичного забезпечення навчально-виховного процесу. Розроблено Концепцію створення засобів навчання нового покоління для середніх закладів освіти України, яку схвалено Колегією Міністерства освіти України 29 жовтня 1997 року (наук. керівник — чл.-кор. Гуржій А.М.). Деякі положення цієї Концепції втілено у виданих підручниках і навчальних посібниках, авторами яких є Гуржій А.М.: «Засоби навчання» (10,4 др.арк.), Нісімчук А.С. «Основи економічних знань» (10 др.арк.), Радкевич В.О. «Технологія вишивки» (24,6 др.арк.).

У 1997 році проводжувалась розробка перехідних тем. Так, з напряму «Удосконалення змісту і педагогічного забезпечення навчально-виховного процесу в закладах профтехосвіти» розроблялась тема «Теоретико-методологічні проблеми відбору змісту і методики професійного навчання» (наук. керівник — канд. екон. наук Головка Л.С.). Здійснено теоретичне обґрунтування змісту економічної освіти у закладах профтехосвіти нового типу, розроблено методику викладання курсу «Основи ринкової економіки в закладах профтехосвіти». Визначено зміст і розроблено методику навчання основ екологічних знань у ПТУ сільськогосподарського профілю. Результати дослідження використано в рукописі підручника «Основи екології» для профтехучилищ. Здійснено відбір і систематизацію змісту навчального матеріалу з предмета «Технологія вишивки», що сприяє якісному оволодінню теоретичним матеріалом, а також формуванню у майбутніх майстринь умінь та навичок з різних технік вишивки. За результатами дослідження цього аспекту теми опубліковано підручник «Технологія вишивки» (Радкевич В.О., Пашенко Т.М. за редакцією Ничкало Н.Г.; 24,6 др. арк.).

З метою удосконалення виробничого навчання в ПТУ будівельного профілю розроблено таблиці експертної оцінки змісту і форм організації виробничого навчання, методику організації та проведення колективної експертної оцінки, а також обробки здобутих даних. Розроблено методику проведення педагогічного експерименту щодо виявлення впливу сформованих умінь, понять, навичок на оволодіння навчальним матеріалом з наступних тем відповідного спеціального предмета в ПТУ будівельного профілю. Розроблено методичні рекомендації щодо використання комп'ютерної техніки для обробки результатів лабораторно-практичних робіт у профтехучилищах.

Основні публікації з теми: Щербак О.І., Куклін О.В. Стандарт навчання за спеціальністю «Комерційна діяльність» (3,6 др.арк.); Ничкало Н.Г. «Теоретико-методологічні засади реформування професійно-технічної освіти в Україні» (0,5 др.арк.); Ничкало Н.Г. «Стан та перспективи розвитку куррикулуму професійно-технічної освіти в Україні» (0,5 др.арк.).

У процесі дослідження теми «Концепція вивчення предметів природничо-математичного циклу в професійних навчальних закладах» (наук. керівник — акад. Гончаренко С.У.) виявлено основні закономірності навчання учнів професійних навчальних закладів різного типу; встановлено доцільність застосування комп'ютерів під час узагальнення та систематизації знань учнів з математики; теоретично досліджено розвиток проблеми формування самостійності учнів під час вивчення математики у професійних навчальних закладах; визначено професійно значущий матеріал з математики для ПТУ електро-радіотехнічного профілю та способи й методи профілювання математичної підготовки; розроблено стандарти загальноосвітньої підготовки учнів з фізики;

створено підручник з фізики для 9-х класів природничо-наукових ліцеїв, шкіл, класів з поглибленим вивченням фізики; створено робочі зошити з фізики для учнів 9-11 класів.

Найважливіші публікації за темою дослідження: Паюл М.В. «Узагальнення і систематизація знань учнів з алгебри» (0,8 др.арк.); Паюл М.В. «Основні особливості навчання учнів у професійних навчальних закладах різного типу» (0,5 др.арк.); Стрелковська О.Е. «Специфіка постановки задач у профільованому курсі математики для ПТУ електро-радіотехнічного профілю» (0,8 др.арк.); Гончаренко С.У. «Фізика-9: підручник для загальноосвітніх шкіл, гімназій і шкіл гуманітарного профілю» (26,0 др.арк.); Гончаренко С.У. «Фізика-10: Робочий зошит для учнів 10-го класу» (8,0 др.арк.).

З теми дослідження «Гуманітаризація навчально-виховного процесу в закладах профтехосвіти» (наук. керівник — канд. пед. наук Мельникова І.М.) теоретично обґрунтовано принцип, визначено основні шляхи гуманітаризації навчально-виховного процесу в закладах профтехосвіти, розроблено форми і методи організації особистісно орієнтованого навчання і виховання учнів у закладах профтехосвіти. Підготовлено рукопис методичного посібника «Система педагогічного стимулювання учнів в умовах гуманітаризації навчально-виховного процесу в закладах профтехосвіти»; здійснено відбір матеріалів до розділу «Суспільство» курсу «Людина і суспільство» з урахуванням сучасних соціально-політичних умов. Досліджено шляхи та засоби формування гуманістичних відносин учнів ПТУ, розроблено тексти лекцій, бесід, методичні рекомендації щодо проведення дискусій, «круглих столів», екскурсій, спрямованих на формування в учнів ПТУ гуманістичних відносин, культури поведінки та спілкування.

Розпочато дослідження проблеми взаємодії закладів профтехосвіти для молоді, спрямованої на соціальну адаптацію молоді. Розроблено методичні рекомендації з проблем гуманітаризації клубної роботи як засобу соціалізації учнів профтехучилищ. Приділено особливу увагу дослідженню проблеми гуманізації навчально-виховного процесу в науково-педагогічній спадщині А.С.Макаренка, соціально-особистісного спрямування його виховної системи. На основі вивчення архівних і документальних джерел досліджено аксіологічні, психолого-педагогічні, культурно-освітні аспекти становлення системи соціально-особистісного виховання в діяльності А.С.Макаренка. Визначено зміст і основні напрями розробки ним стратегії соціального виховання. Найважливіші публікації з теми дослідження: Кваліфікаційна характеристика, учбовий план та програми «Історія соціальної роботи», «Соціальна педагогіка», «Основи педагогічної майстерності», «Методика виховної роботи» (за ред. І.М.Мельникової; 2 др.арк.); Молчанова А.О. «Інтеграція знань учнів при вивченні курсу «Людина і суспільство»: (1,1 др.арк.); Кондратюк О.П. «Педагогічне стимулювання учнів ПТУ в процесі навчання і виховання» (0,4 др.арк.).

На основі здобутих експериментальних даних з теми «Економічне виховання молоді» (чл.-кор. Нісімчук А.С.) підготовлено і видано підручник для учнів професійно-технічних училищ «Основи економічних знань», який проходить апробацію в закладах профтехосвіти Рівненської області.

При розробці теми «Зміст та методи фізичного виховання дошкільників» (чл.-кор. Вільчковський Е.С.) визначено базовий зміст фізичного виховання дітей дошкільного та шкільного віку. Результат дослідження цієї проблеми — рукопис навчального посібника для студентів педагогічних вузів «Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку» (24 др. арк.).

З напрямку «Теоретико-методологічні основи педагогічної і психологічної наук» відповідно до теми «Терміни, термінологічні висловлювання та персоналії в професійній освіті» (наук. керівник — акад. Ничкало Н.Г.) опрацьовано поняттєвий матеріал професійної педагогіки, систематизовно і дано тлумачення понад 1200 термінам професійної освіти. Враховано зміни в термінології професійної освіти, викликані формуванням нових виробничих відносин із впровадженням нетрадиційних технологій у виборничий процес.

Розроблено проект Концепції державного стандарту професійно-технічної освіти (акад. Ничкало Н.Г., чл.-кор. Гуржій А.М., чл.-кор. Зайчук В.О., чл.-кор. Камінецький Я.Г.). З метою реалізації багаторівневої підготовки спеціалістів розроблено Концепцію діяльності навчально-виробничого комплексу (чл.-кор. Анненков В.П.).

З наукового напрямку «Історія професійно-технічної освіти» на перехідному етапі продовжувався збір матеріалів з теми «Становлення і розвиток професійної освіти в Україні» (наук. керівник — акад. Ничкало Н.Г.). Обґрунтовано періодизацію розвитку професійного навчання робітників в Україні, уточнено формулювання мети і завдань, визначено етапи, конкретизовано характеристику та особливості кожного з них.

Науково-організаційна діяльність

Керівництво науково-організаційною діяльністю здійснювало бюро у складі 6 осіб: дійсного члена — Ничкало Н.Г., членів-кореспондентів — Анненкова В.П., Вільчовського Е.С., Гуржія А.М., Зайчука В.О., Радкевич В.О.

Бюро відділення передусім приділяло увагу визначенню стратегічних завдань, спрямованих на розвиток педагогічних і психологічних досліджень з проблем підготовки кваліфікованих робітничих кадрів для різних галузей промислового, сільськогосподарського виробництва і сфери обслуговування в умовах ринкової економіки.

Діяльність відділення і його бюро спрямовувалось на забезпечення успішного виконання запланованих дослідницьких завдань, підтримку розробок щодо роботи професійних навчальних закладів нового

типу, підготовки та проведення науково-практичних конференцій тощо. Цим та іншим проблемам було присвячено 7 засідань на яких було розглянуто 17 питань. Серед них — розробка проекту Концепції державного стандарту професійно-технічної освіти в Україні; діяльність професійних навчальних закладів нового типу (Балинське вище професійне училище-агрофірма та навчально-виробничий комплекс на базі Київського промислово-економічного коледжу); хід досліджень лабораторій психології професійної орієнтації та психології трудової і професійної підготовки Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України; співробітництво з Міжнародним центром допомоги громадській роботі; створення науково-методичного журналу «Професійно-технічна освіта».

До роботи бюро відділення залучалися наукові співробітники підрозділів, які досліджують проблеми профтехосвіти, зокрема Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України та Інституту змісту і методів навчання Міністерства освіти України, а також працівники Міністерства праці та соціальної політики України.

Разом з Інститутом змісту і методів навчання Міністерства освіти та Інститутом педагогіки і психології професійної освіти АПН України за участю бюро Відділення проведено спільні засідання вчених рад з обговорення проекту Концепції стандарту професійно-технічної освіти (вересень, листопад), а також досвіду роботи Балинського вищого професійного училища-агрофірми Хмельницької області з підготовки висококваліфікованих робітників для агропромислового комплексу.

Члени відділення брали участь у підготовці ряду законодавчих та нормативно-правових документів. Так, Гуржій А.М., Камінецький Я.Г., Ничкало Н.Г., Радкевич В.О. разом з Комітетом Верховної Ради з питань науки та народної освіти, Міністерством освіти України, Інститутом педагогіки і психології професійної освіти. Інститутом змісту і методів навчання провели значну роботу з підготовки проекту Закону України «Про професійно-технічну освіту», який 22 квітня 1997 року схвалено Верховною Радою у першому читанні, 23 грудня 1997 року — в другому читанні, 10 лютого 1998 року — прийнято в третьому читанні.

Члени відділення працювали в спеціалізованих радах по захисту докторських та кандидатських дисертацій (Ничкало Н.Г., Вільчковський Е.С., Гуржій А.М., Ступарик Б.М.), в експертній раді з проблем педагогіки і психології Вищої атестаційної комісії України (Ничкало Н.Г., Вільчковський Е.С.), були науковими консультантами дисертантів-докторантів, аспірантів та пошукувачів. Так, у 1997 році під науковим керівництвом Ничкало Н.Г. захищено 2 докторські і 3 кандидатські дисертації, Ступарика Б.М. і Вільчовського Е.С. — по 1 докторській і 1 кандидатській дисертації, Нісімчука А.С. — 2 кандидатські. Члени відділення Гуржій А.М., Зайчук В.О., Ничкало Н.Г., Радкевич В.О. є членами Президії Всеукраїнської асоціації працівників професійно-технічної освіти.

За активної участі членів відділення організовано та проведено ряд конференцій, зокрема: «Нові технології навчання: проблеми, пошуки, знахідки», «Ідеї миру у навчальному процесі школи, ПТУ і вузу» (м.Рівне), всеукраїнські науково-практичні конференції: «Конфлікти в педагогічних системах» (м.Вінниця), «Теоретичні і методичні засади формування культури студентської та учнівської молоді» (м.Київ), «Розвиток мовленнєвої культури учнів ПТУ» (м.Львів). За участю членів відділення проведено ряд всеукраїнських науково-практичних семінарів, зокрема: «Розвиток професійно-художньої освіти в Україні» (м.Черкаси), «Соціально-педагогічна адаптація випускників незавершеної, основної, середньої загальноосвітньої школи в умовах професійно-технічного училища» на базі ПТУ № 9 м.Києва, ВПУ № 3 м.Києва — з проблем змісту і форм ступеневої організації професійного навчання.

Члени відділення (Гуржій А.М., Зайчук В.О., Ничкало Н.Г.) брали участь у підготовці національної доповіді «Україна: розвиток системи професійно-технічної освіти в період соціально-економічних реформ» для семінару, що проводився в Києві у жовтні 1997 року за участю Європейського фонду професійної освіти та Національної обсерваторії України.

ІІІ. РОБОТА ПРЕЗИДІЇ. ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ АКАДЕМІЇ.

Протягом звітнього періоду проведено 12 засідань Президії, на яких розглянуто 113 питань.

Основним змістом роботи Президії було заслуховування питань із суто наукової проблематики, які готувалися усіма відділеннями Академії. Серед названих питань найхарактернішими були такі: про хід опрацювання та експериментальної перевірки наукових засад інтеграції змісту природничонаукової освіти в початковій та основній школі; про вивчення соціально-психологічних особливостей формування політичної культури учнів і студентів в умовах гуманізації освіти; теоретичні засади проєктування нових інформаційних технологій навчання та їх практична реалізація; актуальні проблеми соціалізації особистості учня; пошуки та підходи; про хід експериментальної роботи з дослідження психологічних проблем професійного становлення і розвитку особистості в системі професійної освіти та інші.

Президія тримала на контролі розгляд питань щодо ходу виконання і реалізації в наукових установах Академії державних програм. Заслуховувалися питання про хід виконання державних програм «Діти України», «Українська діаспора», «Планування сім'ї», «Боротьба із злочинністю». На виконання заходів, спрямованих на інтеграцію діяльності Міністерства освіти та АПН України, на спільному засіданні Колегії міністерства і Президії Академії було затверджено галузеву цільову комплексну програму «Вчитель».

Крім зазначеної проблематики, Президія приділяла увагу питанням, що торкалися різних сторін життєдіяльності Академії. Зокрема, затверджувалися вчені та спеціалізовані вчені ради наукових установ; рекомендувалися кандидатури на присвоєння почесних звань та здобуття державних стипендій; присуджувалися премії АПН за найвагоміші наукові праці членам і співробітникам Академії.

Значне місце в роботі Президії відводилося кадровим питанням: затверджувалися кандидатури на керівні посади в наукових підрозділах АПН; приймалися постанови про нагородження членів та співробітників Академії; затверджувалися плани прийому до аспірантури і докторантури. З зазначених питань прийнято 37 постанов.

Продовжувалася робота Президії щодо впорядкування мережі наукових установ, проведення їх атестації. В межах загальних асигнувань у системі Академії створено Центр превентивного виховання на базі аналогічної лабораторії Інституту проблем виховання АПН України.

З організаційної роботи Президії слід виділити заходи щодо відзначення знаменних дат, зокрема 5-річчя заснування Академії педагогічних наук, підготовки до 110-ї річниці А.С.Макаренка, 80-річчя В.О.Сухомлинського, 275-річчя Г.С.Сковороди тощо.

Президія приділяла певну увагу питанням фінансово-економічної діяльності Академії. Затверджувався зведений кошторис видатків Державного бюджету на фінансування науки та культури по АПН України, вносилися зміни до структури апарату Президії та інститутів, аналізувався стан використання бюджетних коштів підвідомчими установами. Затверджено Положення про бухгалтерію апарату Президії АПН України.

Водночас деякі важливі питання, передбачені планом роботи Президії, залишилися не розглянутими. Це стосується питань, які були заплановані Відділенням дидактики, методики та інформаційних технологій в освіті: «Концепція створення дидактичних засобів нового покоління для середніх загальноосвітніх закладів України» та «Про порядок підготовки, видання та дослідної перевірки експериментальних і пробних підручників для загальноосвітніх шкіл», а також Відділенням теорії та історії педагогіки — «Положення про організацію і проведення експерименту з проблем виховання».

Не заслуховувалися на Президії і заплановані питання комплексних перевірок фінансової діяльності в Інституті соціальної та політичної психології; в Інституті дефектології; в Інституті педагогіки і психології професійної освіти та науково-методичному Центрі «Українська етнопедагогіка і народознавство» (виконавець — фінансово-економічне управління АПН).

Істотним недоліком роботи Президії було те, що обговорення досить актуальних питань нерідко замикалося у вузькому колі і не набуло висвітлення у засобах масової інформації.

За звітний період проведено три сесії Загальних зборів та зборів відділень. На зборах АПН, що проходили у січні, обговорено проблеми розробки стандарту загальної середньої освіти в Україні; на річних зборах у травні заслухано звіт про виконання тематичних планів науково-дослідної роботи Академії за 1996 рік. У грудні проведено урочисті збори, присвячені 5-ій річниці створення АПН України, а також Загальні збори Академії та збори відділень. Предметом широкого обговорення на них було питання про розвиток педагогічної і психологічної науки в Україні в період становлення і діяльності АПН України (1992-1997 рр.). На цих же зборах Президентом Академії обрано дійсного члена АПН України, доктора філософських наук Кременя Василя Григоровича, віце-президентом Мадзигона В.М., головним ученим секретарем Вашуленка М.С. Відбулися також вибори членів Президії та академіків-секретарів відділень, якими стали Сухомлинська О.В., Савченко О.Я., Максименко С.Д. та Ничкало Н.Г. Президія АПН України затвердила члена-кореспондента Академії Євтуха М.Б. виконуючим обов'язки академіка-секретаря Відділення педагогіки і психології вищої школи.

IV. РОБОТА СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ВЧЕНИХ РАД НАУКОВИХ УСТАНОВ

У 1997 році в системі АПН функціонувало 5 спеціалізованих вчених рад, 4 з яких мають право проводити захисти докторських дисертацій.

Протягом звітнього року спеціалізованим вченим радам Інституту педагогіки і психології професійної освіти та Інституту дефектології присвоєно нові шифри. Введено нові спеціальності в Інституті педагогіки, Інституті психології, Інституті педагогіки і психології професійної освіти.

У зв'язку з новими вимогами Вищої атестаційної комісії України до процедури захисту, самих дисертаційних робіт та оформлення документації керівники спеціалізованих вчених рад провели значну організаційну роботу серед членів рад і дисертантів щодо ознайомлення з останніми документами ВАК.

Спеціалізованим вченим радам наукових установ Академії ВАК України надав право проводити у 1997 році захисти дисертацій із спеціальностей: 13.00.01 — теорія та історія педагогіки; 13.00.02 — теорія і методика навчання (окремих дисциплін) — 2 ради; 13.00.03 — спеціальна педагогіка; 13.00.04 — теорія і методика професійної освіти (2 ради); 19.00.01 — загальна психологія, історія психології; 19.00.02 — психофізіологія; 19.00.05 — соціальна психологія; 19.00.07 — педагогічна та вікова психологія (2 ради); 19.00.08 — спеціальна психологія.

Згідно з планом роботи спеціалізованих вчених рад протягом звітнього періоду проведено 117 засідань, на яких розглянуто 116 дисертацій (у 1996 році 90), з яких 29 докторських і 87 кандидатських. З усіх дисертаційних досліджень прийнято позитивне рішення рад і ВАК. За кількістю проведених засідань і захищених робіт найпродуктивніше працювали спеціалізовані вчені ради Інституту педагогіки — 53 та Інституту педагогіки та психології професійної освіти — 36 (Таблиця 2). Щодо розподілу дисертацій за спеціальностями, то найбільша їх доля припадає на спеціальності: «теорія та історія педагогіки» — 33 (у т.ч. 6 докторських); «теорія і методика професійної освіти» — 32 (у т.ч. 11 докторських); «педагогічна та вікова психологія» — 16; «теорія і методика навчання (окремих дисциплін)» — 14.

На 1 січня 1998 року на розгляді спеціалізованих вчених рад знаходилося 34 дисертаційних дослідження, у т.ч. 10 на здобуття наукового ступеня доктора наук.

Інститут педагогіки

В інституті функціонують 2 спеціалізовані вчені ради, яким дозволено проводити захисти на здобуття наукових ступенів доктора (Д. 01.32.02) і кандидата (К. 01.32.01) педагогічних наук.

I. Спеціалізована вчена рада Д. 01.32.02 затверджена наказом ВАК України № 504 від 5 жовтня 1995 року. Рада приймає до захисту дисертації із спеціальностей: 13.00.01 — теорія та історія педагогіки; 13.00.04 — теорія і методика професійної освіти.

У звітному році проведено 40 засідань, на яких розглянуто 7 докторських і 33 кандидатських дисертацій. Найбільше число захищених робіт припадає на спеціальності «теорія та історія педагогіки» — 33 (6 докторських і 27 кандидатських дисертацій). 4 дисертації виконано із спеціальності «теорія і методика професійної освіти» і 3 — на стику двох спеціальностей.

Аналіз тематики розглянутих дисертаційних досліджень засвідчує різноплановість їх проблематики, цілковиту відповідність потребам практики в період реформування і докорінної перебудови усієї освітньої системи. Так, з проблем історії педагогіки розглянуто 4 дисертації, дидактики — 6, естетичного виховання — 11, управління закладами освіти — 3, валеології — 1, професійної орієнтації — 2 тощо.

За тематикою захищених у 1997 році дисертацій опубліковано 7 монографій, 23 навчальних посібники, 27 брошур, 28 методичних рекомендацій, 7 навчальних програм, 389 наукових статей.

Практичне впровадження результатів досліджень у навчально-виховний процес підтверджено довідками й актами, одержаними від Міносвіти України, вузів, відділів народної освіти, інститутів післядипломної освіти, керівників шкіл тощо.

II. Спеціалізований вчєній раді К 01.32.01, затвердженій наказом ВАК України № 511 від жовтня 1995 року, надано право проводити захисти дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук із спеціальностей: 13.00.02 — теорія і методика навчання української мови; 13.00.02 — теорія і методика викладання української літератури; 13.00.02 — теорія і методика навчання російської мови; 13.00.02 — теорія і методика викладання зарубіжної літератури.

Протягом минулого року проведено 14 засідань ради із позитивним розглядом 13 кандидатських дисертацій. Зокрема, 7 робіт захищено із спеціальності «теорія і методика навчання української мови», 4 — «теорія і методика викладання зарубіжної літератури», по одній дисертації із спеціальностей «теорія і методика викладання української літератури» і «теорія і методика викладання російської літератури» (разовий захист).

Тематика досліджень з теорії і методики навчання української мови охоплює лінгводидактичні основи мовного аналізу в школі; формування в учнів орфографічних умінь у процесі вивчення будови слова і

словотвору; збагачення мовлення учнів власне українською лексикою; міжпредметні зв'язки у формуванні мовленнєвих умінь майбутніх учителів початкових класів; особливості методики навчання української мови в старших класах гімназії та інші питання.

Дослідження з теорії і методики викладання зарубіжної літератури стосуються формування поняття «національний образ-персонаж» в учнів середніх класів; особливостей вивчення християнських образів зарубіжної літератури; системного підходу до вивчення ліричного твору в старших класах тощо.

Характерною особливістю робіт є органічний зв'язок теорії з практикою. Дисертаційні матеріали відображають як результати науково-дослідної роботи щодо удосконалення змісту, структури курсів, форм і методів навчання мови і викладання літератури, так і основні тенденції розвитку шкільної практики, багаторічний досвід викладання цих предметів.

Основні положення і результати дисертаційних досліджень реалізуються в програмах, підручниках і навчальних посібниках.

Інститут психології ім. Г.С.Костюка

Спеціалізовану вчену раду Д 01.48.01 затверджено ВАК України 29 серпня 1996 року, наказ № 277. Їй дозволено проводити захисти докторських і кандидатських дисертацій із чотирьох спеціальностей: 19.00.01 — загальна психологія, історія психології; 19.00.02 — психофізіологія; 19.00.05 — соціальна психологія; 19.00.07 — педагогіка та вікова психологія.

У звітному році рада значно активізувала свою діяльність, що підтверджується проведенням 19 засідань із захистом 3 докторських і 16 кандидатських дисертацій (у 1996 році всього 4).

Захищені роботи присвячені актуальним проблемам сьогодення, вони відповідають запитам сучасної психологічної науки і замовленням соціального життя.

Зокрема, розглядалися такі важливі питання: психофізіологічні критерії розумової втоми та їх профорієнтаційна значимість; соціально-психологічні механізми формування й розвитку колективних суб'єктів управління; психологічні особливості формування алкогольної установки в залежності від індивідуально-типологічних властивостей особистості; психологічні аспекти професійної орієнтації в науковій спадщині Г.С.Костюка; психологічні особливості становлення ініціативи молодшого школяра в учбовій діяльності. Ряд дисертацій присвячено розробці складових психологічних проблем підліткового віку.

Практичне застосування наукових результатів захищених робіт здійснюється шляхом використання теоретичних положень у навчальних курсах вузів («Психологія управління», «Основи психології та педагогіки», «Етика та психологія ділового спілкування»), створення і

впровадження психолого-педагогічних рекомендацій, а також програм (підготовки магістрів державного управління, активної соціально-психологічної підготовки слухачів інститутів менеджменту), організація проведення лекторіїв для батьків і вчителів тощо.

Практичне впровадження результатів досліджень підтверджено також актами і посвідченнями відповідних міністерств, відомств і освітніх закладів.

Інститут педагогіки і психології професійної освіти

У звітному році спеціалізованій вченій раді присвоєно новий шифр — Д 26.451.01 (наказ ВАК України № 602 від 3 листопада 1997 року) і надано право приймати до захисту дисертації із спеціальностей: 13.00.02 — теорія і методика навчання (спеціальних дисциплін); 13.00.04 — теорія і методика професійної освіти; 19.00.07 — педагогічна та вікова психологія.

Згідно з планом роботи вченою радою проведено 36 засідань, на яких захищено 15 докторських і 21 кандидатську дисертації. З усіх розглянутих докторських робіт 11 захищено із спеціальності «теорія і методика професійної освіти», 1 — із спеціальності «педагогічна та вікова психологія», 2 — на стику спеціальностей «теорія і методика професійної освіти» і «теорія і методика навчання (спеціальних дисциплін)», 1 — на стику спеціальностей «теорія і методика професійної освіти» і «теорія і історія педагогіки». Найбільша кількість захищених кандидатських дисертацій також припадає на спеціальності «теорія і методика професійної освіти» — 17 робіт. Крім того, 3 кандидатські дисертації захищено із спеціальності «педагогічна та вікова психологія» і 1 — із спеціальності «теорія і методика навчання (спеціальних дисциплін)».

За монографіями, підручниками і навчальними посібниками захищено 5 дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук.

Тематика захищених дисертацій пов'язана з планами науково-дослідних робіт Інституту педагогіки і психології професійної освіти та установ, де виконувалися дослідження.

Серед дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук для прикладу за тематикою можна назвати такі роботи: «Морально-правова відповідальність педагога», «Формування правової культури студентів вищих педагогічних навчальних закладів», «Теоретичні і методичні основи підготовки вчителя до формування творчої особистості учня», «Психологічні основи розвитку відповідальної поведінки особистості» та інші. Серед захищених кандидатських дисертацій за актуальністю тематики варто виділити такі дослідження: «Особливості професійної підготовки вчителів у педагогічних університетах до викладання української і румунської мов», «Психолого-педагогічна підготовка вчителя до

інноваційної діяльності», «Підготовка вчителя початкових класів до виховної роботи в школах», «Гуманізація педагогічного спілкування в умовах модульного навчання студентів університету» тощо.

За тематикою захищених у 1997 році дисертацій опубліковано понад 1200 друкованих праць, у тому числі монографій — 29, підручників і навчальних посібників — 52, методичних посібників — 37, методичних рекомендацій — 119, статей — 549, навчальних програм — 57, інших видів публікацій — 361.

Практичне впровадження результатів досліджень, винесених на захист, та їх актуальність підтверджено довідками й актами про впровадження, а також відзначено у відзивах професійних закладів на дисертації та автореферати.

Інститут дефектології

Спеціалізованій вченій раді Д 26.450.01, затвердженій наказом ВАК України № 158 від 4 березня 1997 року, надано право проводити захисти дисертацій із двох спеціальностей: 13.00.03 - спеціальна педагогіка; 19.00.08 — спеціальна психологія.

Протягом 1997 року радою проведено 8 засідань, на яких розглянуто 4 докторських і 4 кандидатських дисертацій, що значно перевищує показники 1996 року.

Захищені дисертаційні дослідження присвячені актуальним проблемам сучасної спеціальної педагогіки і психології. Проблематика робіт охоплює широкий спектр дефектологічної теорії та практики, а саме: соціально-педагогічні основи формування життєвих планів глухих і слабочуючих старшокласників; психолого-педагогічні основи підготовки слабочуючих дітей до навчання в школі; проблема генезису, діагностики і психолого-педагогічної корекції затримки психічного розвитку у дітей; особливості формування причинно-наслідкового мислення у дітей із затримкою психічного розвитку; особливості формування діалогічного мовлення у слабочуючих дошкільників; корекційна спрямованість формування навичок самообслуговування у молодших слабозорих дошкільників тощо.

Основні положення і результати захищених дисертацій реалізуються в програмах, методичних рекомендаціях, підручниках і навчальних посібниках. Так, за результатами досліджень у практику впроваджуються: методичні рекомендації щодо диференційованого відбору та навчання учнів з вадами слуху; система диференційованої підготовки до навчання в школі слабочуючих дітей; методика формування діалогічного мовлення у слабочуючих дошкільників; методичні рекомендації щодо подолання порушень письма в учнів 2-4 класів з дитячим церебральним паралічем. Розроблено діагностичний апарат для шкільної психодіагностики, критерії виявлення затримки психічного розвитку і рівнів показників, що характеризують ступінь її проявів за кожним роком життя особистості у віковій межі від 5 до 10 років.

Визначено також критерії, рівні сформованості дій самообслуговування як діагностичні показники загального розвитку дитини, які можуть бути використані вихователями дошкільних закладів, учителями-тифлопедагогами, реабілітологами спеціальних центрів для осіб з вадами зору та батьками слабозорих дітей при формуванні дій самообслуговування у молодших слабозорих дошкільників.

Практичне впровадження результатів досліджень у навчально-виховний процес підтверджено довідками й актами органів освіти, а також відзначено у відзивах навчальних закладів на дисертації та автореферати.

Таблиця 2

Робота спеціалізованих вчених рад
наукових установ АПН у 1997 році

№ п/п	Назва наукової установи, де функціонує спеціалі- зована вчена рада. Шифр ради	Кількість проведе- них за- сідань	Захищено дисертацій в т.ч.		
			Всьо- го	доктор- ських	канди- датських
1.	Інститут педагогіки				
	- Д 01.32.02	40	40	7	33
	- К 01.32.01	14	13	-	13
2.	Інститут психології ім. Г.С.Костюка				
	- Д 01.48.01	19	19	3	16
3.	Інститут педагогіки і психо- логії професійної освіти				
	- Д 26.451.01	36	36	15	21
4.	Інститут дефектології				
	- Д 26.450.01	8	8	4	4
Всього:		117	116	29	87

V. РОБОТА РАДИ З КООРДИНАЦІЇ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ГАЛУЗІ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ

Діяльність Ради з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології була спрямована на подальше поглиблення взаємодії академічного і вузівського секторів педагогічної та психологічної наук, координацію дій галузевих академій і міністерств при визначенні пріоритетних напрямів наукових досліджень з проблем освіти, педагогіки та психології в Україні.

Рада координує тематику найважливіших наукових досліджень, що виконуються на кафедрах педагогіки та психології, дефектології, вікової фізіології і окремих методик педагогічних університетів та інститутів, класичних університетів і вищих навчальних закладів непедагогічного профілю.

Аналіз координаційних планів наукових досліджень свідчить, що пріоритетними напрямами є розробка державних стандартів освіти, психолого-педагогічних основ активізації діяльності учнів та студентів, створення нових програм, нового покоління підручників; теоретичне обґрунтування і розробка комп'ютерно-орієнтованих дидактичних систем; системно-методичне та інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу підготовки педагогічних кадрів; розробка наукових основ формування особистості спеціаліста в системі вищої школи; дослідження теоретичних і практичних проблем підготовки психологів для системи народної освіти.

Виконуються дослідження, метою яких є якісне оновлення змісту освіти в різних типах навчально-виховних закладів, удосконалення структури системи освіти, управління освітою, забезпечення професійної самореалізації особистості, формування її кваліфікаційного рівня; підвищення ефективності наукової діяльності в системі освіти, тенденції розвитку недержавних форм одержання освіти. Досліджуються проблеми формування національної свідомості особистості, виховання її духовної культури, утвердження принципів загальнолюдської моралі, формування екологічної культури людини, гармонії її відносин з природою; проблеми розвитку індивідуальних здібностей молоді, забезпечення умов їх самореалізації.

До розробки цих наукових досліджень залучені провідні вчені АПН України, НАН України, педагогічних інститутів, університетів, Українського НДІ Міністерства у справах сім'ї та молоді, Української академії мистецтв, інститутів Міноборони України, навчальних закладів Національної аграрної академії.

Протягом 1997 року від інститутів АПН України, педагогічних інститутів, педуніверситетів, класичних університетів, інститутів післядипломної освіти, вищих навчальних закладів непедагогічного профілю, у яких досліджуються проблеми педагогіки та психології, надійшло на узгодження і було розглянуто на засіданнях бюро Ради з координації 69 тем докторських (63 — з педагогіки, 6 — з психології) та 426 тем кандидатських дисертацій (361 — з педагогіки, 65 — з психології).

Про зростаючий інтерес до педагогіки і психології як наук, що забезпечують не тільки комплексне вивчення людини в усій різноманітності її пізнавальної та перетворюючої діяльності, а й надають теоретико-методичне забезпечення новій стратегії освіти й освітньої політики, свідчать не тільки відкриття кафедр педагогіки та психології у вищих навчальних закладах непедагогічного профілю, а й наукові дослідження з актуальних психолого-педагогічних проблем, що виконують у цих закладах (зокрема в медичних університетах та інститутах, вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони, Національній юридичній академії, Національній академії МВС та інших юридичних закладах МВС, вищих закладах освіти Національної аграрної академії, закладах освіти економічного профілю та менеджменту (Київський економічний університет, Вінницький технічний університет, Рівненський інститут економіки і менеджменту, Тернопільська академія народного господарства).

Основна увага авторів докторських досліджень звернена до проблем професійної і методичної підготовки фахівців у системі вищої професійної та післядипломної освіти. Розробляються теоретико-методологічні основи фахової підготовки спеціалістів, наукові основи управління загальною середньою освітою, проблеми адаптації робітників до професійної діяльності. Психологами досліджуються психологічні закономірності становлення особистості вчителя, теоретичні та методичні основи професійної підготовки соціальних педагогів; концепція розвитку особистості: теорія, діагностика і практика; проблема генезу, діагностички і психолого-педагогічної корекції затримки психічного розвитку у дітей; психологічні фактори залежності неповнолітніх від алкоголю та наркотиків і засоби його попередження.

Як і в попередні роки, докторанти надають перевагу проблемам історії педагогіки та порівняльної педагогіки. Поодинокі дослідження з проблем дидактики й методики навчання окремих предметів та проблем теорії і практики виховання учнівської молоді. Викликає занепокоєння відсутність досліджень з методологічних проблем педагогіки та психології, теорії змісту освіти, принципів і методів навчання, обґрунтування нових концепцій вивчення окремих навчальних предметів.

Тематика узгоджених у Раді з координації кандидатських дисертацій свідчить про нерівномірність розвитку окремих наукових напрямів педагогічної та психологічної наук, розподілу дисертаційних досліджень за спеціальностями.

Слід відзначити посилення уваги дослідників до проблем підготовки майбутніх учителів у різноманітних аспектах педагогічної діяльності. Це, зокрема, дослідження проблем професійної готовності майбутнього вчителя, його комунікативної культури, педагогічної майстерності, взаємодії школи і педвузу у професійному доборі та становленні молодого вчителя.

Збільшилася кількість дисертацій з проблем підвищення кваліфікації педагогічних кадрів у системі післядипломної освіти. Вони передбачають дослідження системи підвищення функціональної компетентності керівників загальноосвітніх закладів, вивчення мотивації удосконалення управлінської діяльності директора школи та мотивації педагога до підвищення професійної кваліфікації, комунікативні особливості управлінської діяльності жінки-керівника закладу освіти, формування прогностичних умінь у керівника школи, моделювання навчального процесу в системі післядипломної освіти, науково-педагогічні основи діяльності базових шкіл навчальних закладів післядипломної освіти.

Звертаючись до проблем дидактики й методики навчання та інформаційних технологій в освіті, автори акцентують увагу на дослідженні розвитку пізнавальних інтересів учнів у процесі навчання, формування їх творчого мислення, позитивної мотивації навчальної діяльності школярів, можливостей проблемного і модульного навчання; досліджуються принципи інтеграції знань учнів про природу і навколишній світ, ефективність засвоєння і систематизації знань учнів, розвиток їх системного мислення при інтегрованому підході до вивчення природничих наук; активно розробляються проблеми організації навчально-виховного процесу в освітніх закладах нового типу — ліцеях, гімназіях, коледжах.

Значно активізувалась увага дослідників до проблем методики вивчення української мови та літератури як у загальноосвітній школі, так і в процесі фахової підготовки у вищих навчальних закладах. Досліджуються проблеми методики вивчення практичного курсу української мови, удосконалення методики проведення практичних занять із сучасної української мови, навчання професійної лексики, вивчення української літератури, українського фольклору.

Зменшилось число робіт з методики вивчення іноземних мов, поодинокі дослідження з методики математики. Відсутні роботи з методики навчання фізики, хімії, біології, практично немає дисертаційних досліджень з проблем стандартизації освіти, обґрунтування змісту загальноосвітніх стандартів, розробки принципів конструювання змісту шкільних навчальних предметів і курсів, інтеграції знань у програмах і підручниках. Існують лише окремі роботи з дидактики і методичних проблем інформатизації загальної освіти, використання засобів нових інформаційних технологій на всіх етапах шкільної освіти.

У тематиці дисертаційних досліджень з теорії та історії педагогіки переважають історико-педагогічні проблеми. Досліджується історико-

педагогічна думка про національну школу, вплив ідей видатних українських педагогів на розвиток національної педагогічної думки та використання надбань класичної педагогіки у розбудові сучасної системи освіти. Досить детально вивчається спадщина В.О.Сухомлинського; досліджуються педагогічні ідеї та освітня діяльність Д.Коренця, А.Вахнянина, Г.Вашенка, А.Лотоцького, У.Кравченко, С.Миропольського, І.Бажанського, С.Сірополка, І.Ющишина, Б.Заклинського, освітньо-виховна діяльність Чину Святих Сестер Василянок в Галичині, розвиток земських шкіл в Україні, становлення та розвиток освіти і виховання в різні історичні періоди в усіх регіонах України.

Активно розробляються проблеми естетичного, екологічного виховання, української етнопедагогіки, виховання на кращих традиціях українського народу, родинного виховання.

Дисертаційні дослідження з психології охоплюють, в основному, проблеми загальної психології, а саме: розробка проблем психічного розвитку людини; становлення якостей особистості, її розвиток на різних стадіях онтогенезу; дослідження місця і ролі людини як суб'єкта цього процесу тощо. Досліджуються також проблеми взаємодії особистості із життєвим середовищем.

Слід відзначити, що у порівнянні з минулими роками, збільшилась кількість досліджень з педагогічної і вікової психології, де розглядаються психолого-педагогічні засади виховання і навчання в сучасних умовах. Це, зокрема, психологічні особливості життєвого самовизначення підлітків в сім'ї, формування особистісної репрезентації життєвого шляху в юнацькому віці, особливості емоційної регуляції у формуванні пізнавальних інтересів підлітків, форми і рівні прояву наукової обдарованості в юнацькому віці, особливості конфліктної взаємодії в юнацьких спортивних командах, психологічні особливості розвитку самоакцентації дівчат-підлітків.

Проте поза увагою дослідників лишаються психологічні проблеми розробки, апробації та поширення нових педагогічних технологій, психолого-дидактичні засади створення навчальних посібників, психологічні засади диференціації навчання в загальноосвітній школі, дослідження психологічних основ боротьби із злочинністю, зокрема, розробка діагностичних, профілактичних та корекційних психологічних засобів для запобігання агресії, наркоманії та алкоголізму.

Тематика наукових досліджень з педагогіки та психології, що виконуються у вищих навчальних закладах непедагогічного профілю (Київський військовий гуманітарний інститут, Харківський університет внутрішніх справ, Харківський військовий університет, Київська медична академія післядипломної освіти, Український НДІ дитячої курортології МОЗ України, Національна аграрна академія), свідчить про посилення ролі інтегративних процесів у науковому забезпеченні розвитку освіти в Україні та пошуку оптимальних варіантів навчання і виховання.

Бюро Ради з координації систематично заслуховує повідомлення про наукову діяльність кафедр педагогіки і психології педінститутів та університетів, вищих навчальних закладів юридичного, медичного, військового пофілью з метою ознайомлення та обміну науковою інформацією.

У 1997 році відповідно до спільної постанови колегії Міністерства освіти та Президії Академії педагогічних наук України про поглиблення інтеграції діяльності Міносвіти та АПН оновлено склад Ради з координації. До складу Ради залучені провідні вчені вищих закладів освіти та представники міністерств і відомств, що займаються проблемами освіти, педагогіки та психології.

Членами Ради з координації ведеться велика науково-консультативна робота, спрямована на удосконалення тематики досліджень, розробки наукових проблем, що відповідають потребам сучасної освіти та виховання.

Теми дисертаційних досліджень, що узгоджуються в Раді з координації, систематично друкують в Педагогічній газеті, а інформація про захищені докторські та кандидатські дисертації з педагогіки та психології — у журналі АПН України «Педагогіка і психологія».

VI. КАДРИ. АСПІРАНТУРА ТА ДОКТОРАНТУРА

У звітному році робота відділу кадрів, докторантури та аспірантури була спрямована на забезпечення наукових установ Академії висококваліфікованими спеціалістами, підвищення рівня діяльності аспірантури та докторантури.

Порівняно з минулим періодом якісно і кількісно змінився кадровий склад членів Академії педагогічних наук України.

Загальна чисельність членів Академії зросла на 13 чоловік і на початок року становила 100 чоловік, з них 37 дійсних членів і 63 члени-кореспонденти. Віковий ценз членів Академії характеризується такими показниками:

Члени АПН	Всього	До 50 років	Від 50 до 60 років	Від 60 до 70 років	Понад 70 років
Дійсні члени	37	2	12	22	1
Члени-кореспонденти	63	8	26	24	5
Разом	100	10	38	46	6

На 1 січня 1998 року загальна кількість працюючих у наукових установах Академії становила 1139 чоловік, з них 839 наукових працівників (73,7 відсотка від усіх працюючих). Безпосередньо в наукових установах Академії працюють 17 дійсних членів і 15 членів-кореспондентів АПН України, 87 докторів і 375 кандидатів наук. Питома вага вчених, що мають науковий ступінь, становить понад 55 відсотків (Таблиця 3). Крім того, в наукових установах системи Академії працювало 268 сумісників (23,5 відсотка від усіх працюючих).

Відбулися деякі реорганізаційні зміни в структурі АПН України. З метою сприяння розвитку фундаментальних пошуків та прикладних досліджень, диференціації проблематики вищої школи і професійно-технічної освіти, підвищення ефективності досліджень і наближення до потреб сучасної теорії та практики освіти Відділення педагогіки і психології професійної освіти реорганізовано у два відділення: педагогіки і психології вищої школи та педагогіки і психології професійно-технічної освіти.

Таблиця 3

КІЛЬКІСНИЙ І ЯКІСНИЙ СКЛАД СПІВРОБІТНИКІВ НАУКОВИХ УСТАНОВ
АПН УКРАЇНИ (СТАНОМ НА 01.01.1998 р.)

№ п/п	Наукова установа	Наукові працівники за посадами											З них			Сумісники із загальної кількості працюючих
		Чисельність працівників	Всього наукових співробітників	Керівний склад наукових установ	Керівники підрозділів наукових установ	Головні наукові співробітники	Повідні наукові співробітники	Старші наукові співробітники	Наукові співробітники	Молоді наукові співробітники	Інженери, лаборанти	Докторів наук	Кандидатів наук	Без вченого ступеня		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
1.	Інститут педагогіки	292	201	4	20	14	11	63	54	35	44	22	94	85	78	
2.	Інститут психології ім. Г. С. Костюка	297	231	4	18	10	32	83	41	50	30	18	89	124	75	
3.	Інститут педагогіки і психо- логії професійної освіти	197	133	5	12	14	8	48	19	30	22	22	67	44	34	
4.	Інститут проблем виховання	126	102	3	11	1	5	39	20	26	12	6	53	43	18	
5.	Інститут соціальної та політичної психології	65	55	3	5	1	13	15	7	11	5	6	27	22	19	
6.	Інститут дефектології	83	58	3	8	3	-	18	14	15	8	5	20	33	16	
7.	Піденний науковий центр	11	10	1	-	1	2	5	2	-	-	1	6	3	9	
8.	Український інноваційний центр гуманітарної освіти	17	13	2	-	-	1	6	3	1	2	-	9	4	5	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
9.	Науково-методичний центр «Українська етнопедagogіка і народознавство»	15	11	1	-	-	3	5	1	1	1	4	6	1	6
10.	Кримський науково-методичний центр управління освітою	11	11	2	-	-	4	3	2	-	-	3	4	4	8
11.	Педагогічний музей	25	14	5	-	-	2	4	3	-	-	-	-	14	-
Всього:		1139	839	33	74	44	81	289	166	169	124	87	375	377	268

Враховуючи актуальність досліджень причин соціально-негативної поведінки підлітків та шляхів її профілактики за рішенням Президії АПН створено на правах інституту науково-методичний центр превентивного виховання на базі Інституту проблем виховання, директором якого призначено доктора педагогічних наук Оржеховську В.М.

Фактично всі зміни, що сталися в структурі системи АПН України протягом 1997 року, відбувалися шляхом кадрових перестановок у межах штатного розпису і наявних бюджетних коштів.

За результатами таємного голосування на Загальних зборах, які відбулися в січні 1997 року, до складу Академії обрано 13 членів-кореспондентів АПН України.

У грудні 1997 року Загальними зборами Академії обрано нового Президента — доктора філософських наук, професора, дійсного члена АПН України Кременя В.Г. Академіків Мадзігона В.М. та Вашуленка М.С. переобрано на новий строк, відповідно віце-президентом і головним ученим секретарем Академії педагогічних наук України.

Загальні збори Академії затвердили академіками-секретарями відділень дійсних членів АПН України Максименка С.Д., Ничкало Н.Г., Савченко О.Я., Сухомлинську О.В. Президія АПН України призначила виконуючим обов'язки академіка-секретаря Відділення «Педагогіка і психологія вищої школи» члена-кореспондента АПН України, доктора педагогічних наук Євтуха М.Б..

Оновлено склад Президії Академії. Новими її членами стали академіки: Скопенко В.В., Чебикін О.Я.; члени-кореспонденти: Євтух М.Б., Філіпчук Г.Г., Чембержі М.І.

Наукові установи Академії педагогічних наук очолюють 5 академіків, 4 члени-кореспонденти, 3 кандидати наук. Кількісний і якісний склад керівників підрозділів інститутів характеризується такими даними: із 74 завідуючих лабораторіями 19 докторів наук (25,7 відсотка) і 55 кандидатів наук (74,3 відсотка).

Зокрема, в Інституті педагогіки лабораторіями керують 4 доктори (20,0 відсотків) і 16 кандидатів наук (80,0 відсотків).

В Інституті психології ім. Г.С.Костюка підрозділи очолюють 7 докторів (38,9 відсотка) і 11 кандидатів наук (61,1 відсотка).

В Інституті дефектології серед завідуючих лабораторіями 2 доктори (25,0 відсотків) і 6 кандидатів наук (75,0 відсотків).

В Інституті педагогіки і психології професійної освіти лабораторіями керують 2 доктори (16,7 відсотка) і 10 кандидатів наук (83,3 відсотка).

В Інституті проблем виховання лабораторії очолюють 2 доктори (18,2 відсотка) і 9 кандидатів наук (81,8 відсотка).

В інституті соціальної і політичної психології завідуючими лабораторіями працюють 2 доктори (40,0 відсотків) і 3 кандидати наук (60,0 відсотків).

Протягом 1997 року із наукових установ Академії звільнилося 183 працівники (16,0 відсотків).

ВІДОМОСТІ

ПРО ПІДГОТОВКУ НАУКОВИХ КАДРІВ ЧЕРЕЗ ДОКТОРАНТУРУ ПІДВІДОМЧИХ АПН ІНСТИТУТІВ (СТАНОМ НА 01.01.1998 Р.)

№ п/п	Назва науко- вої установи	Кількість штат- них наукових співробітників			З них є науко- вими консультан- тами докторантів			Прийом до докторантури у 1997 році			Випуск із докторантури у 1997 році			Відсів з докторантури		
		в т.ч.			в т.ч.			в т.ч.			в т.ч.			в т.ч.		
		Докт. наук, професорів	Канд. наук, ст.наук. співроб.	Всього	Докт. наук, професорів	Канд. наук, ст.наук. співроб.	Всього	Докт. наук, професорів	Канд. наук, ст.наук. співроб.	Всього	із захистом дисертації	з поданням до захисту	ефективн. подо- ти докторантури, %	Всього	в т.ч. через неуспішність	Всього
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1.	Інститут педагогіки	201	22	94	5	5	-	7	1	1	5	1	1	40,0	1	-
2.	Інститут психології ім. Г.С.Костюка	231	18	23	5	4	1	6	2	2	2	-	-	-	-	-
3.	Інститут педагогіки і психології профе- сійної освіти	133	22	67	9	9	-	17	5	5	8	4	1	62,5	1	-
4.	Інститут проблем виховання	102	6	53	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
5.	Інститут дефекто- логії	58	5	20	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-
Всього:		725	73	257	19	18	1	32	8	8	16	5	2	43,8	2	-

ВІДОМОСТІ

ПРО ПІДГОТОВКУ НАУКОВИХ КАДРІВ ЧЕРЕЗ АСПІРАНТУРУ ПІДВІДОМЧИХ АПН ІНСТИТУТІВ (СТАНОМ НА 01.01.1998 Р.)

№ п/п	Назва науко- вої установи	Кількість штат- них наукових співробітників		З них керують аспірантами		Контингент аспірантів /на 01.01.98/		Прийом до аспірантури у 1997 році		Випуск з аспірантури у 1997 році		Відсів з аспіран- тури								
		в т.ч.		в т.ч.		в т.ч.		в т.ч.		в т.ч.										
		Докт. наук, професорів	Канд. наук, ст.наук. співроб.	Докт. наук, професорів	Канд. наук, ст.наук. співроб.	Очно	Заочно	Очно	Ціловиків	Молодих спеціалістів	із захистом дисертації		з поданням до захисту	ефективн. роботи аспірантури, %/ в т.ч. через неспішність						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
1.	Інститут педа- гогіки	201	22	94	20	10	10	51	39	12	22	15	22	-	7	3	2	71,4	5	5
2.	Інститут психології ім. Г.С.Костюка	231	18	89	23	9	15	80	42	38	27	18	27	6	17	4	1	29,4	2	2
3.	Інститут педагогіки і психології профе- сійної освіти	133	22	67	28	13	15	56	37	19	20	14	20	-	5	3	-	60,0	4	1
4.	Інститут проблем виховання	102	6	53	15	2	13	26	21	5	5	4	5	-	10	3	1	40,0	1	1
5.	Інститут дефекто- логії	58	5	20	9	3	6	17	12	5	6	4	2	-	2	-	1	50,0	1	-
6.	Інститут соціальної та політичної психології	55	6	27	5	2	3	14	12	2	10	9	7	3	-	-	-	-	-	-
Всього:		780	79	350	101	39	62	244	163	81	90	64	83	9	41	13	5	43,9	13	9

Підготовка висококваліфікованих наукових кадрів здійснювалась через докторантуру й аспірантуру 6 інститутів з 9 наукових спеціальностей (Таблиці 4,5).

Згідно з Постановою Президії АПН України від 27 січня 1997 року відкрито докторантуру та аспірантуру в Інституті проблем виховання за спеціальностями: 13.00.01 -теорія та історія педагогіки і 19.00.07 — вікова та педагогічна психологія.

У 1997 році до наукових установ Академії зараховано 8 докторантів і 90 аспірантів. Закінчили докторантуру 16 чоловік, у т.ч. із захистом дисертації 5 чол., із поданням до захисту 2 чол. Ефективність роботи докторантури склала 43,8 відсотка.

Випуск із аспірантури склав 41 чол., із них 13 чоловік із захистом дисертації, 5 — з поданням до захисту. Таким чином, процент тих, хто успішно закінчив аспірантуру, становить 43,9.

На 1 січня 1998 року контингент аспірантів становив 244 чол., що на 35 чол. більше, ніж у 1997 році. У той же час кількість докторантів у порівнянні з минулим роком зменшилась на 10 чол. (32 чол. на 01.01.1998 р.).

За підсумками конкурсу наукових праць членів і співробітників АПН України, проведеного у 1997 році, переможцями стали академік Жалдак М.І., професор Соботович Є.Ф., старші наукові співробітники Левченко Г.Є., Моцак В.З., Кондратюк Г.А., науковий співробітник Басай Н.П.

Стипендії Кабінету Міністрів України для молодих учених присуджено старшому науковому співробітникові Інституту педагогіки Єфіменко Н.В. та старшому науковому співробітникові Інституту дефектології Шевченко М.В.

За значний особистий внесок у розвиток філософської та педагогічної наук Указом Президента України академікам Кременю В.Г., Мадзігону В.М., Сухомлинській О.В. присвоєно почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України».

Понад 50 співробітників системи Академії нагороджено Почесними та Грамотами Академії педагогічних наук України. Почесними Грамотами Міністерства освіти нагороджено 12 працівників Академії, значком «Вілмінник освіти України» — 5 співробітників апарату Президії АПН України.

VII. ПРОВЕДЕННЯ МАСОВИХ ЗАХОДІВ

Результати науково-дослідної роботи членів Академії і співробітників структурних підрозділів обговорювалися на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, симпозіумах, семінарах, педагогічних читаннях, «круглих столах» тощо (Таблиця 6).

Аналіз проведених масових заходів засвідчив їх ефективність і результативність. Тематику і зміст цих заходів спрямовано на реалізацію найактуальніших проблем і теоретико-практичних завдань, які досліджувалися у звітному році.

Серед масових заходів відділення теорії та історії педагогіки безперечним здобутком є проведення методологічного семінару «Цінності освіти і виховання» (грудень, м.Київ), який започаткував новий напрям наукових досліджень. На ньому порушувалися теоретико-методологічні питання цінностей освіти і виховання, висвітлювалися результати досліджень та пропонувалися рекомендації щодо формування ціннісних орієнтацій в учнівської та студентської молоді. До семінару видано науково-методичний збірник «Цінності освіти і виховання» (за загальною редакцією академіка АПН України О.В.Сухомлинської).

Відділенням спільно з Інститутом педагогіки проведено Четверті всеукраїнські педагогічні читання «В.Сухомлинський і сучасність» (жовтень, м.Вінниця), видано збірник праць.

Загалом за участю відділення відбулося понад 40 масових заходів. Активними організаторами або учасниками ряду міжнародних, всеукраїнських, регіональних конференцій, семінарів тощо були члени відділення академіки Прокопенко І.Ф., Тхоржевський Д.О., Сухомлинська О.В., члени-кореспонденти Артемчук Г.І., Бутенко В.Г., Євтух М.Б., Коваль Л.Г., Хайруліна В.М., Шевченко Г.П., науковці Оржеховська В.М., Тараненко І.Г. та інші.

Значно зросла активність структурних підрозділів АПН України у проведенні різноманітних масових заходів.

У звітному році співробітники Інституту проблем виховання взяли участь у проведенні 314 науково-практичних конференцій, симпозіумів, семінарів, «круглих столів» тощо, в тому числі 17 - міжнародних.

Успішно пройшли науково-практичні конференції і семінари з актуальних проблем освіти й виховання дітей та молоді в сучасних умовах, проведені за участю науковців цього інституту, в м.Києві (квітень, жовтень), м.Чернігові (травень), м.Херсоні (вересень), м.Ялті (жовтень), м.Острозі Рівненської обл. (травень), м.Ужгороді, м.Рівному (грудень) тощо.

Плідною була робота науково-практичного семінару «Сучасні виховні технології та їх впровадження в життя» (травень, м.Умань Черкаської обл.), присвяченого впровадженню в практику навчальної роботи сучасних концепцій національного виховання, інноваційних педагогічних технологій. Видано збірник «Виховання в сучасному освітньому просторі».

Працівники лабораторії превентивного виховання взяли активну участь у 17 різноманітних заходах, на яких обговорювалися концепція превентивного виховання молоді, проблеми валеологічної освіти в школі, первинної профілактики наркоманії, боротьби з незаконним обігом наркотиків тощо. Започатковано нову форму впровадження результатів досліджень — благодійну акцію «Молодь проти СНІДу, наркоманії та правопорушень», в якій взяла участь лабораторія. У складі агітпоїзду «Молодь України», який відвідав десятки міст, учасники акції — психологи, лікарі, спеціалісти з наркології, сексопатології провели зустрічі з старшокласниками і студентами, пропагували здоровий спосіб життя.

Співробітники НМЦ «Українська етнопедагогіка і народознавство» взяли участь у 16 конференціях і семінарах, у т.ч. 7 міжнародних. Організовано всеукраїнську науково-практичну конференцію «Українознавство у педагогічному процесі освітніх установ» (жовтень, м.Івано-Франківськ), регіональний семінар «Педагогічна співпраця вчителів і батьків у формуванні сім'янина» (листопад, Коломийський район). Видано збірник статей та методичні матеріали.

Результати наукових пошуків Кримського НМЦ управління освітою, розроблені ним технології і методики апробувалися на науково-практичних конференціях «Аналітична діяльність керівників — умова оптимального управління школою» (вересень, м.Алушта), «Управління процесом формування національної самосвідомості у викладанні української мови, літератури та в позакласній роботі» (травень, м.Алушта), «Сучасні підходи до виховання школярів» (жовтень, м.Ялта) тощо. Проведено ряд семінарів і круглих столів на базі експериментальних шкіл з проблем оптимізації внутрішкільного управління, програмно-цільового планування навчально-виховного процесу.

Посилив масову науково-просвітницьку роботу Педагогічний музей України. Працівники музею взяли участь у 4-х наукових конференціях і 2-х семінарах-практикумах з проблем історії освіти та педагогічної думки в Україні. Організовано 6 тематичних виставок («Українська мова — державна мова в закладах освіти», «Український вчений — дидакт В.І.Помагайба» та ін.), проведено 350 екскурсій і серію радіо- і телепередач на історико-педагогічні теми.

Співробітники Інституту педагогіки і психології професійної освіти брали участь у 103 міжнародних науково-практичних конференціях (81 чол.), у 80 — всеукраїнських та 5 регіональних (101 чол.), у 77 семінарах (80 чол.) та інших заходах.

ЗВЕДЕНІ ДАНІ ПРО УЧАСТЬ НАУКОВИХ УСТАНОВ АПН УКРАЇНИ
У МАСОВИХ ЗАХОДАХ

№ п/п	Назва наукових установ	Види масових заходів												Всього	в т.ч. міжнародні		
		з'їзди		конференції		семінари		педагогічне читання		«круглі столи»		інші заходи					
		Всього	в т.ч. міжнародні	Всього	в т.ч. міжнародні	Всього	в т.ч. міжнародні	Всього	в т.ч. міжнародні	Всього	в т.ч. міжнародні	Всього	в т.ч. міжнародні				
1.	Інститут педагогіки	-	-	-	-	7	1	40	2	2	1	29	-	19	1	97	5
2.	Інститут педагогіки та психології професійної освіти	-	4	3	2	188	103	77	14	12	3	34	6	69	-	387	132
3.	Інститут психології	3	10	5	5	141	63	187	18	1	-	76	2	55	4	478	103
4.	Інститут проблем виховання	-	-	1	1	125	14	163	2	-	-	24	-	1	-	314	17
5.	Інститут соціальної та політичної психології	-	1	3	3	29	9	31	17	-	-	2	-	3	1	69	31
6.	Інститут дефектології	-	-	2	2	12	4	1	1	2	-	2	-	3	-	22	7
7.	Український інноваційний центр гуманітарної освіти	-	-	2	2	5	-	11	5	-	-	2	-	-	-	20	7
8.	Південний науковий Центр	-	1	2	2	20	7	1	1	-	-	-	-	-	-	24	11
9.	НМЦ «Українська етнопедagogіка і народознавство»	-	-	-	-	13	5	2	1	-	-	-	-	1	1	16	7
10.	Педагогічний музей України	-	-	-	-	4	-	2	-	-	-	-	-	-	-	6	-
11.	Кримський НМЦ управління освітою	-	-	-	-	3	1	5	-	-	-	-	-	7	-	15	1
Всього:		3	16	18	17	547	207	520	61	17	4	169	8	158	7	1448	321

На міжнародній науково-практичній конференції «Антон Макаренко у контексті світової педагогіки» (березень, Полтава), в якій взяли участь науковці з України, Росії та інших країн, заслухано 25 доповідей і наукових повідомлень. Учасниками конференції проаналізовано сучасні погляди на педагогічну спадщину А.С.Макаренка дослідниками різних країн. На основі нового прочитання А.С.Макаренка, застосування порівняльного аналізу досягнення вітчизняного і зарубіжного макаренкознавства створюється сучасне бачення виховної системи А.С.Макаренка, глибше розуміння завдань і сутності його ідеї виховного колективу. Матеріали конференції укладено, відредаговано, вони знаходяться у друці.

«Гуманізація та гуманітаризація педагогічної освіти» — тема міжнародної конференції (жовтень, м.Одеса), на якій обговорено концепцію гуманізму в становленні і розвитку системи національної педагогічної освіти, визначено зміст і методику формування основ гуманістичного спілкування у вчителів та студентів вищих закладів освіти.

Міжнародна науково-практична конференція «Теоретичні і методичні засади формування культури студентської та учнівської молоді» (жовтень, м.Київ) привернула увагу широкої наукової громадськості. У ній взяло участь майже 200 науковців, матеріали надіслали близько 460 чоловік. Було порушено такі проблеми: естетичні засади духовного розвитку особистості; професійна етика вчителя, викладача вузу; соціальні підходи до розвитку ціннісних орієнтацій молоді; сучасні технології освіти та гуманізації процесу навчання; психолого-педагогічні основи розвитку особистості; культурологічні аспекти вищої школи. Підготовлено до друку збірник матеріалів.

За участю співробітників Інституту педагогіки і психології професійної освіти успішно пройшли науково-практичні конференції і семінари на теми: «Актуальні проблеми професійної підготовки вчителя» (травень, м.Херсон); «Розвиток національної системи професійно-технічної освіти у період соціально-економічних реформ» (жовтень, м.Київ); «Діалектика національного і загальнолюдського в етнопедагогіці» (жовтень, м.Сімферополь); «Нові технології навчання: проблеми, пошуки, знахідки» (червень, с.Вузлове Львівської обл.).

Члени відділення педагогіки і психології професійно-технічної освіти взяли безпосередню участь в організації і проведенні конференцій і семінарів: академік Ничкало Н.Г. і член-кореспондент Камінецький Я.Г. — «Розвиток мовленнєвої культури учнів ПТУ»; член-кореспондент Радкевич В.О. — «Проблеми професійно-художньої освіти в Україні» тощо.

Традиційними стали виїзні засідання лабораторій і вчених рад наукових установ та бюро відділень АПН України з проблематики досліджень безпосередньо в навчальних закладах.

Так, вчена рада Інституту педагогіки і психології професійної освіти провела на базі педагогічного коледжу № 2 м.Києва виїзне засідання,

на якому обговорено шляхи формування у майбутніх вчителів початкових класів професійних навичок з урахуванням процесів гуманізації системи освіти. Про досвід організації навчально-виховного процесу у Балинському вищому професійному училищі-агрофірмі Хмельницької області йшлося на спільному виїзному засіданні вченої ради Інституту, бюро відділення педагогіки і психології професійно-технічної освіти АПН України, Інституту змісту і методів навчання Міносвіти України.

Плідним було виїзне засідання вченої ради Інституту проблем виховання спільно з лабораторією виховної роботи Інституту дефектології, де розглядався досвід організації позаурочної виховної роботи учнів школи-інтернату № 15 м.Києва.

Відділенням дидактики, методики та інформаційних технологій в освіті проведено II-у науково-практичну конференцію з проблем формування і впровадження регіонального і шкільного компонентів змісту загальної середньої освіти (листопад, м.Донецьк), на якій обговорено теоретичні і практичні набутки з цієї проблеми, визначено першочергові завдання. Матеріали конференції опубліковано. Підготовлено й проведено всеукраїнську конференцію, присвячену теорії і практиці навчання іноземних мов (жовтень, м.Одеса). Організовано також ряд науково-методичних семінарів.

Наукові працівники Інституту педагогіки взяли участь у 97 масових заходах (7 конференціях, 40 семінарах, 29 «круглих столах» та ін). Найбільш вагомі з них: конференції «Європейський досвід інтегрування в сфері освіти» (м.Київ), «Актуальні проблеми розбудови національної школи», «Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи» (м.Херсон) і семінари — «Проблеми формування образного мислення майбутніх молодших школярів» (С.-Петербург), «Управління процесом диференціації навчання в школі» (м.Орджонікідзе) тощо.

Значний інтерес у науковців і практиків викликали науково-практичні конференції «Імідж керівника сучасного закладу освіти» (м.Запоріжжя), «Актуальні проблеми управління закладами освіти, заснованими на приватній формі власності» (м.Київ), а також низка семінарів для директорів шкіл Шевченківського (квітень) та Ватутінського (жовтень) районів м.Києва з теми «Соціально-педагогічні та психологічні умови впровадження оновлених змісту, форм та методів управлінської діяльності директора школи».

Відділення психології, вікової фізіології і дефектології, Інституту психології, дефектології, соціальної і політичної психології здійснили ряд масових заходів, які сприяли розвитку психологічної та дефектологічної науки і практики. Загалом за звітний період працівники Інституту психології виголосили на різноманітних наукових зібраннях понад 230 повідомлень і доповідей, науковці Інституту дефектології — більш як 100, Інституту соціальної і політичної психології — 40.

За активної участі співробітників лабораторії загальної психології Інституту психології була організована робота міжнародної науково-практичної конференції «Етнонаціональний розвиток в Україні та стан української етнічності в діаспорі: сутність, реалії конфліктності, проблеми та прогнози на порозі ХХІ століття» (травень, м.Київ). Видано матеріали конференції, вироблено рекомендації. У роботі конференції взяли участь біля 500 учасників з України та зарубіжних країн.

Лабораторія методології і теорії психології взяла участь в організації та проведенні таких науково-практичних семінарів: міжрегіонального «Психологія-школі» (січень, м.Рівне); «Школа -основа творення соціокультурного простору міста Черкаси» (лютий, м.Черкаси), українсько-російського «Школа діалогу культур: теорія і практика» (березень, м.Харків).

Лабораторія екологічної психології провела на базі Республіканського еколого-натуралістичного центру науково-практичну конференцію «Психологічні наслідки аварії на ЧАЕС та соціально-психологічна допомога потерпілим» (листопад, м.Київ). Учені, які протягом 5-7 років досліджували психологічні особливості дітей з зони РЕК і розробляли методи надання їм соціально-психологічної допомоги, виступили перед учителями й шкільними психологами.

Особливо великий обсяг роботи щодо організації масових заходів проведено лабораторією психології творчості (понад 30 семінарів та «круглих столів»), лабораторією управління (20 семінарів), лабораторією соціально-дезадаптованих неповнолітніх (10 семінарів).

Чимало заходів проводяться спільними зусиллями науковців кількох інститутів, що сприяє підвищенню їх ефективності. Зокрема, успішною була робота науково-практичної конференції «Конфлікти в педагогічних системах» (травень, м.Вінниця), організованої за активної участі співробітників Інституту психології та науковців Інституту педагогіки і психології професійної освіти. Конференцію було присвячено проблемам класифікації та способів моделювання конфліктів в освіті; визначення типів, причин, психолого-педагогічних особливостей конфліктів; діагностики попередження і розв'язання конфліктів у педагогічній системі. Матеріали конференції опубліковано у збірнику.

Інститут дефектології спільно з Міносвіти України організував проведення міжнародної науково-практичної конференції на тему «Аномальна дитина в системі корекційного навчання і виховання», яка привернула увагу наукової громадськості. Серед учасників конференції — делегації з Польщі, Білорусі, представники Молдови, Англії. Матеріали конференції опубліковано в збірнику. Крім того, працівники Інституту взяли участь у міжнародному симпозіумі «Проблеми шкільної і соціальної інтеграції дітей із спеціальними потребами» (листопад, м.Кишинів), а також у конференціях «Діти - інваліди в Україні: сучасна ситуація та проблеми» (березень, м.Київ), «Соціальна робота у сфері

освіти: проблеми професійної підготовки та діяльності» (жовтень, м. Кам'янець-Подільський) та багато інших.

Інститут соціальної та політичної психології разом з Міносвіти України та Асоціацією політичних психологів України провів II-у конференцію «Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина української держави», що мала значний суспільний резонанс. Видано збірник матеріалів конференції. До 100-річчя з дня народження видатного вченого М.М.Бахтіна підготовлено методологічний семінар «Теоретичний та методологічний синтез у сучасних психологічних дослідженнях» (березень, м.Київ). На базі Київського національного університету ім.Тараса Шевченка проведено науковий семінар «Проблема людини у сучасних філософських та психологічних системах» (червень).

Підрозділами АПН на виконання національної програми «Діти України» проведено 4 науково-практичні конференції, 2 семінари, 4 «круглі столи»; започатковано постійно діючий всеукраїнський клуб «Нові виховні системи». За участю Кабінету Міністрів України, відділення психології, вікової фізіології та дефектології АПН України, Інституту психології ім.Г.С.Костюка проведено «круглий стіл» «Обдарована особистість: пошук, розвиток, допомога».

Співробітниками АПН України і її структурних підрозділів взяли участь у звітних наукових конференціях, а також у традиційних серпневих конференціях освітян.

VIII. МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Міжнародна діяльність Академії педагогічних наук України у звітному році, як і у попередні роки, була спрямована на зміцнення співробітництва із спорідненими науковими установами зарубіжних країн та міжнародними освітянськими організаціями.

Продовжувалась співпраця з Департаментом освіти Ради Європи, спільно з яким Українським інноваційним центром гуманітарної освіти проведено науково-практичний семінар «Громадянське виховання та самовизначення особистості» (30 травня - 2 червня, м.Алушта). У семінарі взяли участь: представник Ради Європи Ульріке Шоль, експерти Ради Європи Сігрід Штайнінгер (Австрія), Сергій Кузнецов (Росія), наукові працівники системи Академії педагогічних наук, представники Міністерства освіти, вчителі, інші працівники освіти (всього 50 чоловік).

Український інноваційний центр гуманітарної освіти продовжує роботу в проекті Ради Європи «Овіта громадянина демократичного суспільства». Директор центру Тараненко І.Г. є членом робочого комітету проекту. У межах цього проекту 11-12 грудня відбувся семінар Ради Європи при сприянні Європейської комісії на тему «Освіта для демократичного громадянства: основні концептуальні засади та ключові уміння» і нарада робочої групи проекту. У семінарі та нараді взяли також участь представники Європейської комісії ЮНЕСКО, СІВІТАС, СІВІКУС. Обговорювались проблеми освіти та виховання для демократичного суспільства.

Академік-секретар відділення теорії та історії педагогіки Сухомлинська О.В. представляла Україну в Комісії з проблем освіти Ради Європи (17-23 березня, м.Страсбург, Франція), на якій обговорювались проблеми подальшого розвитку середньої освіти в європейському контексті.

У семінарі Ради Європи з проблем підвищення кваліфікації викладачів-науковців спеціальних технічних дисциплін в ПТУ «Техніка і технологія малої механізації» (9-18 березня, м.Зальцбург, Австрія) брав участь молодший науковий співробітник Інституту педагогіки і психології професійної освіти Кольцов В.С.

На запрошення зарубіжних організацій співробітники Академії педагогічних наук та підпорядкованих їй структур неодноразово брали участь у семінарах та конференціях, читали лекції тощо.

Так, віце-президент АПН України академік Мадзігон В.М. у складі делегації освітян України відвідав Англію (13.04.97-20.04.97) для вивчення досвіду роботи загальноосвітніх шкіл.

Заступник директора Інституту соціальної та політичної психології Маноха І.П. взяла участь у ряді науково-практичних та тренінгових семінарів серії «Україна - Польща - США», які проводились у безрезіквітні Міжнародним фондом «Євразія» та Українсько-американським Інститутом демократії ім.Пилипа Орлика за напрямом «Мерія та громада: шляхи до взаємодії». 4 квітня 1997 року в Психологічному інституті РАО відбулися щорічні Челпановські читання, в роботі яких взяла участь І.П.Маноха. У доповіді «Психологія у системі філософських наук Г.І.Челпанова» презентувалися результати історіографічного та архівного досліджень діяльності Г.І.Челпанова у Київському університеті наприкінці XIX - поч. XX ст. На завершення IV Челпановських читань були названі лауреати премії ім.Г.І.Челпанова циклу 1996-1997 рр. Лауреатами премії II ступеня стали В.А.Роменець та І.П.Маноха за цикл досліджень «Діяльність Г.І.Челпанова (Київський період)».

У серії навчально-ознайомлювальних семінарів з проблем профілактики насильства над дітьми, що пройшли у квітні-грудні в Польщі та Угорщині, брав участь заступник директора Інституту психології Панок В.Г. На семінарах обговорювались питання стосовно сучасного стану захисту прав дитини, розроблялися спільні підходи до проблеми.

Старший науковий співробітник Інституту проблем виховання Науменко Р.А. та аспірантка Ясинська А.М. брали участь у міжнародній конференції МСОП у Польщі, яка була присвячена розробці міжнародного проекту «Партнерство в галузі охорони навколишнього середовища, збереження його різноманітності та підтримання життєвості ландшафтних систем».

У конференції взяли участь представники більше 40 країн. Основні питання, які обговорювались: освіта в галузі навколишнього середовища, інтеграція підходів до розвитку зв'язків між партнерами; рівень збалансованості і біорізноманітності стосовно екоосвіти в Україні та Росії.Так, Науменко Р.А. поінформувала учасників конференції про сучасні тенденції розвитку партнерства та освіти в галузі навколишнього середовища.

На запрошення Академії педагогічних наук у червні Україну відвідала делегація китайських вчених з метою вивчення сучасного досвіду впровадження навчально-виховних технологій, ознайомлення із актуальними проблемами педагогічної спадщини В.Сухомлинського.

Протягом звітного року продовжувалось співробітництво Інституту дефектології із зарубіжними науковими установами. Зокрема, з Вищою школою педагогіки спеціальної (м.Варшава, Польща) угода про наукове співробітництво була укладена у 1995 році. У межах цієї угоди у 1997 році Інститут дефектології проводив у м.Біла Церква міжнародну науково-практичну конференцію «Аномальна дитина в системі

корекційного навчання і виховання». У роботі конференції взяв участь також доктор Павел Віспер (м. Прага, Чехія), доктор Кліфор Холінс (м. Лондон, Великобританія) та науковці Кишинівського та Мінського університетів.

Розширюються міжнародні наукові зв'язки Українського інноваційного центру гуманітарної освіти. Свідчення тому - велика увага, яка приділялась ініціюванню та розробці спільних освітніх проектів. У цьому напрямі Центром (спільно з Міносвіти при сприянні МЗС) започатковано створення та інформаційне забезпечення мережі шкіл за інтеркультурною програмою «Європа в школі».

Продовжувалась робота над спільним українсько-голландським проектом «Соціально-економічні знання та громадянська освіта». У ньому взяли участь представники освітянських громадських організацій Едюкаплан та Каунтерпарт Консалтенсі. З української сторони до складу робочої проектної групи увійшли І.Г.Тараненко, Т.О.Гравовська — координатор проекту. Метою проекту є створення навчальних планів та матеріалів з громадянської та економічної освіти на основі досвіду Нідерландів та України, а також розробка стратегій їх впровадження в школах України. У межах реалізації цього проекту було проведено семінар «Проблеми громадянського виховання і економічної освіти та шляхи їх вирішення». Учасники семінару прийняли рекомендації та рішення з проблем громадянської та економічної освіти і створення робочих та авторських груп з розробки навчальних матеріалів.

Протягом року Центром постійно підтримувались зв'язки з Європейськими інформаційними мережами — «Еурідайс» (Європейська освітянська інформаційна мережа), «Седефол» (Європейський центр розвитку професійної підготовки), «Юдайзд» (Європейська освітянська система документації та інформації), регулярно отримувалась інформація, методичні матеріали.

Продовжувалась співпраця Центру з ЮНЕСКО. Протягом року неодноразово Центр отримував від цієї організації необхідну науково-педагогічну інформацію. Провідний науковий співробітник центру О.С.Олійник плідно працює в складі національної комісії України в справах ЮНЕСКО.

У звітному році Інститут психології продовжував налагоджувати міжнародні зв'язки в галузі психологічної науки і освіти. Відрядження за кордон співробітників Інституту здійснювались, в основному, з метою участі в конференціях, симпозіумах та нарадах. Усього таких відряджень було 52. Одинадцять науковців взяли участь у роботі V Європейського конгресу з психології, який проходив у липні в м.Дубліні (Ірландія). За активної участі співробітників лабораторії загальної психології була організована робота міжнародної науково-практичної конференції «Етнонаціональний розвиток в Україні та стан української етнічності в діаспорі: сутність, реалії конфліктності, проблеми та прогнози на порозі XXI століття», 22-25 травня м.Київ. Видано матерія

ли та тези конференції обсягом 1658 сторінок. Вироблено і розіслано у зацікавлені державні та громадсько-політичні структури рекомендації конференції.

Інститут педагогіки і психології професійної освіти встановлює і розвиває зв'язки з науково-дослідними установами і професійними навчальними закладами різних країн світу. Та найбільш плідною є співпраця із польськими колегами. У рамках співпраці відбувається обмін науковими кадрами з метою участі у міжнародних науково-практичних конференціях з проблем педагогіки і психології професійної освіти, зустрічей з науковцями, різних масових заходах. У 1997 році в Інституті на стажуванні було три вчених з Польщі (Франтишек Шльосек, Іоланта Вільш, Михайло Піндера) з метою завершення роботи над докторськими дисертаціями. Як наслідок, всі троє успішно захистилися.

Заступник директора з наукової роботи академік Ничкало Н.Г. з метою визначення шляхів співпраці у жовтні відвідала Польщу (м. Варшаву, м. Радом). Проведені нею ділові зустрічі сприяли визначенню конкретних заходів на виконання угоди Інституту та Радомської політехніки, зокрема щодо обміну науковою інформацією, спільного проведення наукових і науково-практичних конференцій, видання науково-методичних посібників та взаємного надання допомоги у підготовці наукових кадрів вищої кваліфікації.

Порівняно з минулими роками значно ширше стало практикуватися стажування науковців за кордоном. Так, докторант Інституту педагогіки і психології професійної освіти Кошманова Т.С. перебувала на стажуванні у США, аспірант цього ж Інституту Василюк А.В. — у Польщі.

Старший науковий співробітник Інституту проблем виховання Патлань Л.А. пройшла стажування у школі охорони природи при університеті штату Нью-Джерсі (США), де підготувала матеріали із стандартів екоосвіти і методичні розробки практичних занять. Метою стажування завідувача лабораторії фізичного виховання згаданого Інституту Вільчовського Е.С. у Петрівському педагогічному інституті (Польща) було підвищення рівня наукової кваліфікації, вивчення зарубіжних джерел для підготовки науково-методичного посібника «Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку».

Продовжувалось стажування у Вишій школі педагогіки спеціальної (Польща) старшого наукового співробітника Інституту дефектології Ютріної Е.А. За час стажування науковцем підготовлено докторську дисертацію, надруковано 6 публікацій польською мовою.

Академія педагогічних наук планує і надалі встановлювати і розвивати зв'язки із міжнародними освітянськими організаціями і науковими установами. Зокрема, Інститут психології ім.Г.С.Костюка має намір включитись у такі міжнародні програми: «Темпус», «Перші кроки», «Профілактика насильства над дітьми», «Тасіс» та інші. Інститут

соціальної та політичної психології створив необхідні умови для підключення установи до Міжнародної комп'ютерної мережі INTERNET; налагоджується абонентський зв'язок із зарубіжними абонентами даної мережі, діяльність яких відповідає сфері професійних інтересів Інституту. Розглядається також проєкт створення або підключення до існуючої міжнародної моніторингової мережі для проведення широкомасштабних соціальних досліджень різного спрямування та ефективного обміну інформацією про аналогічні дослідження.

Південний науковий центр здійснює роботу по встановленню зв'язків з представництвами ООН і ЮНЕСКО в м.Києві, директором Ради Європи з питань молоді, регіональними відділеннями Британської Ради в м.Одесі та рядом міжнародних асоціацій (Європейською асоціацією керівників шкіл, міжнародною асоціацією керівників профосвіти, Європейською асоціацією підготовки та навчання вчителів тощо).

ІХ. ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ

У звітному році видавництво «Педагогічна думка» здійснювало свою діяльність в основному через журнали «Педагогіка і психологія», «Мистецтво та освіта» і «Педагогічну газету».

Протягом 1997 року редакція «Педагогічної газети» випустила в світ 12 номерів газети. На її сторінках висвітлювались проблеми педагогічної і психологічної наук, широко обговорювались такі питання: про державний стандарт у загальноосвітній школі; виконання тематичних планів науково-дослідної роботи АПН України в 1996 році та завдання на 1997 рік; про діяльність Академії за 5 років її існування. На сторінках газети публікувались матеріали дійсних членів АПН: О.Савченко — «На часі вдумлива, еволюційна робота над змістом освіти», «Державні стандарти - основа реформування змісту загальної середньої освіти», «Дорогу творчій праці» та інші; М.Вашуленка — «Про результати наукової діяльності АПН у 1996 році та завдання на наступний період»; М.Ярмаченка «Про діяльність Президії АПН за період з листопада 1992 по листопад 1997 року» та інші. З аналізом творчого доробку відділень виступали академіки-секретарі С.Гончаренко, О.Сухомлинська, Н.Ничкало, О.Киричук, Л.Каніщенко; члени Президії І.Прокопенко, М.Шкіль, В.Кононенко; члени-кореспонденти АПН Г.Філіпчук, В.Бондар, І.Бех, Б.Ступарик, А.Бойко та інші.

За звітний період на шпальтах газети було представлено досвід роботи Криворізького природничо-наукового ліцею, який очолює член-кореспондент АПН А.Сологуб; досвід роботи Південноукраїнського інституту післядипломної освіти на Херсонщині; обговорювались творчі пошуки та перспективи Кримського науково-методичного центру управління освітою (керівник — заслужений працівник народної освіти, професор В.Саприкін).

Започатковано рубрики: «Майстри педагогічної справи», «Пам'ятні події в історії» (хроніка), «Видатні постаті в українській педагогіці». У рубриці «На книжкову полицю» виступали: Н.Ничкало «Дидактика повниться ідеями», В.Плахотник «Давноочікуване видання», В.Постовий «Правдива оцінка минулого українського шкільництва» та інші.

Протягом року (у двох числах газети) публікувались теми докторських і кандидатських дисертацій, узгоджених у Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології.

Порівняно з минулим роком більша увага на сторінках газети приділялась професійно-технічній освіті. Це публікації: «Реформа: про-

блеми навчально-методичного забезпечення» (А.Гуржій); «Плюси навчально-виробничого комплексу» (Н.Талалуєва); «Нові технології навчання» (Ю.Зінківський); «Художні училища — терни реформування» (В.Радкевич) та інші. Не залишились поза увагою «Педагогічної газети» проблеми національно-громадянського виховання (публікації О.Киричука, Б.Ступарика, А.Бойко, Т.Погорілої).

Основні завдання на перспективу редакція «Педагогічної газети» вбачає в публікації матеріалів з життя видатних постатей в українській педагогіці та матеріалів з досвіду роботи науково-методичних центрів різних регіонів України.

Щодо журналу «Педагогіка і психологія», то через зміну всього складу редакції і фінансові труднощі у звітному році вийшло лише 2 номери часопису. У цих номерах було опубліковано 69 статей, з них у розділі «Питання теорії» — 6, «Дидактика, методика, нові інформаційні технології» — 17, «Проблеми виховання» — 23, «Професійна освіта» — 7, «Історія педагогіки, психології, освіти» — 11, «За рубежом» — 4, «Експеримент, організаційні засади, висновки, рекомендації» — 1. Всього ж у чотирьох номерах передбачається опублікувати 121 статтю.

У статтях, присвячених питанням теорії, було зокрема, розглянуто такі проблеми: вивчення мотивації учіння засобами педагогічної соціології (В.С.Болгаріна, Л.Й.Гуменюк); особливості структурної організації пізнавальної активності учнів (Л.В.Мар'яненко); етнопсихологічні відмінності і діалог культур в освіті (В.М.Павленко, С.О.Таглін); основи дидактичної інтеграції у професійній середній школі (С.У.Гончаренко, І.М.Козловська). У розділі «Дидактика, методика, нові інформаційні технології» висвітлено: модульно-рейтингова система навчання у ліцеї (П.І.Сікорський); концептуальні засади підготовки і діяльності психолога дошкільного закладу (О.В.Проскура); використання елементів історизму при викладанні математики в старших класах (М.І.Бурда, В.Й.Якиляшек, І.Й.Якиляшек); психолого-педагогічний консиліум у закладі для дітей, позбавлених батьківської опіки (П.А.-М'ясоїд); педагогічні функції і зміст факультативного навчання в освітній школі (В.І.Кизенко); поняття розвитку самостійного, творчого мислення в дидактиці географії (О.М.Топузов); використання тілесно-орієнтованих активних методів у формуванні особистісних якостей майбутніх психологів (Л.В.Мова); національний мовленнєвий етикет у мовній підготовці студента-філолога (Н.П.Сивачук); ефективність нових технологій організації навчання студентів (О.В.Євдокимов) тощо; у розділі «Історія педагогіки, психології, освіти» — вихованці Києво-Могилянської академії (С.М.Філоненко); з історії видання перших

українських гімназійних підручників (І.С.Курляк); Виготський про розумово відсталих дітей (О.П.Хохліна); у розділі «За рубежем» — трудова підготовка учнів у розвинутих країнах (Г.В.Терешук); реалізація міжпредметного підходу в екологічній освіті (І.М.Костицька); підготовка педагога до роботи в умовах сучасної школи на прикладі реформи освіти в Чехії і Словаччині (Б.Ф.Мельниченко).

Не лишилися поза увагою експериментальні дослідження.

Окрім того, журнал інформував читачів про захищені в Україні кандидатські і докторські дисертації; вітав з ювілеєм провідних українських учених.

Обсяг журналу, як і в попередньому році, становив 15,3 обл. вид. арк., фізичних аркушів — 8. Наклад журналу упродовж року коливався в межах 1620–1820 примірників.

У видавництві «Педагогічна думка» протягом 1997 року щоквартально виходив у світ науково-методичний журнал «Мистецтво та освіта».

У ньому висвітлювалися проблеми естетичного виховання учнівської молоді, методики викладання мистецьких дисциплін у загальноосвітніх школах та інших навчальних закладах, публікувалися матеріали про вітчизняний і зарубіжний досвід художньої освіти, про підготовку вчителів зазначеного профілю.

Одним із пріоритетних напрямів, на які спрямовано роботу редакції і редколегії, була розробка державних стандартів загальної середньої освіти в Україні. У № 1 журналу опубліковано концепцію стандарту і проект базового навчального плану, у № 3 — проект стандарту в освітній галузі «Художня культура».

Проблематика журналу охоплює усі ланки художньої освіти та естетичного виховання від дошкілля до вищої школи.

Крім текстової інформації, журнал подає кольорові ілюстрації репродукцій картин українських і зарубіжних художників, нотні вкладки, інформує про наукові і науково-практичні заходи державного та міжнародного рівня.

У 1997 році видавництво «Педагогічна думка» здійснило два перші видання для потреб загальноосвітньої школи: методичний посібник Н.Й.Волошиної «Вивчення української літератури в 5 класі» (8,5 др.арк.) та навчальний посібник М.С.Вашуленка «Супутник букваря» (7,7 др.арк.).

Х. ФІНАНСУВАННЯ. МАТЕРІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Законом «Про державний бюджет України на 1997 рік» Академії педагогічних наук затверджено видатки Державного бюджету на фінансування науки і культури в сумах 6798,0 тис.грн. та 67,0 тис.грн. відповідно.

За розділом 202 «Наука» для виконання НДР, передбачених тематичними планами наукових установ Академії та на підготовку науково-педагогічних кадрів, з Державного бюджету фактично отримано коштів у сумі 6025,6 тис.грн., що становить 89 відсотків від загальної суми визначених бюджетних асигнувань, зокрема видатки на виплату заробітної плати профінансовано на 97 відсотків (3951,1 тис.грн.), видатки на виплату стипендій лише на 74 відсотки, про що свідчить таблиця 7.

Таблиця 7

ДАНИ ПРО СТАН ФІНАНСУВАННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ РОБІТ ЗА РАХУНОК КОШТІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ПО АПН УКРАЇНИ (ТИС.ГРН.)

№ статті	Затверджено бюдж. асигнувань на 1997 рік	Фактично отримано коштів	Заборгованість по фінансуванню	
			Сума	%
Ст.1	4085,3	3951,1	134,2	3,0
Ст.2	1521,0	1469,7	51,3	3,0
Ст.3	621,8	369,1	252,7	41,0
Ст.4	70,5	37,0	33,5	48,0
Ст.8	139,0	102,4	36,6	26,0
Ст.16	260,0	30,0	230,0	88,0

За рахунок зазначених вище бюджетних асигнувань проведено погашення заборгованості підвідомчих наукових установ із заробітної плати та стипендій у сумі 745,2 тис.грн., яка склалась станом на 1 січня 1997 року.

Через відсутність асигнувань із бюджету на інші статті, зокрема на придбання обладнання та інвентаря, наукові установи протягом останніх років не в змозі закупити комп'ютерну та організаційну техніку, а також інше обладнання, необхідне для проведення науково-дослідних робіт.

Актуальною для Академії залишається проблема завершення капітального ремонту та реконструкції будівель Інституту педагогіки (вул. Б. Хмельницького, 10) та Інституту психології ім. Г. С. Костюка (вул. Паньківська, 2).

Зокрема, ще у 1974 році технічна експертиза Київського міськвиконкому визнала незадовільним стан будівлі, яка знаходиться на балансі Інституту психології ім. Г. С. Костюка. Окрім того, технічні мережі, що живлять цю будівлю, також перебувають в аварійному стані. Не завершено запланованого обсягу ремонтно-відновлювальних робіт у приміщенні Інституту педагогіки, яке з 1993 року поставлено на реконструкцію.

Крім бюджетних асигнувань, підвідомчі наукові установи, що мають докторантуру та аспірантуру, отримували кошти від інших установ і організацій за підготовку науково-педагогічних кадрів. Зазначені кошти у повному обсязі (без прибутку) витрачалися на оплату праці за наукове керівництво, проведення консультацій тощо.

Обсяги заборгованості підвідомчих наукових установ АПН станом на 1 січня 1998 року становлять 86,9 тис. грн., із них:

- за надані комунальні послуги - 21,5 тис. грн.
- за оренду приміщень - 22,8 тис. грн.
- за інші послуги по утриманню приміщень - 15,2 тис. грн.
- заборгованість по стипендіях - 27,4 тис. грн.

За розділом 201 «Культура» кошторисні видатки профінансовано лише на 79 відсотків, що становить 52,6 тис. грн. від загальної суми визначених бюджетних асигнувань, у т.ч. видатки на виплату заробітної плати — на 96 відсотків, видатки на інші статті — 67 відсотків. Зокрема, видатки, пов'язані з утриманням приміщень, профінансовано лише на 58 відсотків, що призвело до заборгованості Педагогічного музею перед Київським будинком учителя на загальну суму 17,7 тис. грн., з них за надані комунальні послуги — 16,8 тис. грн., за оренду приміщень — 0,9 тис. грн.

На виконання Указу Президента України від 28.02.97 р. № 187/97 «Про заходи щодо забезпечення наповнення державного бюджету та посилення бюджетної дисципліни» Президією Академії усім підвідомчим установам затверджено тимчасові кошториси доходів і видатків на I-III квартали та штатні розклади; доведено ліміти витрат на утримання легкового автотранспорту, телефонні переговори та плату за електроенергію. До контрактів з керівниками підвідомчих установ внесено умови виконання ними зобов'язань щодо сплати податків, інших обов'язкових платежів до бюджету та першочергової виплати заробітної плати працівникам установ.

ХІ. ВИСНОВКИ

Передбачені планові завдання науково-дослідної роботи в системі Академії педагогічних наук України виконано повністю. Організація, планування, поточний контроль і звітність про планові науково-дослідні роботи здійснювалися у чіткій відповідності із затвердженням Президією «Положенням про порядок планування наукових досліджень».

3-поміж пріоритетних напрямів діяльності Академії протягом п'ятирічного її функціонування і, зокрема, в 1997 році слід відзначити велику роботу, спрямовану на оновлення змісту загальної і професійної освіти, розробку сучасних засобів навчання, здійснення підходів до диференційованої освіти, опрацювання методики оцінювання якості загальної і поглибленої підготовки учнів загальноосвітньої школи.

Підготовлено закони про середню загальноосвітню школу, про дошкільну освіту, про професійно-технічну освіту.

В експериментальних навчально-виховних закладах АПН України здійснювався пошук шляхів, розробки моделей особистісно орієнтованої системи навчання, виховання і розвитку. Водночас перед цими закладами стоїть завдання опрацювання нових методичних підходів до визначення індивідуально-типологічних груп учнів, форм і способів постановки вимог до загальноосвітньої і поглибленої підготовки школярів, що сприятиме забезпеченню більш обґрунтованого а, отже, й ефективного диференційованого підходу до навчання, виховання і розвитку школярів.

Діяльність створеного у звітному році в системі Академії Інституту політичної та соціальної психології здійснювалася в руслі вивчення соціально-психологічних тенденцій у формуванні масової свідомості, системи ціннісних орієнтацій, стереотипів мислення і поведінки шкільної і студентської молоді в новій соціально-економічній ситуації, з'ясування умов формування національної самосвідомості тощо.

Ключові позиції планування досліджень Інституту проблем виховання, створеного на початку 1997 року, полягали в переосмисленні традиційних функцій педагогічної діяльності в галузі виховання, уточненні змісту провідних педагогічних понять, здійсненні інтегрованого підходу до виховання дітей та молоді, реалізації підростаючою особистістю свого потенціалу (інтелектуального, духовного, соціального).

Перед Академією стоїть завдання розробки концептуальних засад її розвитку і діяльності на найближчу перспективу, які буде розглянуто в

листопаді 1998 року на загальних зборах Академії педагогічних наук України.

На часі розробка механізмів планування науково-дослідної роботи, фінансування якої могло б здійснюватися з різних джерел, а не тільки з державного бюджету. Ситуація, що склалася в системі фінансування бюджетних організацій у державі, спонукає до планування й організації науково-дослідної роботи на основі конкурсу інститутських дослідницьких програм, а також визначення пріоритетних напрямів діяльності кожного з інститутів і наукових центрів. Плануванню досліджень слід надавати комплексного характеру, забезпечувати їх об'єктивну попередню і проміжну та підсумкову експертизи, розпочинаючи із заявок досліджень, і завершуючи аналізом їх результатів; нарізла необхідність утвердження різноманітних форм договірних відносин в організації і проведенні досліджень.

Ця робота має ґрунтуватися в сучасних умовах на засадах забезпечення запиту на матеріали наукових досліджень соціологічного, педагогічного і психологічного характеру з боку освітньо-виховної практики.

Як і в минуле п'ятиріччя, перед Академією залишаються актуальні проблеми:

- посилення уваги до теоретико-методологічних та експериментальних досліджень у галузі педагогіки і психології, підвищення уваги до експериментального обґрунтування результатів дослідження;
- розгортання системи досліджень з проблеми соціалізації особистості, її формування і становлення в діяльності дитячих і молодіжних об'єднань;
- трудового навчання, виховання і профорієнтації учнівської і студентської молоді в нових соціально-економічних умовах;
- розробки відбору змісту професійного навчання у закладах профтехосвіти, психології професійного становлення і розвитку особистості в системі профтехосвіти;
- організації освіти в окремих регіонах України, зокрема проблема мовної освіти, яку слід розглядати не тільки в суто педагогічному, а й у соціально-політичному аспектах;
- створення відповідних можливостей для опублікування результатів наукових досліджень, виконаних в академічних установах, що стосується насамперед фундаментальних проблем педагогіки і психології, оригінальних методик дослідження, робіт, призначених для порівняно невеликої кількості спеціальних навчальних закладів різних типів тощо.

У перспективі діяльності Президії АПН, її структурних наукових установ слід продовжити орієнтацію на поглиблення і розширення інтеграційних зв'язків Академії з Міністерством освіти України, з іншими галузевими академіями та науковими установами НАН України.

ХІІ. СПИСОК ОСНОВНИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВІДДІЛЕННЯ ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ

Монографії

1. Білоусова В. О. Теорія і методика гуманізації відносин старшокласників у позаурочній діяльності загальноосвітньої школи. - К., 1997. - 12,3.
2. Кобзар Б. С., Постовойтов Є. П. Специфіка позаурочної виховної роботи з учнями шкіл-інтернатів для дітей-сиріт та дітей, які залишилися без піклування батьків. - К., 1997. - 13,0.
3. Кремень В. Г. та ін. Україна: альтернативи поступу (Критика історичного досвіду). - К., 1996. - 24,8.
4. Литвин-Кіндратюк С., Кіндратюк Б. Народознавство та організація здорового способу життя школярів. - Івано-Франківськ, 1997. - 17,5.
5. Тхоржевський Д. О. Прилучення учнів до національної культури у процесі трудового навчання: Вид. 2-е. - К., 1997. - 6,0.

Підручники, навчальні посібники

1. Бєславіна Т. І., Ващенко Н. В. Основи конфліктології: Для студентів, які вивчають курс конфліктології. - Х., 1997. - 8,2 (рос. мовою).
2. Вільчковський Е. С. та ін. Сюжетні заняття з фізичної культури з дітьми дошкільного віку. - К., 1997. - 4,4.
3. Євдокимов В. І. та ін. 500 задач з педагогіки математики. - Х., 1997. - 16,0.
4. Євдокимов В. І. та ін. Самостійна робота студентів. - Х., 1997. - 4,3.
5. Коваль Л. Г. та ін. Практикум з педагогіки. - К., 1997. - 7,2.
6. Коваль Л. Г. та ін. Соціальна педагогіка — соціальна робота. - К., 1997. - 24,3.
7. Лозова В. І., Троцько Г. В. Теоретичні основи виховання і навчання. - Х., 1997. - 14,1.
8. Мадзігон В. М., Левченко Г. Є., Воловиченко А. І. та ін. Трудове навчання: для 6 кл. - К., 1997. - 8,0.

9. Плай: Книга для читання про Гуцульщину / Упор., авт. І.А.Пелипейко. - Яворів, 1997. - 24,2.
10. Практичний курс інформатики / За ред. В.М.Мадзігона. - К., 1997. - 12,7.
11. Прокопенко І.Ф. та ін. Основи економіки: Комплект навчально-методичних посібників для X-XI класів загальноосвітньої школи. - У 7ч. - К., 1997. - 25,0.
12. Пустовіт Н.А., Плечова З.Н. Збірник задач з екології. -Чебоксари, 1997. - 2,0 (рос.мовою).
13. Пустовіт Н.А. Людина і довкілля. - К., 1997. - 12,0.
14. Тименко М.П. Трудове навчання: для 6 кл. - К., 1997. - 2,8.
15. Чембержі М.І. Музичні вправи для практичного вивчення гармонії для музичних шкіл і училищ. - К., 1997. - 1,5.

Методичні посібники, рекомендації

1. Алексєнко Т.Ф. Педагогічні проблеми молодшої сім'ї. - К., 1997. - 6,9.
2. Бойко А.М. З вірою у майбутнє. Формування громадянина в навчально-виховних закладах нового типу: пошуки, проблеми, перспективи. - Полтава, 1997. - 8,0.
3. Борисенко А.Ф. та ін. Методика фізичного виховання учнів початкових класів. - К., 1997. - 5,0.
4. Ігнатенко П.Р. та ін. Виховання громадянина. - К., 1997. -14,7.
5. Імідж сучасної школи / За ред. Єрмакова І.Г. - К., 1997. -22,1.
6. Кобзар Б.С. та ін. Єдність теоретичної і практичної підготовки студентів педагогічних училищ (коледжів) до позаурочної діяльності. - Богуслав, 1997. - 6,0.
7. Ковбас Б., Костів В. Виявлення готовності майбутніх вихованців до педагогічної взаємодії з дитячими громадськими об'єднаннями. - Івано-Франківськ, 1997. - 5,0.
8. Кононенко В. Етнолінгводидактика: національно-культурні цінності. - Івано-Франківськ, 1997. - 3,0.
9. Лосюк П.В. Гуцульська школа. - Косів, 1997. - 11,0.
10. Мачуський В.В., Петренко Ю.П. Зміст та засоби розвитку технічної творчості школярів. - Бердянськ, 1997. - 2,5.
11. Методи дослідження ціннісних орієнтацій учнівської молоді / За ред. Р.П.Скульського, В.І.Костіва. - Івано-Франківськ, 1997. - 9,3.
12. Мистецтво життєтворчості особистості / За ред. Сохань А.В., Єрмакова І.Г.: У 2-х ч. - К., 1997. - Ч.І. - 16,1. Ч. 2. -39,0.

13. *Науменко Т.І.* Музичне виховання дітей від 2 до 7 років. - К., 1997. - 4,4.
14. *Паламарчук В.Ф. та ін.* Від творчості - до нових технологій навчання. - К., 1997. - 3,0.
15. Педагогічна співпраця вчителів і батьків у формуванні сім'янина / Укл. В.І.Костів. - Івано-Франківськ, 1997. - 5,0.
16. *Пустовіт Г.П.* Дослідницька робота учнів з екології в позашкільних установах і школах. - К., 1997. - 7,5.
17. *Репи Н.О.* Праця вчителя з обдарованими дітьми в умовах школи-інтернату. - К., 1997. - 2,2.
18. *Сидоренко О.Л.* Організація науково-методичної роботи з учителями загальноосвітніх шкіл. - Х., 1997. - 5,6.
19. *Стельмахович М.Г.* Українська народна педагогіка. - К., 1997. - 14,6.
20. *Тименко М.П.* Вивчення особистості старшокласників з метою орієнтації на професії сфери бізнесу. - Чернігів, 1997. - 3,5.
21. *Тименко М.П. та ін.* Зміст і форми орієнтації школярів на педагогічні професії. - К., 1997. - 3,0.
22. *Цвек С.Ф. та ін.* Фізична культура для спеціальної медичної групи 1-9 класів середньої загальноосвітньої школи. - К., 1997. - 4,0.

Навчальні програми, концепції

1. *Бондар В.І.* Основи педагогіки і психології: Програма для вузів непедагогічного профілю. - К., 1997. - 1,0.
2. *Вільчковський Е.С.* Фізична культура дітей від народження до трьох років: Програма для батьків та вихователів дошкільних закладів // Палітра педагога. - 1997. - № 1, - 2,5.
3. *Вільчковський Е.С. та ін.* Фізична культура і здоров'я: Держ. стандарт загальної середньої освіти в Україні. Проект. - К., 1997. - 3,0.
4. *Єрмаков І.Г. та ін.* Основи зв'язків з громадськістю /«Паблік рилейшнз»/. - К., 1997. - 3,0.
5. *Кононко О.Л., Плохій З.П., Багласва Н.І.* Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. Проект. - К., 1997. - 2,0.
6. *Масол Л.М.* Краєзнавчі гуртки естетичного профілю // У зб.: Програма для гуртків, секцій, творчих об'єднань позашкільних закладів. - К., 1997. - 1,0.
7. *Масол Л.М. та ін.* Художня культура: Держ. стандарт загальної середньої освіти в Україні. Прект. - К., 1997. - 3,0.
8. *Паламарчук В.Ф.* Програма формування загальнонавчальних інтелектуальних умінь і навичок учнів // Мистецтво життєтворчості особистості. - К., 1997. - 2,0.

9. *Постовий В.Г., Алексєєнко Т.Ф., Докукіна О.М. та ін.* Сім'я і родинне виховання: Концепція // Соціальна робота з молодією сім'єю. - К., 1997. - 1,5.

10. *Постовий В.Г., Мартиненко В.О., Хромова О.Л. та ін.* Сім'я і діти. Програма родинно-нац. виховання та навч.-метод. план освіти батьків. - К., 1997. - 3,3.

11. *Пустовіт Г.П., Ковбасенко Л.І.* Концепція позашкільної освіти і виховання. - К., 1997. - 0,5.

12. *Тименко М.П.* Програма та методичні рекомендації з курсу «Основи економіки» для 10-11 класів. - К., - 2,0.

13. *Тхоржевський Д.О. та ін.* Технології: Держ. стандарт загальної середньої освіти в Україні. Проект. - К., 1997. - 3,0.

Збірники наукових праць, матеріалів конференцій

1. Аналітична діяльність керівників — умова оптимального управління школою / Упор., авт. В.С.Саприкін. - Сімферополь, 1997. - 4,7 (рос. мовою).

2. Василь Сухомлинський і сучасність: Матер. Третіх Всеукр. пед. читань / Упор. і відпов.ред. М.Я.Антонєць: Вип.3. - У 2-х ч. -К. - Черкаси. - Умань. - 1996. Ч.1. - 4,3. - Ч.2. - 3,6.

3. Василь Сухомлинський і сучасність: Матер. Четвертих Всеукр. пед. читань / Упор. і відпов.ред. М.Я.Антонєць: Вип.4. -Вінниця, 1997. - 11,0.

4. Виховний процес у сучасній школі: теорія і практика. -Чернігів, 1997. - 8,0.

5. Естетичний досвід учителя: теорія і практика / За ред. М.Д.Ярмаченка. - Херсон, 1997. - 10,0.

6. Контроль навчально-пізнавальної діяльності школярів і студентів / За ред. В.І.Лозової. - Х., 1997. - 7,3.

7. Напрями наукових досліджень кафедри педагогіки / За ред. В.І.Лозової. - Х., 1997. - 8,4.

8. Наукове та методичне забезпечення впровадження педагогічних інновацій в навчально-виховний процес. - Херсон, 1997. - 7,3.

9. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. - К., 1997. - 15,0.

10. Педагогічні погляди А.І.Зільберштейна і сучасність / За ред. В.І.Лозової. - Х., 1997. - 13,5.

11. Проблеми виховання в дитячих будинках сімейного типу / Упор. М.М.Василькова. - К., 1997. - 8,5.

12. Традиції фізичної культури в Україні. - К., 1997. - 8,0.

13. Українознавство у педагогічному процесі освітніх установ / За ред. Р.Скульського, В.Костіва. - Івано-Франківськ, 1997. -29,4.

14. Управління процесом відродження і розвитку національної свідомості в загальноосвітній школі / Упор., авт. В.С.Саприкін. - Сімферополь, 1997. - 7,0.

15. Управління процесом формування національної самосвідомості в школах і класах з кримськотатарською мовою навчання / Упор., авт. В.С.Саприкін. - Сімферополь, 1997. - 4,0. (рос.мовою).

16. Формування духовної культури учнівської молоді / За заг. ред. Г.П.Шевченко. - К., 1997. - 12,0.

17. Цінності освіти і виховання / За заг. ред. О.В.Сухомлинської. - К., 1997. - 20,1.

Довідники

1. Педагогічна Харківщина / За ред. В.І.Лозової, І.Ф.Прокопенка. - Х., 1997. - 10,0.

2. *Пелипейко І.* Гуцульщина в літературі. - Косів, 1997. - 6,5.

Статті

1. *Алексєєнко Т.Ф.* Батьківська стратегія (Первинна соціалізація дитини у родинному середовищі) // Дошк. виховання. - 1997. - № 6. - 0,9.

2. *Алексєєнко Т.Ф.* Концептуальні підходи до визначення умов сучасного сімейного виховання // Проблеми освіти. - 1997. - № 2. - 0,9.

3. *Алексєєнко Т.Ф.* Ціннісні орієнтації сімейного виховання: концепція реалізації // Рідна школа. - 1997. - № 10. - 1,0.

4. *Антонець М.Я.* Гуманізм педагогічних нововведень В.О.Сухомлинського // Поч. школа. - 1997. - № 9. - 0,5.

5. *Артемчук Г.І.* З досвіду викладання німецької мови як другої у Київському лінгвістичному університеті // У зб.: Німецька мова як іноземна. - Дрезден, 1997. - 0,5 (нім.мовою).

6. *Артемчук Г.І., Євтух М.Б.* Духовні заповіді Степана Сірополка / Рідна школа. - 1997. - № 10. - 0,5.

7. *Баглаєва Н.І.* Новий зміст — нові технології: Інд. диферен. підхід до формування матем. уявлень у старших дошкільників // Палітра педагога. - 1997. - № 3. - 0,8.

8. *Бех І.Д.* Виховання в особистісному вимірі // У кн.: Мистецтво життєтворчості особистості. - К., 1997. - Т.2. - 2,5.

9. *Бех І.Д.* Духовні цінності в розвитку особистості // Педагогіка і психологія. - 1997. - № 1. - 0,6.

10. *Бех І.Д.* Наукові засади створення особистісно орієнтованих виховних технологій // Поч.школа. - 1997. - № 9. - 0,8.

11. *Бех І.Д.* Особистісна парадигма у виховному процесі // *Освіта*. - 1997. - 17 травня. - 0,5.
12. *Бех І.Д.* Психолого-педагогічні основи виховання на цінностях запорозького козацтва // *У зб.: Запорозьке козацтво в пам'ятках історії та культури*. - Запоріжжя, 1997. - 0,5.
13. *Бойко А.М.* Філософія освіти як методологія навчального процесу // *У зб.: Пед.практика і філософія освіти*. - Полтава, 1997. - 0,5.
14. *Бондар В.І. та ін.* Дитячий садок — початкова школа без демаркаційної лінії // *Освіта і управління*. - 1997. - № 3. - 1,2.
15. *Бондар В.І.* Урок продовжується: Запитання і відповіді // *Освіта і управління*. - 1997. - № 2. - 0,7.
16. *Бондар Л.С.* Загальнолюдські цінності у спадщині В.Сухомлинського // *Шлях освіти*. - 1997. - № 2. - 0,5.
17. *Бутенко В.Г.* Системне використання естетичного досвіду в педагогічному процесі // *У зб.: Естет. досвід учителя*. - Херсон, - 1997. - 0,5.
18. *Бутківська Т.В.* Ціннісний вимір соціалізації учнів // *Педагогіка і психологія*. - 1997. - № 1. - 0,5.
19. *Василькова М.М.* Організація здорового способу життя дітей // *У зб.: Проблеми виховання в дитячих будинках сімейного типу*. - К., 1997. - 0,5.
20. *Васьківська Г.О.* Школи українознавства як школи етнічної меншини у США // *Відродження*. - 1997. - № 3. - 0,5.
21. *Вільковський Е.С. та ін.* Народна рухлива гра — основний засіб фізичного виховання дошкільнят // *У зб.: Традиції фізичної культури в Україні*. - К., 1997. - 0,6.
22. *Ганнусенко Н.І.* Проблеми формування ціннісних орієнтацій старшокласників засобами радіо // *Педагогіка і психологія*. - 1997. - № 1. - 0,7.
23. *Дичек Н.П.* Компаративістика в історико-педагогічних дослідженнях // *Шлях освіти*. - 1997. - № 3. - 0,6.
24. *Докукіна О.М.* Виховання молодших школярів у сучасній українській сім'ї // *Поч. школа*. - 1997. - № 6. - 0,8.
25. *Єгоров Г.С.* Європейська стратегія громадянської освіти і виховання // *Історія в школах України*. - 1997. - № 3. - 0,5.
26. *Єрмаков І.Г.* Педагогіка життєтворчості у школах нового типу // *У зб.: Філософія освіти*. - К., 1997. - 0,7.
27. *Жерносек І.П.* Науково-методична робота відділу освіти // *Рідна школа*. - 1997. - № 7-8. - 0,5.
28. *Іванюк І.В.* Ціннісні орієнтації у світлі концепцій інтеркультурної освіти // *Шляхи освіти*. - 1997. - № 1. - 0,5.
29. *Ігнатенко П.Р.* Аксиологія виховання: від термінології до постановки проблем // *Педагогіка і психологія*. - 1997. - № 1. - 0,5.

30. *Ігнатенко П.Р.* Українознавство і проблеми громадянського виховання молоді // У зб.: Українознавство в пед.процесі освітніх установ. - Івано-Франківськ, 1997. - 0,5.

31. *Ігнатенко П.Р., Крицька Л.В.* Конституційні засади громадянського виховання // Поч.школа. - 1997. - № 1. - 0,8.

32. *Ігнатенко П.Р., Крицька Л.В.* Громадянське виховання: історичний аспект // Шлях освіти. - 1997. - № 1. - 0,7.

33. *Ісаєва Г.М.* Релігія як фактор гуманістичного навчання і виховання учнів // У зб.: Філософія освіти. - К., 1997. - 0,6.

34. *Калениченко Н.П.* Проблема сім'ї та сімейного виховання в Україні (20-ті роки ХХ ст.) // Шлях освіти. - 1997. - № 4. - 0,5.

35. *Кириченко Н.Т.* Естетичне виховання дошкільників засобами образотворчого мистецтва // Укр. дошкілля. - 1997. - № 3. - 0,5.

36. *Колесіна Т.Є., Науменко Т.І.* Соціально-педагогічні передумови негативних проявів у поведінці дітей дошкільного віку // У зб.: Нові технології навчання. - К., 1997. - 0,8.

37. *Кононко О.Л.* Ціннісне ставлення до себе // У зб.: Мистецтво життєтворчості особистості. - К., 1997. - Т.2. - 2,0.

38. *Комаровська О.А.* Дитина - глядач // Мистецтво та освіта. - 1997. - № 2. - 0,5.

39. *Коновець С.В.* Український рушник — символ праці і краси // Поч.школа. - 1997. - № 1. - 0,5.

40. *Кремень В.Г., Бондаренко В.* Держава та українське суспільство: стан і проблеми соціогуманітарного розвитку // У кн.: Україна на перехідному етапі: Політика. Економіка. Культура. - К., 1997. - 1,7 (також англ. мовою).

41. *Кремень В.Г., Ткаченко В.М.* Орієнтири на перспективу // Шлях освіти. - 1997. - № 2. - 0,6.

42. *Кремень В.Г., Ткаченко В.* Українська держава у контексті глобалізму // Уряд.кур'єр. - 1997. - 6,9 грудня. - 1,2.

43. *Лавриченко Н.М.* Реформування освіти в європейських країнах за умови їх інтеграції // Шлях освіти. - 1997. - № 2. - 0,7.

44. *Лозова В.І.* та ін. Організація науково-методичної роботи // Освіта і управління. - 1997. - № 1. - 0,5.

45. *Локшина О.І. та ін.* Просто, доступно, наочно: із зарубіжного досвіду екологічного виховання дітей // Дошк.виховання. - 1997. - № 7. - 0,5.

46. *Лосюк П.В.* Корекція навчальних програм і розробка тематичного планування з гуцульщинознавства // Гуц. школа. - 1997. - № 1. - 0,7.

47. *Лосюк П.В.* Семенкові канікули // Поч. школа. - 1997. - № 4. - 0,5.

48. *Масал Л.М.* Державний стандарт загальної середньої освіти в галузі «Художня культура»: Проект // Мистецтво та освіта. - 1997. - № 3. - 1,0.
49. *Матвійшин В.* Образ гетьмана України Івана Мазепи у західноєвропейському красному письменстві // Обрії. - 1997. - № 1,2. - 1,5.
50. *Мацейків Т.І.* Формування національної свідомості учнів у поліетнічному середовищі // Педагогіка і психологія. - 1997. - № 3. - 0,5.
51. *Мельничук М.І.* Виховний ідеал С.Русової // У зб.: Виховання молод. покоління на принципах христ. моралі в процесі духовн. відродження України. - Острог, 1997. - 0,8.
52. *Оржеховська В.М.* Профілактика тютюнопаління, алкоголізму та наркоманії // У підр.: Валеологія для 8,9,10,11 кл. - Канада, 1997. - 4,0.
53. *Оржеховська В.М., Хілько Т.В.* Коли психіка ще не зміцніла (Що дивляться наші діти) // Жінка. - 1997. - № 8. - 0,5.
54. *Оржеховський В.М.* Самоврядування як громадянська цінність / / У зб.: Цінності освіти і виховання. - К., 1997. - 0,5.
55. *Павленчук В.О.* Моральне виховання дошкільнят. Орієнтовн. зміст роботи у вікових групах дит. садка з позицій системн. підходу // Палітра педагога. - 1997. - № 2. - 0,6.
56. *Паламарчук В.Ф.* Філософські аспекти інтелектуального розвитку обдарованих учнів // У зб.: Філософія освіти. - К., 1997. - 0,5.
57. *Пироженко Л.В.* Українська історіографія і фольклор // Шлях освіти. - 1997. - № 4. - 0,5.
58. *Постовий В.Г.* Ціннісні орієнтації української сім'ї: історико-педагогічний аспект // Педагогіка і психологія - 1997. - № 1. - 0,8.
59. *Прокопенко І.Ф.* Академік Михайло Іванович Туган-Барановський // Слобожанщина. - 1997. - № 5. - 1,0.
60. *Прокопенко І.Ф.* Державний стандарт загальної середньої освіти. Економіка. // Географія та основи економіки в школі. - 1997. - № 4. - 0,5.
61. *Прокопенко І.Ф.* Теоретико-методичні проблеми освіти // Новини ВУАВЕ. - 1997. - № 2. - 0,5.
62. *Самоплавська Т.О.* Внесок М.Яворського і С.Рудницького в українське шкільне краєзнавство // Шлях освіти. - 1997. - № 3. - 0,5.
63. *Сидоренко О.Л.* Основні напрями розвитку освіти в сучасних соціально-економічних умовах // Інформ.-метод. вісник. - Х., 1997. - 0,5.
64. *Сидоренко О.Л.* Приватна освіта в освітянській структурі Харківського регіону // Учен. записки ХГІ «НУА». - Х., 1997. - Т.3. - 0,5.
65. *Сиротенко А.Й.* Актуальні проблеми шкільної освіти // У зб.: Соц.-пед. проблеми виховання. - К., 1997. - 1,0.
66. *Скульський Р.П.* Пріоритетні цінності у вихованні майбутніх учителів // Педагогіка і психологія. - 1997. - № 1. - 0,5.

67. *Скульський Р.П.* Особливості виховної роботи в національному вищому закладі освіти // У зб.: Проблеми освіти. - К., 1997. - Вип.7. - 0,5.
68. *Стельмахович М.Г.* Сучасні проблеми національного виховання студентської молоді // У зб.: Проблеми освіти. - К., 1997. - Вип.7. - 0,9.
69. *Стельмахович М.Г.* Українська етнопедagogіка // У зб.: Акт. питання укр. нац. виховання. - Полтава, 1997. - 0,5.
70. *Стрюк І.І* Принципи оновлення: Авторська концепція // Дошк. вих. - 1997. - № 9. - 0,5.
71. *Сухомлинська О.В.* Проблема «Природа-виховання» в педагогічній теорії та шкільній практиці України 20-30-х рр. // Педагогіка і психологія. - 1997. - № 2. - 0,7.
72. *Сухомлинська О.В.* Цінності у вихованні дітей та молоді: стан розроблення проблеми // Педагогіка і психологія. - 1997. - № 1. - 0,6.
73. *Сухомлинська О.В.* Цінності в історії розвитку школи в Україні / У зб.: Цінності освіти і виховання. - К., 1997. - 0,6.
74. *Сухомлинська О.В.* Школа в Україні // RIDET. - 1997. 0,5 (фр.мовою).
75. *Тараненко І.Г.* Європейський досвід двомовного навчання // Шлях освіти. - 1997. - № 4. - 0,5.
76. *Тараненко І.Г.* Демократичні цінності у процесі становлення громадянина // Педагогіка і психологія. - 1997. - № 1. - 0,5.
77. *Тригубенко В.В.* Пам'ятні події в історії освіти України // Пед. газета. - 1997. - № 1,4,6,7,11. - 0,6.
78. *Тригубенко В.В. та ін.* Козацько-лицарське виховання дітей та юнацтва України // Освіта. - 1997. - 24 верес. - 0,7.
79. *Тхоржевський Д.О. та ін.* Стандарт змісту освітньої галузі «Технології» // Труд. підготовка у навч. закладах України. - 1997. - № 2. - 0,8.
80. *Тхоржевський Д.О. та ін.* Тезаурус освітньої галузі «Технології» / Труд. підготовка у навч. закладах України. - 1997. - № 4. - 0,7.
81. *Уланова С.І.* Світоглядно-методологічні основи формування музично-естетичної культури // У зб.: Худ. освіта і проблеми вих. молоді. - К., 1997. - 0,9.
82. *Хайруліна В.М.* Бачити в учневі особистість // Поч. школа. - 1997. - № 9. - 0,5.
83. *Хайруліна В.М.* Український колеж ім. В.Сухомлинського на порозі ХХІ ст. // Шлях освіти. - 1997. - № 4. - 0,5.
84. *Хромова О.Л., Кравченко Т.В.* Використання досвіду «Батьківської школи» В.О.Сухомлинського в естетичному вихованні молодших школярів // У зб.: Ест. досвід учителя: теорія і практика. - Херсон, 1997. - 0,5.

85. *Чембержі М.І.* Організація професійно-мистецької освіти в Україні // У зб.: Освіта ХХІ ст. - К., 1997. - 0,5.

86. *Чижевський Б.Г.* Актуальні проблеми побудови системи виховання в умовах державотворення // Педагогіка і психологія. - 1997. - № 1. - 0,7.

87. *Чижевський Б.Г.* Заклади освіти для обдарованої учнівської молоді: проблеми становлення та перспективи // Шляхи освіти. - 1997. - № 4. - 0,7.

88. *Шевченко Г.П.* Естетичні цінності в структурі духовної культури // У зб.: Формування духовн. культури учнів. молоді. - К., 1997. - 0,5.

89. *Шевченко Г.П.* Передумови народження нової освітньої системи: концепція, методологія, теорія // Вісник Східноукр. держ. ун-ту. - 1997. - № 2(6). - 0,5.

90. *Шимановський М.М.* Толерантність у викладанні історії в школі // Шлях освіти. - 1997. - № 3. - 0,5.

91. *Ярмаченко М.Д.* Академія педагогічних наук України (До 5-річчя від дня заснування) // Шлях освіти. - 1997. - № 4. - 0,7.

92. *Ярмаченко М.Д.* Нові підходи до виховання дітей і молоді // У зб.: Укр. Правосл. Церков, Запорож. Епархия. - Запоріжжя, 1997. - 0,5.

93. *Ярмаченко М.Д.* Про діяльність Президії Академії педагогічних наук України за період з листопада 1992 по листопад 1997 р. // Пед. газета. - 1997. - № 12, грудня. - 0,6.

94. *Ярмаченко М.Д.* Спадщина А.С.Макаренка і В.О.Сухомлинського як складова педагогічних пошуків ХХ століття // У зб.: Социально-личностная концепция в педагогике, наследие А.С.Макаренка и современность. - Волгоград, 1997. - 0,6 (рос.мовою).

95. *Ярмаченко М.Д.* Стимулювання інтелектуального розвитку - важлива теоретична проблема й практичне завдання // Педагогіка і психологія. - 1997. - № 2. - 0,7.

ВІДДІЛЕННЯ ДИДАКТИКИ, МЕТОДИКИ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТІ

Підручники і навчальні посібники

1. *Арцишевський Р.А. та ін.* Особа і суспільство: Підручник для 10 класу. - К.: Перун, 1997. - 16,3.

2. *Арцишевський Р.А. та ін.* Людина в сучасному світі: Підручник для 11 класу. - К.: Перун, 1997. - 10,5.

3. *Бандура О.М., Волощина Н.Й.* Українська література: Підручник для 8 класу. - К.: Освіта, 1997. - 16,7.

4. *Бисієв П.П.* Німецька мова: Підручник для 7 класу. - К.: Освіта, 1997. - 15,8.
5. *Бібік Н.М., Коваль Н.С.* Віконечко: Навч. посібник для 1 кл. - К.: А.С.К., 1997. - 7,8.
6. *Білясв О.М., Симоненкова Л.М.* Українська мова: Підручник для 6 класу шкіл з російською мовою навчання. - К.: Освіта, 1997. - 9,2.
7. *Білясв О.М., Симоненкова Л.М.* Українська мова: Підручник для 7 класу шкіл з російською мовою навчання. - К.: Освіта, 1997. - 8,5.
8. *Білясв О.М., Симоненкова Л.М.* Українська мова: Підручник для 8 класу шкіл з російською мовою навчання. - К.: Освіта, 1997. - 8,0.
9. *Білясв О.М., Симоненкова Л.М.* Українська мова: Підручник для 9 класу шкіл з російською мовою навчання. - К.: Освіта, 1997. - 11,0.
10. *Білясв О.М., Симоненкова Л.М.* Українська мова: Підручник для 10-11 кл. шкіл з українською і російською мовами навчання. - К.: Освіта, 1997. - 12,0.
11. *Бурда М.І., Дубинчук О.С., Мальований Ю.І.* Математика 10-11: Пробний навч. посібник для шкіл, ліцеїв, гімназій гуманіт. профілю. - К.: Освіта, 1997. - 11,7.
12. *Бурда М.І., Мальований Ю.І.* Математика: Робочий зошит учня. 10 клас. - К.: Абрис, 1997. - 17,8.
13. *Буринська Н.М.* Хімія: Підручник для 8 класу. - К.: Перун, 1997. - 8,0.
14. *Варзацька Л.О., Вашуленко М.С. та ін.* Рідна мова 4(3) кл. - К.: Освіта, 1997. - 2,5.
15. *Вашуленко М.С., Вашуленко В.Ф.* Супутник букваря: Навч. посібник з грамоти для учн. 1 кл. - К.: Пед.думка, 1997. - 6,0.
16. *Волошина Н.Й., Бандура О.М.* Українська література: Підручник для 5 класу. - К.: Освіта, 1997. - 14,2.
17. *Голобородько Є.П., Бойко О.В., Михайловська Г.О.* Російська мова: Підручник для 6 кл.шк. з рос. мовою навч. - 3-є вид., перероб. - К.: Освіта, 1997. - 12,3 (рос.мовою).
18. *Голобородько Є.П., Бойко О.В., Михайловська Г.О.* Російська мова: Підручник для 8 кл.шк. з рос. мовою навч. - 3-є вид., перероб. - К.: Освіта, 1997. - 12,1 (рос.мовою).
19. *Гончаренко С.У.* Фізика: Пробний навчальний посібник для 9 кл.шк. III ступ., гімназій і ліцеїв гуманіт. профілю. - К.: Освіта, 1997. - 25,4.
20. *Гончаренко С.У.* Фізика. 10 кл.: Проб. навч. посібник для шкіл III ступ., гімназій і ліцеїв гуманіт. профілю. - К.: Освіта, 1997. - 23,0 (рос.-мовою).
21. *Гончаренко С.У.* Фізика. Механіка: Робочий зошит учня. 9 клас. Част. I. - К.: Абрис, 1997. - 16,0.

22. *Гончаренко С.У.* Фізика. Механіка: Робочий зошит учня. 9 клас. Част. II. - К.: Абрис, 1997. - 16,7.
23. *Гончаренко С.У.* Фізика: Робочий зошит учня. 10 клас. - К.: Абрис, 1997. - 22,8.
24. *Гудзик І.П., Хорошковська О.Н., Пашкова Н.І.* Жайворонок: Підручник з української мови для 1 класу шкіл з румунською мовою навчання. - К.: Освіта, 1997. - 12,0.
25. *Гудзик І.П., Хорошковська О.Н., Похван К.З.* Чарівне слово: Підручник з української мови для 1 класу шкіл з угорською мовою навчання. - К.: Освіта, 1997. - 12,0.
26. *Ільченко В.Р., Гуз К.Ж.* Довкілля - 6: Навч. посібник. - К.: ВХВ. 1996. - 15,1.
27. *Коваль Н.С., Байбара Т.М.* Зошит з природознавства для 3 класу чотирирічної і 2 класу трирічної школи. - 2-е вид., перероблене. - К.: А.С.К., 1997. - 3,2.
28. *Коваль Н.С., Байбара Т.М.* Зошит з природознавства для 4 класу чотирирічної і 3 класу трирічної почат. школи. - 2-е вид., перероблене. - К.: А.С.К., 1997. - 3,6.
29. *Коляда І.О., Малій О.В.* Історія України. 11 клас: Зошит-конспект тем. - К.: А.С.К., 1997. - 5,8.
30. *Мадзігон В.М., Левченко Г.С. та ін.* Трудове навчання: Навч. посібник для 6 класу. - К.: Освіта, 1997. - 7,0.
31. *Малій О.В.* Всесвітня історія. Робочий зошит учня. 6 клас. Част. I. - Л.-К.: Калаварія - Абрис, 1997. - 6,8.
32. *Малій О.В., Чебанюк Н.К.* Дидактичні матеріали з нової історії: 8 клас. - К.: А.С.К., 1997. - 5,6.
33. *Мартиненко В.О.* Добридень, школярику!: Хрестоматія для позакласного та сімейного читання. - К.: Інтерпрес, 1997. - 14,1.
34. *Матяш Н.Ю., Шабатура М.Н.* Біологія людини: Підручник для 8-9 класів. - К.: Генеза, 1997. - 7,8.
35. *Матяш Н.Ю.* Зошит для лабораторних і практичних робіт з біології людини. 8 клас. - К.: Гала, 1997. - 3,2.
36. *Матяш Н.Ю., Шабатура М.Н.* Зошит для лабораторних і практичних робіт з анатомії людини. 9 клас. - К.: Гала, 1997. - 3,0.
37. *Плахотник В.М., Полонська Т.К.* Англійська мова: Підручник для 1 класу. - К.: Перун, 1997. - 10,6.
38. *Плахотник В.М., Мартинова Р.Ю., Александрова Л.Г.* Англійська мова: Підручник для 10 класу. - К.: Освіта, 1997. - 9,2.
39. *Плахотник В.М., Мартинова Р.Ю., Сушкевич І.* Англійська мова: Підручник для 1 класу спеціалізованих шкіл. - Одеса: Інститут методів навчання іноземних мов АПН України, 1997. - 9,0 (рос.мовою).

40. *Плахотник В.М., Мартинова Р.Ю., Лелиця Ж.М., Москалюк Л.В.* Практичний курс англійської мови. Кн. 2. - Одеса: Інститут методів навчання іноземних мов АПН України, 1997. - 13,8. (рос.мовою).
41. *Плахотник В.М., Мартинова Р.Ю., Гітис А.О., Чернявська А.В.* Англійська мова: Підручник для 8-9 класів (поглиблена програма), Кн. 4. - Одеса: Інститут методів навчання іноземних мов АПН України, 1997. - 6,8 (рос.мовою).
42. *Прищеп О.Ю.* Прописи: Навч. посібник. - К.: Веселка, 1997. - 2,1.
43. *Савченко О.Я.* Дидактика початкової школи: Навч. посібник для педінститутів. - К.: Абрис, 1997. - 24,5.
44. *Савченко О.Я., Скрипченко Н.Ф.* Читанка: Підручник для 3(2) класу. - К.: Освіта, 1997. - 13,0.
45. *Савченко О.Я., Скрипченко Н.Ф.* Читанка: Підручник для 4(3) класу. - К.: Освіта, 1997. - 13,7.
46. *Хорошковська О.Н., Охота Г.І.* Українська мова: Підручник для 3(2) класу шкіл з рос. мовою навчання. - К.: Освіта, 1997. - 12,0.
47. *Хорошковська О.Н. та ін.* Українська мова: Підручник для 4(3) класу шкіл з рос. мовою навчання. - К.: Освіта, 1997. - 12,0.
48. *Хорошковська О.Н., Охота Г.І.* Українська мова: Підручник для 1 класу чотирирічної початкової школи. - К.: Освіта, 1997. - 12,0.
49. *Хропко П.П.* Українська література: Підручник для 10 класу. 2-е вид., перероблене і доповнене. - К.: Освіта, 1997. - 29,4.
50. *Хропко П.П.* (упор.) Духовні криниці. Українська література (70-90-ті роки XIX ст.): Хрестоматія для 10 класу середніх шкіл, ліцеїв, гімназій. ч.І - К.: Освіта, 1997. - 25,6.
51. *Хропко П.П.* (упор.) Духовні криниці. Українська література перших десятиріч XX ст.: Хрестоматія для 10 класу середніх шкіл, ліцеїв, гімназій. ч.ІІ - К.: Освіта, 1997. - 30,0.
52. *Шищенко П.Г., Масляк П.О.* Географія України: Робочий зошит учня. - К.: Зодіак - ЕКО, 1997. - 8,0.
53. *Шкіль М.І., Колесник Т.В., Хмара Т.М.* Алгебра і початки аналізу, 10 кл.: Навч. посібник для шкіл з поглибленим вивченням математики. - К.: Освіта, 1997. - 20,0.
54. *Шухова Е.В.* Зошит для лабораторних робіт з біології. Тварини. 7-8 кл. - К.: МАПА, 1997. - 3,0.

Навчальні програми і концепції

1. *Арцишевський Р.А. та ін.* Суспільствознавство // Державний стандарт загальної середньої освіти в Україні. Проєкт. - К.: Генеза, 1997. 3,5.
2. *Базелюк І.І., Буринська Н.М., Величко Л.П.* Програми для середньої загальноосвітньої школи. Хімія. - К.: Перун, 1997. - 1,7.

3. *Вашуленко М.С., Бібік Н.М. та ін.* Державний стандарт загальної середньої освіти в Україні: Початкова школа. Проект. - К.: Генеза, 1997. - 2,0.
4. *Величко Л.П., Буринська Н.М. та ін.* Хімія // Державний стандарт загальної середньої освіти в Україні: Природознавство. Проект. - К.: Генеза, 1997. - 1,0.
5. *Гончаренко С.У., Ляшенко О.І., Мальований Ю.І., Савченко О.Я.* Державний стандарт загальної середньої освіти // Державний стандарт загальної середньої освіти в Україні. Проект. - К.: Генеза, 1997. - 0,8.
6. *Гончаренко С.У., Бугайов О.І. та ін.* Фізика // Державний стандарт загальної середньої освіти в Україні: Природознавство. Проект. - К.: Генеза, 1997. - 1,0.
7. *Гудзик І.П., Пашківська Н.А.* Мови національних меншин // Державний стандарт загальної середньої освіти в Україні: Словесність. Част.І. Проект. - К.: Генеза, 1997. - 0,4.
8. *Скуратівський Л.В., Біляєв О.М., Вашуленко М.С., Мацько Л.І. та ін.* Українська мова як державна // Державний стандарт загальної середньої освіти в Україні. - К.: Генеза, 1997. - 1,0.
9. *Скуратівський Л.В., Біляєв О.М., Вашуленко М.С., Мацько Л.І. та ін.* Українська мова // Державний стандарт загальної середньої освіти в Україні: Словесність. Част.І. Проект. - К.: Генеза, 1997. - 1,0.
10. *Тименко В.П.* Програма інтегрованого курсу «Художня праця» / Поч. школа. - 1997. - № 8, № 9. - 1,0.
11. *Хропко П.П., Волошина Н.Й., Мартиненко В.О.* Українська література // Державний стандарт загальної середньої освіти в Україні: Словесність. Част.І. Проект. - К.: Генеза, 1997. - 1,0.
12. *Шищенко П.Г., Масляк П.О. та ін.* Географія // Державний стандарт загальної середньої освіти в Україні: Природознавство. Проект. - К.: Генеза, 1997. - 1,3.
13. *Шкіль М.І., Бурда М.І., Слєпкань З.І. та ін.* Державний стандарт загальної середньої освіти в Україні: Математика. Проект. - К.: Генеза, 1997. - 1,2.

Методичні посібники

1. *Бібік Н.М.* Формування пізнавальних інтересів молодших школярів: Навч.-метод. посібник. - К.: ВІПОЛ, 1997. - 6,2.
2. *Богущ А.М., Григоренко Г.В.* Запрошуємо до розмови: Метод. посібник. - К.: Освіта, 1997. - 12,3.
3. *Варзацька Л.О., Вашуленко М.С. та ін.* Рідна мова в 4 класі чотирирічної і 3 класі трирічної початкової школі: Посібник для вчителя. - К.: Освіта, 1997. - 6,8.
4. *Волошина Н.Й.* Вивчення української літератури в 5 класі: Метод. посібник. - К.: Пед. думка, 1997. - 8,5.

5. *Жалдак М.І.* Комп'ютер на уроках математики: Посібник для вчителів. - К.: Техніка, 1997. - 21,4.
6. *Ільченко В.Р. та ін.* Уроки довідки в 5 класі: Посібник для вчителів. - Полтава, Інститут післядипл. освіти пед. працівн., 1997. - 18,6.
7. *Коваль Н.С., Нарочна Л.К.* Природознавство: Метод. посібник. - 7-е вид., перероблене. - К.: Освіта, 1997. - 7,5.
8. *Савченко О.Я.* Сучасний урок у початкових класах: Навч.-метод. посібник. - К.: Абрис, 1997. - 18,2.
9. *Сологуб А.М.* Відкрити хімію - дослідника: Посібник для вчителя - Кривий Ріг: Парк, 1997. - 7,5 (рос.мовою).
10. *Тищенко В.П., Петрова А.М.* Математичний карнавал: Метод. посібник. - К.: Генеза, 1996. - 13,2.

Словники і довідники

1. *Гончаренко С.У.* Український педагогічний словник. - К.: Либідь, 1997. - 34,0.

Статті

1. *Богуш А.М.* Перспективні напрями розвитку дошкільного виховання в Україні // Наука і освіта. - 1997. - № 1. - 0,5.
2. *Богуш А.М. та ін.* Вчитися - хотіти і вміти // Дошк. виховання. - 1997. - № 10. - 0,4.
3. *Бондаренко Н.В.* Методичні рекомендації щодо вивчення державної мови в школах України з румунською, польською та іншими мовами викладання // Дивослово. - 1997. - № 10. - 0,4.
4. *Буринська Н.М.* Концепція шкільного підручника хімії // Біологія і хімія в школі. - 1997. - № 4. - 0,4.
5. *Волинський В.П.* Дослідження ефективності використання аудіовізуальних засобів навчання // Педагогіка і психологія. - 1997. - № 3. - 0,5.
6. *Волошина Н.Й.* Шевченко і зарубіжна література // Зарубіжна література в середніх навчальних закладах України. - 1997. - № 2. - 0,4.
7. *Голобородько Є.П.* Спільне планування занять учителями рідної та російської мов // Актуальні проблеми підготовки вчителів -Херсон, 1997. - 0,4 (рос.мовою).
8. *Гончаренко С.У.* Методологічні принципи формування змісту загальної середньої освіти // Регіональний і шкільний компоненти змісту загальної середньої освіти: здобутки, проблеми, перспективи // Матеріали другої всеукр.-практ. конф. 13-14 листопада 1997 р. - Київ-Донецьк, 1997. - 0,5.
9. *Гончаренко С.У., Козловська І.М.* Теоретичні основи дидактичної інтеграції у професійній середній школі // Педагогіка і психологія. - 1997. - № 2. - 0,5.

10. *Гуржій А.М., Шут М.І., Костюкевич Д.Я.* Основні напрями і перспективи розвитку навчального обладнання з фізики // Фізика і астрономія в школі. - 1997. - № 1. - 0,4.

11. *Кизенко В.І.* Педагогічні функції і зміст факультативного навчання в основній школі // Педагогіка і психологія. - 1997. - № 2. - 0,5.

12. *Мальований Ю.І.* Педагогічна сутність гуманізації навчання // Шлях освіти. - 1997. - № 2. - 0,5.

13. *Мальований Ю.І.* Регіональний і шкільний компонент як складова державного стандарту загальної середньої освіти // Регіональний і шкільний компонент змісту загальної середньої освіти: здобутки, проблеми, перспективи // Матеріали другої всеукр. наук. конф. у м.Донецьку 13-14 листопада 1997 р. - Київ-Донецьк, 1997. - 0,4.

14. *Мартинова Р.Ю.* Умови формування лексико-граматичних навичок за системно-комунікативною методикою // Наука і освіта. - 1997. - № 1. - 0,4.

15. *Момот Л.Л., Шелестова Л.В.* До проблеми формування творчих здібностей у процесі навчання // Педагогіка і психологія. - 1997. - № 2. - 0,4.

16. *Повхан К.З.* Методичні рекомендації щодо вивчення державної мови в школах України з угорською мовою викладання // Дивослово. - 1997. - № 10. - 0,4.

17. *Полонська Т.К.* Використання фабульних текстів на уроках іноземної мови // Поч. школа. - 1997. - № 10. - 0,4.

18. *Присяжнюк Н.І.* Інтегровані уроки // Поч. школа. - 1997. - № 2, № 7. - 0,8.

19. *Редько В.Г.* Країнознавчий аспект у навчанні іноземної мови // Мистецтво та освіта. - 1997. - № 4. - 0,4.

20. *Савченко О.Я.* Проблеми розробки державних стандартів загальної середньої освіти в Україні // Поч. школа. - 1997. - № 7. - 0,5.

21. *Савченко О.Я.* Освіта має стати загальнодержавним пріоритетом // Поч. школа. - 1997. - № 8. - 0,5.

22. *Скурятівський Л.В.* Світоглядні засади формування мовної особистості на уроках української мови // Укр. мова і література в школі. - 1997. - № 3. - 0,5.

23. *Сологуб А.І.* Саксаганський ліцей: шляхами творчої педагогіки / / Рідна школа. - 1997. - № 3-4. - 0,4.

24. *Соф'янич Е.М.* З досвіду реалізації варіативного компонента в навчально-виховних закладах Донецької області // Регіональний і шкільний компоненти змісту загальної середньої освіти: Матеріали другої всеукр. наук.-практ. конф. у м.Донецьку 13-14 листопада 1997 р. - Київ-Донецьк, 1997. - 0,5.

25. *Топузов О.М.* Розвиток творчого самостійного мислення в дидактиці географії // Педагогіка і психологія. - 1997. - № 2. - 0,4.

26. *Трубачова С.Е.* Організація самостійної роботи учнів у процесі засвоєння нових знань // Педагогіка і психологія. - 1997. - № 4. - 0,4.
27. *Хорошковська О.Н.* Розвиток українського мовлення молодших школярів // Поч. школа. - 1997. - № 9. - 0,5.
28. *Хропко П.П.* Громадянський пафос лірики Михайла Старицького // Дивослово. - 1997. - № 11. - 0,4.
29. *Хропко П.П.* Дилогія Бориса Грінченка з життя села // Дивослово. - 1997. - № 2. - 0,4.
30. *Чашко Л.В.* Взаємозв'язок аудіовізуальних інформаційних засобів і слова вчителя // Педагогіка і психологія. - 1997. - № 2. - 0,4.
31. *Шищенко П.Г.* Географічна освіта і наука в Україні: взаємозв'язок, стан, перспективи // Вісник Київського університету. Географія. - Вип. 42. - 1997. - 0,5.
32. *Шищенко П.Г.* Об'єктно-предметна сутність ландшафтогенезу і ландшафтного аналізу як засобу його пізнання // Там же. - 0,5.
33. *Шут М.І. та ін.* Проблемний підхід як засіб активізації самостійної роботи студентів // Нові технології навчання: Наук. метод. збірник. Вип. 16. - К., 1997. - 0,5.
34. *Шут М.І., Кравченко В.П.* Про один метод розв'язання задач теплопровідності для безперервно-дискретних стержневих систем // Інженерно-фізический журнал. Том 70. - № 2. - 1997. - 0,8 (рос.мовою).

ВІДДІЛЕННЯ ПСИХОЛОГІЇ, ВІКОВОЇ ФІЗІОЛОГІЇ ТА ДЕФЕКТОЛОГІЇ

Монографії

1. *Бурлачук Л.Ф.* Вступ у проективну психологію. - К.: Ника, 1997. - 6,0 (рос.мовою).
2. *Гнатенко П.І.* Український національний характер. - К.: ДОК-К, 1997. - 9,0.
3. *Демиденко В.К. та ін.* Здоров'я та вибір професії школярами. - К.: Укр. ІНТЕІ, 1997. - 8,5 (рос.мовою).
4. *Лановенко І.І.* Теоретичні основи ранньої профілактики статевих злочинів. - К., 1997. - 8,5 (рос.мовою).
5. Психологія масової політичної свідомості та поведінки / За ред. Васютинського В.О. - К.: ДОК-К, 1997. - 10,0.
6. *Татенко В.А.* Психологія у суб'єктному вимірі. - К.: Просвіта, 1996. - 20,0 (рос.мовою).

7. *Швалб Ю.М.* Психологічні моделі цілепокладання. - К.: Стилос, 1997. - 10,0 (рос.мовою).

Підручники

1. *Берзін В.І.* Валеологія - К.: Вища школа, 1997. - 8,0.
2. *Борщевська Л.В.* Вчимося читати: Підручник для слабочуючих I класу. - К.: Освіта, 1997. - 10,0 (у співавтор.).
3. *Дубова Н.А.* Розвиток мовлення: Підручник для I класу шкіл слабчующих. - К.: Освіта, 1997. - 9,0 (у співавтор.).
4. *Каліна Н.Ф.* Основи юнгіанського аналізу сновидіння: Актуальна психологія. - М.: Рефл.-бук. - К.: Ваклер, 1997. - 15,2 (рос.мовою).
5. *Каліна Н.Ф.* Основи психотерапії. - М.: Рефл.-бук. - К.: Ваклер, 1997. - 8,5 (рос.мовою).
6. *Кравець Н.П.* Читанка для 2-го класу допоміжної школи. - К.: Освіта, 1996. - 10,0 (у співавтор.).
7. *Ляшенко Н.В.* Рідна мова: Підручник для 2 класу школи інтенсивної педагогічної корекції. - К.: Освіта, 1997. - 15,0 (у співавтор.).
8. *Марчук Т.В.* Рідна мова для 2 класу шкіл дітей із ЗПР. - К.: Освіта, 1997. - 10,0 (у співавтор.).
9. *Марчук Т.В.* Читанка для 4 класу шкіл глухих. - К.: Освіта, 1997. - 10,0.
10. *Марчук Т.В.* Читанка для 3 класу шкіл глухих. - К.: Освіта, 1997. - 10,0.
11. *Основи психології: Підручник для вузів. Вид. третє.* - К.: Либідь, 1997. - 46,6.

Навчальні посібники

1. *Вавіна Л.С., Кравець Н.П.* Зошит для письма і розвитку мовлення. № 1, № 2. - К.: Ерудит, 1997. - 5,2.
2. *Діалогічна взаємодія у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи: Книга на допомогу вчителю / За ред. Балла Г.О., Киричука О.В., Шамелашвілі Р.М.* - К.: ВІПОЛ, 1997. - 8,0.
3. *Діти із затримкою психічного розвитку / За ред. Ілляшенко Т.Д.* - К.: ІЗМН, 1997. - 7,5.
4. *Лановенко І.І.* Особливості психосексуального розвитку та їх роль у попередженні девіантної поведінки. - К.: 1997. - 5,5.
5. *Ложкін Г.В., Петровська Т.В. та ін.* Конфлікти у сумісній діяльності. - К.: Сфера, 1997. - 4,5.
6. *Луцько К.В.* Говори, думай, запам'ятовуй: Посібник для учнів шкіл глухих. - К.: Перун, 1997. - 25,0.
7. *Мацько Н.Д.* Система завдань. Математика. 5 клас: Навч. посібник для учнів. - К.: АФК, 1997. - 5,0.

8. *Пірен М.І.* Основи конфліктології. - К., 1997. - 23,0.
9. *Пірен М.І.* Основи конфліктології. 2-е видання. - К., 1997. - 16,0.
10. *Семиченко В.А.* Психологія спілкування. - К.: Магістр, 1997. - 5,0.
11. *Синьов В.М. та ін.* Педагогічні основи ресоціалізації злочинців. - К.: Леся, 1997. - 15,0.
12. *Тарасун В.В.* Тести учбових здібностей для 1 класу. - М.: Ейдос, 1997. - 4,0 (рос.мовою).
13. *Титаренко Т.М.* Мистецтво життєдіяльності особистості (теорія і технологія). - К., 1997. - 15,0 (у співавтор.).
14. *Циба В.Т.* Основи теорії кваліметрії. - К.: ІЗМН, 1997. - 10,0.

Концепції і навчальні програми

1. *Вівіна Л.С.* Українська мова 1-4 кл.: Програми спеціальних шкіл інтенсивної педагогічної корекції (для дітей із ЗПР). - К.: ІСДО, 1997. - 4,5.
2. *Вавіна Л.С.* Російська мова 1-4 кл.: Програми спеціальних шкіл інтенсивної педагогічної корекції (для дітей із ЗПР). - К.: ІСДО, 1997. - 4,5 (рос.мовою).
3. *Коломінський Н.Л. та ін.* Програми вивчення дисциплін: Психологія конфлікту. - К.: МАУП, 1997. - 0,8.
4. *Кісарчук З.Г., Юрченко Т.П. та ін.* Програми спецкурсів з практичної психології. - К., 1997. - 2,0.
5. *Луцько К.В.* Програма з індивідуальної роботи із педагогічними технологіями. - К.: РУМК, 1997. - 4,0.
6. *Обухівська А.Г.* Мовлення. Програми для спеціального дошкільного закладу для розумово відсталих дітей // Дефектологія. - 1997. - № 3. - 0,8.
7. *Соботович Є.Ф.* Концепція лінгвістичної підготовки аномальних дітей до шкільного навчання // Дефектологія. - 1997. - № 1. - 0,7.

Методичні посібники і рекомендації

1. *Берзін В.І.* Методика оцінки фізичного та психологічного розвитку дітей дошкільного і шкільного віку: Метод. рекомендації. - К., 1997. - 3,0.
2. *Гурлева Т.С.* Дівчинка-підліток: проблеми віку і профілактика важковиховуваності: Методич. посібник. - К., 1997. - 8,0.
3. *Данилавичуте Е.А.* Методика подолання фонемографічних відхилень у молодших школярів ДЦП. - Львів: Конспект, 1997. - 2,0.
4. *Жалдак М.І.* Комп'ютер на уроках математики: Посібник для вчителів. - К.: Техніка, 1997. - 18,0.
5. *Імідж сучасної школи / За ред. Єрмакова І.Г.* - К., 1997. - 33,6.

6. *Кобзар Б.С.* Управління позаурочною виховною роботою учнів шкіл-інтернатів, які перехворіли церебральним паралічем і поліомієлітом. - К.: ІЗМН, 1997. - 2,5.

7. *Козленко М.О.* Методичні рекомендації щодо посилення професійної спрямованості фізичного виховання учнів 5-9 класів допоміжної школи. - К.: ІЗМН, 1997. - 2,0.

8. *Кондратенко Л.О., Богуславська Л.О.* Я хочу, я можу. Я буду добре вчитися. - К.: Перспектива, 1997. - 5,0.

9. *Лозова О.М.* Бібліотерапевтичне спілкування з читачем. - К., 1997. - 1,7.

10. *Максимова Н.Ю.* Виховна робота з соціально дезадаптованими школярами: Метод. рекомендації. - К., 1997. 10,0.

11. Основи нових інформаційних технологій навчання / За ред. Машбиця Ю.І. - К.: Віпол, 1997. - 9,5.

12. *Панок В.Г.* Моніторинг соціально-психологічної ситуації у зоні Чорнобильської катастрофи. - К.: Чорнобильінтерформ, 1997. -8,0 (рос. мовою).

13. *Постовойтов Є.П.* Специфіка управління позаурочною виховною діяльністю учнів шкіл-інтернатів для дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків: Метод. рекомендації. - К., 1997. - 1,5.

14. *Постовойтов Є.П., Кобзар Б.С.* Праця вихователя з обдарованими дітьми в умовах школи-інтернату: Метод. рекомендації. - К., 1997. - 1,5.

15. *Постовойтов Є.П., Кобзар Б.С.* Виховання патріотизму і культури міжнаціональних відносин в учнів шкіл-інтернатів для дітей-сиріт та дітей, які залишилися без піклування батьків: Метод. рекомендації. - К., 1997. - 2,3.

16. Програми і плани семінарських занять з курсу: Загальна психологія / За ред. Трофімова Ю.Л. - К.: РВЦ, Київ. ун-т, 1997. - 2,0.

17. *Проскура О.В., Осадько О.Б. та ін.* Психолог дошкільного закладу: Інструктивно-метод. лист. - К., 1997. - 2,2.

18. Управління закладами середньої освіти: психологічні аспекти / За ред. Карамушки Л.М. - К.-Кіровоград, 1997. - 12,0.

19. *Чайченко Г.М. та ін.* Фізіологія вищої нервової діяльності. - К.: РВЦ, Київ. ун-т, 1997. - 2,0 (англ. мовою).

20. *Шевчук В.Г.* Фізіологічна термінологія: Посібник для медичних вузів. - К., 1997. - 4,5.

Збірники наукових праць і матеріалів конференцій

1. «Arsvetus-Arsnova»: М.М.Бахтін / За ред. В.А.Романця // 36. статей до 100-річчя з дня народження М.М.Бахтіна. - К.: Гнозис, 1997. - 10,0.

2. Діти з обмеженими фізичними та розумовими можливостями в системі корекційного навчання та виховання / За ред. Бондаря В.І. // Матер. міжнар. наук.-практич. конференції. - К., 1997. - 15,0.

3. Етнонаціональний розвиток в Україні та стан української етнічності в діаспорі: сутність, реалії конфліктності, проблеми та прогнози на ХХІ століття // Матер. міжнар. наук.-практич. конференції. В 3-х томах. - К., 1997. 104,0.

4. Колективне несвідоме як об'єкт вивчення політичної психології / За ред. Васютинського В.О. - К., 1997. - 3,0.

5. Психологічна освіта в системі вищої школи / За ред. Чебикіна О.Я. // Зб. наук. праць. - Одеса, 1997. - 8,0.

6. Психологія - школі / За ред. Балла Г.О., Юрченко В.М. // Матер. Другого наук.-практич. семінару. - К.: Наукова думка, 1997. - 11,0.

7. Психолого-педагогічні проблеми гуманізації шкільної освіти / За ред. Балла Г.О. та ін. // Матер. міжрег. наук.-практич. семінару. - К.-Рівне: Ліста, 1997. - 8,3.

8. Політико-психологічні та соціально-педагогічні проблеми освіти і виховання / За ред. Слюсаревського М.М. - К.: ДОК-К, 1997. - 10,8.

9. Практична психологія: теорія, методи, технології / За ред. Кісарчук З.Г. // Матер. наук.-практич. семінар. - К., 1997. - 14,0.

10. Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина української держави / За ред. Слюсаревського М.М. // Матер. Другої Всеукр. наук. конференції. - К., 1997. - 20,0.

11. Проблеми розвиваючого навчання / За ред. Максименка С.Д. - К., 1997. - 24,0.

Словники, довідники і брошури

1. *Ложкін Г.В.* Військова психологія: Словник-довідник. - К.: Мін-во оборони України, 1997. - 6,0.

2. *Ложкін Г.В.* Психодіагностика агресивності. - К.: Мін-во оборони України, 1997. - 2,5.

3. *Прісняков В.Ф. та ін.* Російсько-український словник з авіаційної та ракетно-космічної техніки. - Дніпропетровськ: ДДУ, 1997. - 10,0.

4. *Прісняков В.Ф.* Термостатика кипіння на поверхні. - Дніпропетровськ: ДДУ, 1997. - 2,0 (рос.мовою).

5. *Прісняков В.Ф.* Вибрані задачі нестационарної макроекономіки. - Дніпропетровськ: ДДУ, 1997. - 2,5 (англ.мовою).

6. *Сак Т.В.* Особливості формування причинно-наслідкового мислення у дітей із затримкою психічного розвитку. - К., 1997. - 1,0.

7. Скривджені діти: Аналіз проблеми / За ред. Панка В.Г. - К., 1997. - 3,0.

8. *Сніжко В.В.* Серед квітів: Науково-популярний довідник. - К.: УВС, 1997. - 6,0.

9. *Сніжко В.В.* Оптимізація предметного середовища. - К.: УВС, 1997. - 4,2.

10. *Соботович Є.Ф.* Психолінгвістична структура мовленнєвої діяльності та механізми її формування. - К.: ІЗМН, 1997. - 3,0.

11. Французько-український словник психологічних термінів / Укладач Андрієвська В.В. - К.: Сфера, 1997. - 10,0.

12. *Швалб Ю.М.* Цілепокладання як феномен свідомості. - К.: Стилос, 1997. - 4,0 (рос.мовою).

13. *Швалб Ю.М.* Психологічні механізми цілепокладання в учбовій діяльності - К., 1997. - 2,0.

Статті

1. *Андрієвська В.В.* Коли і як розпочинати навчання дошкільників іноземної мови? // Поч. школа. - 1997. - № 11. - 0,5.

2. *Андрос М.Є.* Проблема психологічної готовності керівника до забезпечення психічного здоров'я в учбовому закладі // Освіта і управління. - 1997. - № 1. - 0,6.

3. *Ардобацька К.В.* Використання навчальних ігор на уроках математики в перших класах допоміжної школи // Дефектологія. - 1997. - № 1. - 0,5.

4. *Ардобацька К.В.* Ігрові завдання з розвитку кількісних уявлень учнів 1-го класу допоміжної школи // Дефектологія. - 1997. - № 2. - 0,5.

5. *Балл Г.О.* Психолого-педагогічні засади гуманізації освіти // Освіта і управління. - 1997. - № 2. - 1,4.

6. *Балл Г.О.* Психологічний зміст особистісної свободи: сутність і складові // Психол. журнал. - 1997. - № 5. - 1,3 (рос.мовою).

7. *Балл Г.О., Бех І.Д.* З'їзд психологів України // Психол. журнал. - 1997. - № 5. - 0,4 (рос.мовою).

8. *Бастун Н.А.* Затримка психічного розвитку: у пошуках методологічної моделі // Дефектологія. - 1996. - № 11. - 0,5.

9. *Берзін В.І.* Актуальні соціально-медичні проблеми поліпшення здоров'я дитячого населення за умов сучасної екології // Оптимізація системи охорони здоров'я. - К., 1997. - 0,5.

10. *Берзін В.І.* Вплив екологічних умов на динаміку здоров'я дітей, народжених до та після аварії на ЧАЕС // Наукові праці Світової федерації Українських лікарських товариств. - Одеса, 1997. - 0,5.

11. *Берзін В.І.* Вирішення проблеми гігієни дітей і підлітків - пріоритетний напрям зміцнення здоров'я дитячого населення України // Матер. XIII з'їзду гігієністів України. - Харків, 1997. 0,4.

12. *Берзін В.І.* Особливості психофізіологічного розвитку та режиму професійного навчання підлітків у системі профтехосвіти // Гігієна праці та підлітків. - К., 1997. - 0,5.

13. *Бех І.Д.* Духовні цінності в розвитку особистості // Педагогіка і психологія. - 1997. - № 1. - 0,6.

14. *Бех І.Д.* Категорія «ставлення» у контексті розвитку образу «Я» особистості // Педагогіка і психологія. - 1997. - № 3. - 0,7.

15. *Бех І.Д.* Психолого-педагогічні основи виховання на цінностях запорозького козацтва // Запорозьке козацтво в пам'ятках історії та культури // Матер. міжнар. наук.-практ. конф. - Запоріжжя, 1997. - 0,5.

16. *Бастун Н.А.* Діти із затримкою психічного розвитку: пошуки методологічної моделі феномена // Дефектологія. - 1997. - № 1. - 0,5.

17. *Бастун Н.А.* До вивчення емоційно-вольової регуляції поведінки дітей із ЗПР // Дефектологія. - 1997. - № 3. - 0,5.

18. *Бондар В.І.* Передумова розвитку державної системи спеціального навчання дітей із психофізичними вадами // Дефектологія. - 1997. - № 2. - 0,6.

19. *Бондар В.І.* Стан і перспективи розвитку державної системи навчання дітей із психофізичними вадами // Дефектологія. - 1997. - № 3. - 0,6.

20. *Бондар В.І.* Основні етапи розвитку системи підготовки вчителя допоміжної школи / Соціальна робота у сфері освіти: проблеми професійної підготовки та діяльності // Матер. Всеукр. наук.-практич. конференції. - Кам'янець-Подільський, 1997. - 0,4.

21. *Бондаровська В.М.* Цілісний системний підхід до проектування ергономічного простору комп'ютерних користувачів // Матер. XIII Конгресу міжнар. ергономічної асоціації. - Фінляндія, 1997. - 0,4.

22. *Бондаровська В.М.* Психологічний аналіз специфічних проблем розвитку взаємовідносин користувача з колишнього Радянського Союзу і простором ІНТЕРНЕТ // Матер. міжнар. конференції з питань застосування систем ІНТЕРНЕТ у системі освіти. - Канада, 1997. - 0,4.

23. *Бондаровська В.М.* Психологічні і ергономічні особливості крос-культурної взаємодії комп'ютерних користувачів // Матер. міжнар. конференції по взаємодії «людина-комп'ютер». - Сан-Франциско, 1997. - 0,4.

24. *Боришевський М.Й.* Духовні цінності в становленні особистості громадянина // Педагогіка і психологія. - 1997. - № 1. - 0,5.

25. *Боришевський М.Й.* Праця у становленні громадянина // Поч. школа. - 1997. - № 2. - 0,8.

26. *Боришевський М.Й., Васютинський В.О.* Проблеми соціально-психологічної адаптації військовослужбовців до умов проходження строкової служби в Українській армії // Розбудова держави. - 1997. - № 4. - 0,5.

27. *Боришевський М.Й.* Психологічні механізми розвитку особистості громадянина // Педагогіка і психологія. - 1997. - N 1. - 0,5.
28. *Буряїн М.С.* Інтелектуальна активність як база породження нових ідей // Допомога активізації нових ідей. - К., 1997. - 0,9.
29. *Вавіна Л.С.* Розвиток зв'язного мовлення учнів допоміжної школи на основі тексту // Дефектологія. - 1997. - N 1. - 0,5.
30. *Вавіна Л.С.* Розвиток зв'язного мовлення на основі тексту // Дефектологія. - 1997. - N 2. - 0,5.
31. *Вавіна Л.С., Жук Т.В.* Навчання та реабілітація дітей і молоді з порушеннями зору // Дефектологія. - 1997. - N 2. - 0,5.
32. *Вавіна Л.С.* Перевірка і оцінювання знань й умінь 1-4(3) класів спеціальних шкіл інтенсивної педагогічної корекції (для дітей із ЗПР з української мови) // Дефектологія. 1997. - N 3. - 0,8.
33. *Васютинський В.О.* З досвіду психосемантичного вивчення масової політичної свідомості громадян України // Українські варіанти. - 1997. - N 1. - 1,2.
34. *Васютинський В.О.* Стан масової політичної свідомості як чинник формування громадянського суспільства в Україні // Уряду України, Президенту, законодавчій, виконавчій владі. Політична культура і політичні партії України: Аналітичні розробки, пропозиції наукових та практичних працівників. - Т.6. - К., 1997. - 0,4.
35. *Васютинський В.О.* Про ставлення громадян України до економічного реформування суспільства // Розбудова держави. - 1997. - N 2. - 0,5.
36. *Васютинський В.О.* Чи є в Україні російська «п'ята колона»? // Українські варіанти. - 1997. - N 3. - 0,5.
37. *Виноградов О.Г.* Дослідження надійності комп'ютерного варіанту особистісного опитувальника IGPF // Вісник Київ. ун-ту: Соціологія, психологія, педагогіка. - Вип.3. - К., 1997. - 0,5.
38. *Висоцька А.М.* Комунікативні вміння як фактор виробничої адаптації розумово відсталих старшокласників // Дефектологія. - 1997. - N 1. - 0,8.
39. *Вольфовська Т.О.* Від комунікативних бар'єрів до взаєморозуміння: Деякі аспекти комунікативного навчання // Політико-психологічні та соціально-педагогічні проблеми освіти і виховання. - К.: ДОК-К, 1997. - 0,4.
40. *Горностай П.П.* Вимірювання параметрів рольового конфлікту: зарубіжний досвід // Конфліктологічна експертиза: теорія та методика. - Вип.1. - К., 1997. - 0,6.
41. *Горностай П.П.* Якщо навчання пробуксовує // Практична психологія та соціальна робота. - 1997. - N 1. - 0,4.
42. *Губко О.Т.* Сучасне козацько-лицарське виховання дітей і юнацтва України // Освіта. - 1997. - 24.09. - 1,0 (у співавторстві).

43. *Гурлєва Т.С.* Вихователю про інфантилізм неповнолітніх // Сучасні підходи та моделі розв'язання проблеми попередження правопорушень, наркоманії серед учнівської і студентської молоді. - К.: ІЗМН, 1997. - 0,4.
44. *Гурлєва Т.С.* Попередження відхилень у взаємовідносинах дівчаток і хлопців підліткового віку // Сучасні підходи та моделі розв'язання проблеми попередження правопорушень, наркоманії серед учнівської і студентської молоді. - К.: ІЗМН, 1997. - 0,4.
45. *Гурлєва Т.С.* Попередження відхилень у розвитку і поведінці дошкільнят. Як їх уникнути? // Дошк. виховання. - 1997. - № 6. - 0,5.
46. *Данилавічюте Е.А.* Зміст корекційної роботи з подолання фонематичних помилок в учнів з дитячим церебральним паралічем // Дефектологія. - 1997. - № 2. - 0,6.
47. *Дригус М.Т.* Моніторинг емоційно-ціннісного ставлення школяра до себе як суб'єкта учбової діяльності // Психологія школи. - К.: Наукова думка, 1997. - 0,7.
48. *Жук Т.В.* Діти з психофізичними вадами: стан та шляхи реабілітаційної допомоги // Енергія. - 1997. - № 6. - 0,5.
49. *Завгородня О.В.* Про досвід вивчення ролі символічних сновидінь у художній творчості учнів // Психологічна наука і освіта. - 1997. - № 3. - 0,4 (рос.мовою).
50. *Засенко В.В.* Нові підходи до організації навчання осіб з вадами слуху // Новітні технології навчально-виховного процесу. - Херсон, 1997. - 0,5.
51. *Засенко В.В.* Роль сім'ї у підготовці учнів з вадами слуху до після-випускної діяльності // Сучасна сім'я: проблеми, перспективи. - К., 1997. - 0,5 (у співавтор.).
52. *Ілляшенко Т.Д.* Типологія дітей з труднощами у навчанні // Дефектологія. - 1997. - № 2. - 0,5.
53. *Ілляшенко Т.Д.* Питання діагностики та корекції порушень учбово-пізнавальної діяльності школярів у фаховій підготовці шкільного психолога // Соціальна робота освіти: проблеми професійної підготовки та діяльності / Матер. всеукр. наук.-прак. конференції - Кам'янець-Подільський, 1997. - 0,4.
54. *Карабієва І.І.* В садочок прийшли близнюки // Дошк. виховання. - 1997. - № 9. - 0,4.
55. *Карамушка Л.М.* Організація ефективної комунікації як важливий фактор оптимізації управління закладами середньої освіти / Педагогічний пошук. - 1997. - 32(14). - 0,7.
56. *Карамушка Л.М., Войтович М.В.* Експертиза управлінських конфліктів в освітніх закладах // Конфліктологічна експертиза: теорія і методика. - Вип.1. - К., 1997. - 0,5.

57. *Карамушка Л.М.* Зміст і структура концепції розвитку гімназії (ліцею) // Шлях освіти. - 1996. - N 2. - 0,5.

58. *Киричук О.В.* Проблеми та перспективи розвитку психолого-педагогічної науки в Україні // Післядипломна освіта педагогічних кадрів: проблеми розвитку. - К., 1997. - 0,5.

59. *Киричук О.В.* Філософія освіти і проблеми виховання // Нові технології навчання: Наук.-методич. збірник. - Вип.19. - К., -1997. - 0,5.

60. *Киричук О.В., Карпенко З.С.* Аксіологічні проєкції духовності / Цінності освіти і виховання. - К., 1997. - 0,5.

61. *Кобильченко В.В.* Корекція соціальної перцепції в сліпих підлітків на заняттях з соціально-психологічного тренінгу // Дефектологія. - 1997. - N 2. - 0,4.

62. *Кобильченко В.В.* Самооцінка як важливий механізм соціальної взаємодії підлітка // Педагогіка і психологія. - 1997. - N 2. -0,4.

63. *Кобзар Б.С.* Шляхи підвищення соціальної відповідальності вихованців шкіл-інтернатів // Дефектологія. - 1997. - N 1. - 0,5 (у співавтор.).

64. *Козленко М.О.* Розвиток пізнавальної самостійності учнів допоміжної школи в процесі навчання рухових дій // Дефектологія. - 1996. - N 2. - 0,5.

65. *Коломінський Н.Л.* Стиль керівництва в освіті: проблеми формування та вдосконалення // Освіта і управління. - 1997. -Т.І. - N 2. - 0,8.

66. *Коломінський Н.Л.* Експертиза конфліктів у сфері управління освітою // Конфліктологічна експертиза: теорія і методика. -Вип.1. - К., 1997. - 0,4.

67. *Компанець Н.М.* Особливості розвитку мислення дитини з труднощами в навчанні // Соціальна робота у сфері освіти: проблеми професійної підготовки та діяльності / Матер. всеукр. наук.-практич. конференції. - Кам'янець-Подільський, 1997. -0,4.

68. *Корнєв М.М.* Соціальні уявлення як об'єкт соціально-психологічного дослідження // Вісник Київ. ун-ту. -К., 1997. - 0,5.

69. *Корнєв М.М.* Соціальна психологія та ідеологія як регулятори соціального процесу // Вісник Київ. ун-ту. - К., 1997. - 0,5.

70. *Кравець Н.П.* Використання у допоміжній школі художнього тексту як основи для бесіди евристичного спрямування // Нові технології навчання. - К., 1997. - 0,5.

71. *Кривов'яз Н.А., Курганська Л.О.* Характеристика відносин батьків і дітей з різною особистісною орієнтацією // Дошк. виховання. - 1997. - N 12. - 0,5.

72. *Кусьда В.Т.* Дивна метаморфоза весняного подзвону // Слово і час. - 1997. - N 2. - 0,4.

73. *Кулачківська С.Є.* Провідні детермінанти психічного розвитку дитини // Дошк. виховання. - 1997. - N 2. - 0,5.

74. *Кулачківська С.Є.* Вчити бачити і відчувати // Дошк. виховання. - 1997. - N 5. - 0,5.
75. *Кулачківська С.Є., Ладивір С.О., Пироженко Т.О.* Проблеми захисту психічного здоров'я дітей дошкільного віку // Екологічна антропологія. - Вип.2. - Мінськ - Люблин - Лодзь, 1997. - 0,5 (рос.мовою).
76. *Кулачківська С.Є., Ладивір С.О., Пироженко Т.О.* Особливості психічного розвитку дошкільників, які проживають в зоні підвищеного радіаційного контролю // Екологічна антропологія. - Вип.2. - Мінськ - Люблин - Лодзь, 1997. - 0,5 (рос.мовою).
77. *Кульбіда С.В.* Мотивація планування навчальної діяльності учнями з вадами слуху // Актуальні проблеми розбудови національної освіти. - К. - Херсон, 1997. - 0,5.
78. *Куненко Л.О.* Використання народознавчого матеріалу в позаурочній музично-естетичній діяльності сліпих учнів // Дефектологія. - 1997. - N 2. - 0,6.
79. *Куненко Л.О.* Музично-естетичні комплексні заняття в позаурочній діяльності сліпих дітей // Дефектологія. - 1997. - N 2. - 0,5.
80. *Куненко Л.О.* Виховання почуття ритму як основи організації різних видів діяльності // Музика в школі. - К., 1997. - N 2. - 0,5.
81. *Кутішенко В.П.* Емоційно-ціннісне ставлення до учбової діяльності як предмет дослідження шкільного психолога // Соціальна робота у сфері освіти: проблеми професійної підготовки та діяльності. - Кам'янець-Подільський, 1997. - 0,5.
82. *Лавренко О.В., Боришполець О.Т.* Пріоритети передвиборних змагань // Голос громадянина. - 1997. - N 10. - 0,5.
83. *Лазаренко Б.П., Пурик Є.П.* Захисти себе сам. Про охорону здоров'я тих, хто вживає наркотики. - Амстердам, 1997. - 0,5 (рос.мовою).
84. *Лановенко І.І.* Відхилення статевої поведінки неповнолітніх як кримінологічна проблема // Наук. вісник Укр. академії внутрішніх справ. - 1997. - N 1. - 0,5.
85. *Лепіхова Л.А.* Індивідуальність та особистість в сучасних умовах. - К., 1997. - 1,0.
86. *Лепіхова Л.А.* Індивідуальність. Шляхи розвитку. - С. - Пб.: ЛГУ, 1997. - 0,5 (рос.мовою).
87. *Летцев В.М.* Проблеми особистості в системі психологічних поглядів В.Зінківського // Дух і літера. - 1997. - N 2. - 0,5.
88. *Лещенко Л.О.* Комп'ютерний аналог методики обстеження дітей з відхиленнями в інтелектуальному розвитку // Дефектологія. - 1997. - №3. - 0,5.
89. *Лисенко В.П.* Особливості ціннісної структури підростаючої особистості // Цінності освіти і виховання - К., 1997. - 0,4.

90. *Ложкін Г.В.* Психологічні особливості ізольованих груп в специфічних умовах життєдіяльності // Психолого-педагогічні аспекти багаторівневого утворення. - Тверь, 1997. - Т.9. - 1,0 (рос.мовою).

91. *Лозова О.М.* Концептуальна варіативність мислення психотерапевта в практиці трансакційного аналізу // Слово лікує, вчить, виховує / Матер. наук.-практ. конференції. - К., 1997. - 0,4 (рос.мовою).

92. *Лозова О.М.* Ігри, в які грають рекламісти (трансакційний аналіз рекламних текстів) / Маркетинг і реклама. - 1997. - N 5-6. - 0,5 (рос.мовою).

93. *Луцько К.В.* Інтелектуальна підготовка глухих дітей до сприймання та розуміння усного мовлення // Дефектологія. - 1997. - N 3. - 0,5.

94. *Луцько К.В.* Активізація інтелектуальної діяльності глухих дітей в процесі навчання // Актуальні проблеми розбудови національної освіти. - К. - Херсон, 1997. - 0,5.

95. *Мдзерлурі Т.В.* Страх у вашої дитини // Дошк. виховання. - 1997. - N 10. - 0,4.

96. *Максименко С.Д.* Теоретичні основи генетичної психології // Трибуна. - 1997. - N 11-12. - 1,0.

97. *Максименко С.Д.* Генетична психологія // Наука та наукознавство. - 1997. - N 3-4. - 1,0.

98. *Максименко С.Д.* Навчання і розвиток: психологічні аспекти // Практична психологія та соціальна робота. - 1997. - 0,6.

99. *Максименко С.Д.* Передмова // Навчання і розвиток: психологічні аспекти. - К., 1997. - 0,7.

100. *Максименко С.Д.* Нові психолого-педагогічні парадигми в сучасних освітніх та педагогічних дослідженнях // Матер. конференції. - К., 1997. - 0,5 н.

101. *Маноха І.П.* Громадянськість у суспільному та особистісному вимірах: тенденції українського сьогодення // Гуманітарний компонент освіти і виховання: теорія і практика вузівської роботи // Матер. всеукр. наук.-практ. семінару. - К., 1997. - 0,5.

102. *Мартинюк В.М.* Психологічні особливості об'єктивних емоційних феноменів // Соціологія. Психологія. Педагогіка: Вісник Київ. ун-ту. - Вип.3. - К.: Київ.ун-т, 1997. - 0,5.

103. *Марчук Т.В.* Питання діагностики інтелектуального розвитку та диференційного навчання глухих дітей // Дефектологія. - 1997. - N 1. - 0,5.

104. *Марчук Т.В.* Методика діагностики розумового розвитку глухих дітей дошкільного віку. // Дефектологія. - 1997. - N 3. - 0,5.

105. *Маценко В.Ф.* Психологічні та міжособистісні стосунки в класі // Посібник для психологів системи освіти. - К., 1997. - 0,5.

106. *Мацейків М.А.* Україна між Заходом і Сходом Європи // Український освіт. - К., 1997. - 0,4.

107. *Мерсіянова Г.М.* Вивчення техніко-технологічних знань на уроках праці в допоміжній школі // Дефектологія. - 1997. - N 1. - 0,5.

108. *Моляко В.О.* Проблеми творчості та психопатології: геніальність // Академія. - 1997. - N 2. - 0,4.

109. Психологічні наслідки Чорнобильської катастрофи // Соціальний досвід виходу з катастрофи як потенціал розвитку європейської безпеки / Матер. міжнар. наук.-практ. семінару. - К., 1997. - 0,5.

110. *Назарина В.* Педагогічні умови розвитку словесно-логічної пам'яті глухих дітей // Актуальні проблеми розбудови національної освіти. - К. -Херсон, 1997. - 0,5

111. *Носенко Е.Л.* Психологічні засади підходу до розробки змісту освіти з точки зору картини світу // Вікова психологія. -Краків, 1996. - N 6. - 1,0 (англ.мовою).

112. *Носенко Е.Л.* Емоційний стан як опосередкуючий фактор механізму впливу самооцінки на ефективність інтелектуальної діяльності // Психол. журнал. - 1997. - N 5. - 1,0 (рос.мовою).

113. *Носенко Е.Л.* Комп'ютерний підхід до визначення особливостей когнітивної діяльності у стані емоційної напруги // Роль емоційного компоненту у діяльності людини та світосприйнятті / Матер. міжнар. конференції. - Дніпропетровськ, 1997. - 0,4 (англ.мовою).

114. *Носенко Е.Л.* Механізм взаємозв'язку успішності інтелектуальної діяльності і деяких рис особистості // Роль емоційного компоненту у діяльності людини та світосприйнятті / Матер. міжнар. конференції. - Дніпропетровськ, 1997. - 0,4 (рос.мовою).

115. *Носенко Е.Л., Фролова Н.В.* Концептуальні та операціональні критерії оцінки змін у системі ціннісних орієнтувань молоді // Цінності освіти і виховання. - К., 1997. - 0,4.

116. *Обухівська А.Г.* Розвиток мовлення розумово відсталих дошкільників у спеціальному дошкільному закладі // Методичні матер. для педагогів спец. шкіл. - Львів, 1997. - 0,5.

117. *Обухівська А.Г.* Реалізація корекційних програм у розвитку мовлення у розумово відсталих дошкільників // Дефектологія. -1997. - N 2. - 0,5.

118. *Омеласенко І.Б., Чередниченко О.П.* Дослідження механізмів соціально-психологічної дезадаптації у зв'язку із завданнями її психологічної корекції // Актуальні проблеми розбудови національної освіти. - Київ - Херсон, 1997. - 0,5.

119. *Панок В.Г.* Українська практична психологія: визначення, структура та завдання // Практична психологія і соціальна робота. - 1997. - N 1. - 0,5.

120. *Панок Г.Г.* Трансформація масового суспільства в плюралістичне - головна проблема політичної культури України // Уряду України, Президенту, законодавчій, виконавчій владі. Політична культура, політичні

партії України / Аналітичні розробки, пропозиції наукових та практичних працівників. - Т.6. - К., 1997. - 0,5.

121. *Пенькова О.І.* Формування конотивного компоненту громадянської свідомості старшокласників // Нові педагогічні технології з проблем гуманізації та демократизації навчально-виховного процесу в освітніх закладах. - Черкаси, 1997. - 0,5.

122. *Перковський А.Л.* Екстремальні ситуації і демографічні катастрофи в Україні (1920-1930) // Пам'ять століть. - 1997. - N 5. - 1,0.

123. *Петрунько О.В.* Імпліцитні типології політичних лідерів у свідомості українського електорату // Філософська та соціологічна думка. - 1997. - N 3. - 1,0.

124. *Пискун В.М.* Психологічні аспекти попередження алкоголізму та наркоманії в учнів // Сучасні підходи та моделі розв'язання проблеми попередження правопорушень, наркоманії та алкоголізму серед учнів і студентської молоді. - К., 1997. - 0,5 (у співавтор.).

125. *Постовойтов Є.П.* Шляхи підвищення соціальної відповідальності вихованців шкіл-інтернатів // Дефектологія. - 1997. - N 1. - 0,4.

126. *Пупцева Т.В., Чайка Г.В., Чена М.-Л.А.* Психологічний розвиток як мета: можливості комп'ютерних технологій // Поч. школа ХХІ століття. - К., 1997. - Т.1. - 0,4.

127. *Прісняков В.Ф., Пріснякова Л.М.* Моделювання психологічних і педагогічних процесів // Математичне моделювання в психологічних і педагогічних дослідженнях та навчанні. - Дніпропетровськ: ДДУ, 1996. - 0,4 (рос.мовою).

128. *Прісняков В.Ф.* Про зв'язок інфляції і монетарної маси // Фінанси України. - 1997. - N 4. - 0,6.

129. *Проскура О.В.* Концептуальні засади підготовки і діяльності психолога дошкільного закладу // Педагогіка і психологія. - 1997. - N 1. - 0,7.

130. *Пуцин Е.І.* Формування пізнавальної активності глухих учнів початкових класів // Дефектологія. - 1997. - N 2. - 0,5.

131. *Пуцин Е.І.* Деякі питання формування потреб як внутрішнього джерела розвитку активності нечуючих учнів початкових класів // Актуальні проблеми розбудови національної освіти. - К. - Херсон, 1997. - 0,5.

132. *Ранська Т.І.* Формування готовності нечуючих дітей до шкільного навчання на основі предметно-практичної діяльності // Дефектологія. - 1997. - N 2. - 0,5.

133. *Роменець В.А.* Науково-педагогічна діяльність Г.І.Челпанова у Київському університеті. - М., 1997. - 1,5 (рос.мовою).

134. *Рудоміно-Дусятська О.В.* Психологічні умови формування усвідомленого ставлення людини до життєвого середовища // Вісник Київ. ун-ту: Соціологія. Психологія. Педагогіка. - Вип.3. - 1997. - 0,5.

135. *Сак Т.В.* Розкриття причинно-наслідкових зв'язків у сюжетно-му тексті дітьми із затримкою психічного розвитку // Дефектологія. - 1997. - N 1. - 0,5.

136. *Синьов В.М.* Концепція кадрового забезпечення діяльності пенітенціарної системи // Проблеми пенітенціарної системи // Бюлетень Київ. ін-ту внутрішніх справ. - К.: РВВ КІВС, 1997. - N 2. 0,5.

137. *Слюсаревський М.М.* Особливості етногенезу українського народу і проблема національної політики в Україні // Політологія. Етнологія. Соціологія. // Матер. III міжнар. конгресу українців. - Харків: Око, 1996. - 0,5.

138. *Снітко І.М.* Особливості орієнтації вихователя дитсадка на формування творчої особистості та її високої національної культури // Еколого-натуралістичний вісник. - К., 1997. - 0,5.

139. *Соботвич Є.Ф.* Типологія агроматизму (синтаксичних помилок) у дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку і методика його виявлення // Актуальні проблеми розбудови національної освіти. - К. -Херсон, 1997. - 0,5 (рос.мовою).

140. *Стадненко Н.М.* Діагностика відхилень у розумовому розвитку дітей та умови її ефективного здійснення // Метод. матер. для педагогів спец. шкіл. - Львів, 1997. - 0,5.

141. *Тарасун В.В.* Київ-Славутич: співпраця науки і практики // Дефектологія. - 1997. - N 1. - 0,7.

142. *Тарасун В.В.* Формування знань на основі системи фреймів в учнів з вадами мовлення // Дефектологія. - 1997. - N 2. -1,0.

143. *Тарасун В.В.* Попередження недорозвитку навчальних здібностей у дітей (фрагмент) // Практична психологія та соціальна робота. - 1997. - N 1. - 0,5.

144. *Тарасун В.В.* Лінгвістичні тести // Подолання труднощів у навчанні. - М.: Еко, 1997. - 0,6.

145. *Татенко В.О.* Рефлексія суб'єктності на перетині проблем психологічної науки та практики життя // Людина і духовність / Матер. міжнар. наук.-практ. конференції. - К., 1996. - 2,7.

146. *Терещук С.В.* Обумовленість професійного розвитку особистості соціокультурними та етнопсихологічними умовами життєдіяльності // Психологія професійної діяльності і спілкування. - К., 1997. - 1,5.

147. *Терещук С.В.* Психолого-педагогічні детермінанти комунікативного потенціалу вчителя // Психологія професійної діяльності і спілкування. - К., 1997. - 1,6.

148. *Терлецька Л.Г.* Як здолати неуспішність дитини // Світло. -1997. - N 3. - 0,5.

149. *Титаренко Т.М.* Ці прикрі сірі будні // Дошк. виховання. -1997. - N 2. - 0,4.

150. *Титаренко Т.М.* Повсякденні психологічні травми: як їх уникнути // Дошк. виховання. - 1997. - N 3. - 0,4.
151. *Титаренко Т.М.* Обдарована любов'ю. Жіноча особистість та її життєвий світ // Дошк. виховання. - 1997. - N 5. - 0,4.
152. *Тищенко В.В.* Про методи дослідження самоконтролю у мовленнєвій діяльності дітей з олігофренією старшого дошкільного віку // Актуальні проблеми розбудови національної освіти. - К. -Херсон, 1997. - 0,4.
153. *Тищенко С.П., Малкова Г.М.* Ціннісні диспозиції чорнобильських дітей як фактор їх духовного розвитку // Екологічна антропология. - Вип.2. - Мінськ-Люблин-Лодзь, 1997. -0,5 (рос.мовою).
154. *Токарева Л.Д.* Орієнтація сім'ї на національну культуру // Еколого-натуралістичний вісник. - К., 1997. - 0,5.
155. *Третяк Т.М.* Творчість у гуртковій роботі // Еколого-натуралістичний вісник. - К., 1997. - 0,8.
156. *Трофімов Ю.Л.* Ергономіка України: сьогодення та майбутнє // Матер. 13 міжнар. конгресу Ергономічної асоціації. - Тампрес, Фінляндія, 1997. - 0,4 (англ.мовою).
157. *Фролов П.Д., Фролова Т.Д.* Скільки ж миттєвостей дивних масмедіа дарують нам? // Дайджест. - 1997. - N 4. - 0,5 (рос.мовою).
158. *Фролова Т.Д.* Чи дано нам передбачити, як слово наше відгукнеться (роздуми щодо агресивної реклами) // Дайджест. -1997. - N 5-6. - 0,5 (рос.мовою).
159. *Хохліна О.П.* Усвідомленість учбової діяльності в розумово відсталих школярів // Дефектологія. - 1997. - N 2. - 0,5.
160. *Хохліна О.П.* Корекційна спрямованість трудового навчання учнів з вадами розумового розвитку // Педагогіка і психологія. -1997. - N 4. - 0,5.
161. *Хохліна О.П.* Л.С.Виготський про розвиток розумово відсталих дітей // Педагогіка і психологія. - 1997. - N 2. -0,5.
162. *Чайченко Г.М., Горго Ю.П.* Дослідження механізмів розумової діяльності студентів-журналістів Київського університету // Редакційно-видавнича справа: досвід, проблеми, майбутнє. - К.: РВЦ, Київ. ун-т, 1997. - 0,4.
163. *Чебикін О.Я.* Емоційна регуляція діяльності як основи гуманізації процесу навчання // Наука і освіта. - 1997. - N 1. -0,4.
164. *Чена М. - Л.А.* Експрес-метод діагностики психофізіологічного стану дітей // Екологічна антропология. - Вип.2. - Мінськ-Люблин-Лодзь, 1997. - 0,5 (рос.мовою).
165. *Чепелева Н.В.* Формування професійної культури майбутніх практичних психологів // Методи підготовки до професійного спілкування / Матер. всеук. наук.-практ. конф. - Черкаси, 1997. -0,4.

166. *Черний Є.В.* Методика визначення рівня розвитку етноцентризму // Конфліктологія: проблеми, методи, перспективи. - Сімферополь, 1997. - 0,4 (рос.мовою).

167. *Шевченко М.В.* Комплекс діагностичних розвивальних завдань з розвитку розуміння мовлення (сенсомоторний рівень розуміння мовлення). Увага як психічний процес, її діагностика і розвиток // Обдарована дитина. - 1997. - № 1. - 0,6.

168. *Шевчук В.Г.* Участь ендотеліна-1 в центральному нейрогенному контролі серцево-судинної діяльності // Нейрофізіологія. - 1997. - № 6. - 0,5.

169. *Шевчук В.Г.* Вплив деларгіну на спектр жовчних кислот у жовчі людини // Лікарська справа. - 1997. - № 8. - 0,5.

170. *Щербаков В.С.* Формування онтологічних уявлень та розвиток ментальності учнів на ґрунті вивчення основ природних дисциплін // Мистецтво життєтворчості. - ч.2. - К., 1997. - 0,4.

171. *Яценко Т.С.* Психодинамічна теорія АСПН в контексті інших теоретичних підходів до психологічної практики // Методи підготовки фахівців до професійного спілкування / Матер. всеукр. наук.-практ. конференції. - Черкаси, 19977 - 0,8.

172. *Яценко Т.С., Ковальчук В.І.* Психологічний зміст феномена «заміщення» // Рідна школа. - 1997. - № 9. - 0,5.

ВІДДІЛЕННЯ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Монографії

1. *Васянович Г.П.* Морально-правова відповідальність (теоретико-методологічний аспект): Монографія. - К. - Львів, 1997. - 10,3.

2. *Євтух М.Б., Тадєєва М.І.* Етнопедагогічні традиції виховання у Великій Британії. - Рівне, 1997. - 12,9.

3. *Євтух М.Б., Кемінь В.П.* Освітня діяльність української еміграції у Чехословаччині між двома світовими війнами (1921-1945 рр.). - К., 1997. - 8,4.

4. *Ковальчук І.* Регіональний еколого-геоморфологічний аналіз: Монографія: - Львів: Інститут Українознавства, 1997. - 28,8.

5. *Мокін Б.І., Грабко В.В. та ін.* Математичні моделі та інформаційно-обчислювальні системи для діагностики трансформаторних вводів. - Вінниця: Універсум, 1997. - 5,2 (рос.мовою).

6. *Пащенко В.О.* Православ'я в новітній історії України: Монографія. - Полтава, 1997. - 20,5.
7. *Пуховська Л.П.* Професійна підготовка вчителів у Західній Європі: спільність і розбіжність: Монографія. - К.: Вища школа, 1997. - 12,2.
8. *Скопенко В.В., Гарновський А.Д. та ін.* Прямий синтез координаційних сполучень: Монографія. - К.: Вентури, 1997. - 7,4 (рос.мовою).
9. *Сисоєва С.О.* Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня: Монографія. - К.: Поліграфкнига, 1996. - 24,2.
10. *Шкіль М.І.* Про асимптотичні методи в теорії лінійних диференціальних рівнянь та їх застосування. ч.ІІ. - К.: КСУ, 1997. - 15,0 (рос.мовою).

Підручники і навчальні посібники

1. *Антонова-Турченко О.Г., Драніщева Є.І., Дробот Л.С.* Психологічна діагностика і корекція особистості важковиховуваних дітей і підлітків: Навч. посібник. - К.: ІЗМН, 1997. - 18,6.
2. *Антонова-Турченко О.Г., Дробот Л.С.* Музична психотерапія: Посібник-хрестоматія. - К.: ІЗМН, 1997. - 8,0.
3. Сучасна українська літературна мова. (За ред. Гришенка А.П.): Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. - К.: Вища школа, 1997. - 20,2.
4. *Драніщева Е.І.* Педагогічна діагностика і корекція особистості важковиховуваних дітей і підлітків: Навч. посібник. - Вид. ІЗМН. - К.: Віпол. - 1997. - 4,0 (рос.мовою).
5. *Зязюн І.А., Сагач Г.М.* Краса педагогічної дії: Навчальний посібник для вчителів, аспірантів, студентів середніх та вищих навчальних закладів. - К.: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. - 19,8.
6. *Каніщенко Л.О. та ін.* Основи економічної теорії: Політекономічний аспект // Підручник. - К., 1997. - 55,5.
7. *Каніщенко Л.О. та ін.* Основи економічної теорії. Навчальний посібник. - К.: Видавничий центр «Академія», 1997. - 28,5.
8. *Капська Г.Й.* Педагогіка живого слова: Посібник. - К.: ІЗМН, 1997. - 7,0.
9. *Карпіловська С.Я., Міттельман Р.Й., Синявський В.В., Ткаченко О.М., Федоришин Б.О., Яцишин О.О.* Основи професіографії: Навч. посібник. - К.: МАУП, 1997. - 6,0.
10. *Клос Є.С., Караван Ю.В.* Малий фізичний довідник: Навч. посібник. - Львів: Світ, - 1997. - 9,1.
11. *Кононенко В.І.* Етнолінгводидактика: Національно-культурні цінності. - Івано-Франківськ, 1997. - 3,0.

12. *Мороз О.Г., Слатьонін В.О., Філіненко Н.І.* Підготовка майбутнього вчителя: зміст та організація // Навч. посібник. - К., 1997. - 10,5.
13. *Падалка О.С.* Учись господарювати рентабельно: Посібник для учнів сільських шкіл. - К., 1997. - 2,5.
14. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А.Зязюн, Л.В.Крамушенко, І.Ф.Кривонос та ін. За ред. І.А.Зязюна. - К.: Вища школа, 1997. - 18,8.
15. *Побірченко Н.А.* Партнерство: Навч. посібник. - К.: Пед. думка, 1996. - 6,5.
16. *Побірченко Н.А.* Щоб хотіти вчитись: Навч. посібник. - К.: МП «Вітус», 1997. - 2,7.
17. *Семиченко В.А.* Шляхи підвищення ефективності вивчення психології. - К.: Магістр, 1997. - 6,0 (рос.мовою).
18. *Сікорський П.І.* Модульно-рейтингова система навчання у ліцях: Навч. метод. посібник. - Львів, 1997. - 5,6.
19. *Скопенко В.В., Савранський Л.І.* Координаційна хімія: Підручник для студентів хімічних спеціальностей вищих навчальних закладів. - К.: Либідь, 1997. - 14,0.
20. *Степаненко О.О.* Щоденник «Пізнай себе»: Навч. посібник. - К., 1997. - 3,2.
21. *Таланчук П.Ю., Скрипник Ю.О., Дубровний В.О.* Високочастотні засоби вимірювання фізичних величин із самоналагодженням і автокорекцією похибок: Навч. посібник. - К., 1997. - 28,4.
22. *Шкіль М.І., Колесник Т.В., Хмара Т.М.* Алгебри і початки аналізу для 10-го класу шкіл і класів з поглибленим вивченням математики. - К.: Освіта, 1997. - 20,0.
23. *Ятченко А.Д.* Фахова освіта в Україні та її трансформація в умовах переходу до ринкових відносин. - Харків: АКТА, 1997. - 16,0.

Навчальні програми і концепції

1. *Бобров В.Я.* Текст проекту Закону України «Про власність». - К., 1997. - 3,2.
2. *Дегтярьова Г.С.* Гуманістична освітня традиція в Україні: Програма спецкурсу / Наук. метод. вісник. - Львів, 1997. - N 2. - 0,7.

Методичні посібники і методичні рекомендації

1. *Антонова-Турченко О.Г., Дробот Л.С., Заброцький М.М.* Психологічна стабілізація особистості вчителя зони радіологічного контролю: Посібник. - К.: ІЗМН, 1997. - 7,5.
2. *Перепелиця П.С.* Нормування продуктивної праці як умова ефективної фахової підготовки: Метод. рекомендації. - К.: ЦМО, 1997. 1,3.

3. Психологічні умови наступності у підготовці учнівської молоді до професійної праці / За ред. Перепелиці П.С. - К., 1997. -1,5.

4. *Кондратова Н.О.* Виявлення й оцінка рівня інтелектуального розвитку особистості: Метод. рекомендації. - К.: ЦМО, 1997. -1,2.

5. *Федоришин Б.О.* Методика виявлення й оцінки загальних інтересів особистості учнів (ОДАНІ -2): Метод. рекомендації -К.: ЦМО, 1997. - 1,0.

6. *Барна М.М.* На допомогу керівникам навчально-виховного закладу: Метод. рекомендації // Наук.-метод. вісник. - Львів, 1996. - N 1. - 1,0.

Збірники наукових праць

Конфлікти в педагогічних системах: Матеріали міжн. наук.-практ. конференції / За ред. Федоришина Б.О. - Вінниця, 1997. - 18,8.

Статті

1. *Бобров В.Я., Бутівченко С.В.* Удосконалення методів управління економічною освітою - важливий фактор гуманізації у підготовці спеціалістів: історико-педагогічний підхід: Матеріали міжн. наук.-практ. конференції. - Одеса, 1997. - 0,6.

2. *Бобров В.Я.* До питання про Концепцію економічної освіти в Україні. - К.: ІЗМН, 1997. - 0,4.

3. *Володько В.М.* Проблеми підготовки майбутнього вчителя до педагогічної діяльності: Матеріали міжн. наук.-практ. конференції. - Одеса, 1997. - 0,5.

4. *Дегтярьова Г.С., Клос Є.С., Клос Л.Є.* Освітні реформи і технології навчання в провідних зарубіжних країнах у другій половині XX ст. // Педагогіка і психологія проф. освіти. -Львів, 1997. - N 1. - 0,8.

5. *Дегтярьова Г.С., Клос Є.С.* Шляхи і напрями гуманізації професійної підготовки педагогів у класичному університеті // Сучасне українське виховання. - Львів: Основа, 1997. - 0,4.

6. *Дубовик О.* Сучасна освіта в США: проблеми гуманістичної традиції // Наук. метод. вісник. - 1997. - N 2. - 0,6.

7. *Євтух М.Б., Артемчук Г.І.* Духовні заповіді Степана Сірополка. - Рідна школа. - 1997. - N 10. - 0,8.

8. *Євтух М.Б., Потапенко К.К.* Проблеми народності, рідної мови та народної школи у педагогічній спадщині К.Д.Ушинського / У зб.: Теоретичні питання освіти та виховання. - Вип.5. - К., 1997. - 0,9.

9. *Євтух М.Б., Шевченко Г.П.* Духовна культура і педагогіка / У зб.: Формування духовної культури учнівської молоді. - Луганськ, 1997. - 0,8.

10. *Зязюн І.А.* Молодь світу й України напередодні ХХІ століття // Трибуна. - 1997. - N 5-6. - 0,5.

11. *Зязюн І.А.* Дж.Л.Морано і А.С.Макаренко: зіставні паралелі // Постметодика. - 1997. - N 2. - 0,5.
12. *Зязюн І.А.* Молодь на шляхах свободи й демократії // Шлях освіти. - 1997. - N 3. - 0,5.
13. *Зязюн І.А.* «Філософія серця» Г.С.Сковороди у творчій спадщині В.О.Сухомилинського // Василь Сухомилинський і сучасність. - Вінниця, 1997. - Вип.4. - 0,4.
14. *Зязюн І.А.* Філософія виховання особистості // Миротворча діяльність школи і вузу: 36. наук. праць. - Рівне, 1997. - Ч.2. - 0,5.
15. *Зязюн І.А., Начкало Н.Г.* Підручник нового покоління // Альтернатива. - 1997. - N 38. - 0,4 (рос.мовою).
16. *Івановська О.П.* Шляхи формування національної свідомості студентів вищих освітніх закладів: Міжн. наук.-практ. конференція. - Одеса, 1997. - 0,4.
17. *Каніщенко Л.О.* Маркетинг в інноваційній діяльності / Збірник наук. праць КДТЕХ. - К., 1997. - 0,5.
18. *Каніщенко Л.О.* Проблеми інноваційної політики України // Вісник АІН. 1997. - 0,5.
19. *Кононенко В.І.* Ціннісні орієнтації у викладанні української мови // У кн.: Цінності освіти і виховання. - К., 1997. - 0,5.
20. *Кононенко В.І.* Теоретико-методологічні проблеми українознавства як науки // У кн.: Українознавство у педагогічному процесі освітніх установ. - Івано-Франківськ, 1997. - 0,5.
21. *Кононенко В.І.* Філософські аспекти викладання українознавчих дисциплін // У кн.: Філософія сучасної освіти. - К., 1997. -0,6.
22. *Кудін В.О.* Телебачення в духовному вихованні народу // Ефір і закон: 36. статей. - К., 1997. - N 4. - 0,8.
23. *Мокін Б.І., Буяльська Т.Б.* Класифікація та способи моделювання конфліктів в освіті // У зб.: Конфлікти в педагогічних системах. - Вінниця, 1997. - 0,4.
24. *Рудницька О.П.* Творча діяльність і рефлексія: Творча особистість учителя // 36. наук. статей. - К., 1997. - 0,5.
25. *Рудницька О.П.* Мистецтво у контексті розвитку духовної культури особистості // Художня освіта і проблеми виховання молоді - К., 1997. - 0,4.
26. *Сагач Г.М.* Імідж учителя крізь призму риторики // 36.: Імідж сучасної школи. - К., 1997. - 0,4.
27. *Сікорський П.І.* Деференційоване навчання і проблеми реформування освітньої системи в Україні // Шлях освіти. - 1997. - N 2. - 0,7.
28. *Солдатенко М.М.* Самостійна навчально-пізнавальна діяльність і нові технології навчання. - Львів, 1997. - 0,5.

29. *Солдатенко М.М.* Про деякі аспекти забезпечення неперервної педагогічної освіти // Міжн. наук.-практ. конференція. - Одеса, 1997. - 0,5.

30. *Сидякін В.Г., Павленко В.Б. та ін.* Корекція розумового і психічного розвитку школяра за допомогою біологічного зворотнього зв'язку // 36. метод. конф.: Аналітична діяльність керівників - умова оптимального управління школою. - Алушта, вересень, 1997. - Сімферополь, 1997. - 0,6 (рос.мовою).

31. *Третяк О.В. та ін.* Положення про організацію державної атестації бакалаврів, спеціалістів, магістрів у Київському університеті. - К.: Київський університет, 1997. - 0,6.

32. *Цвігун О.А.* Музична освіта в контексті вивчення історичних традицій підготовки вчителя // Імідж сучасної школи. - К., 1997. - 0,4.

33. *Шкіль М.І.* Реформування вищої педагогічної освіти. - Освіта і управління. - 1997. - № 1. - 0,5.

34. *Явоненко О.Ф.* Комплексний підхід до розв'язання проблем фахової підготовки студентів педвузів. - Педагогіка і психологія. - 1996. - № 4. - 0,6.

ВІДДІЛЕННЯ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

Підручники

1. *Нісімчук А.С.* Основи економічних знань. - Луцьк, 1997. - 10,0 (у співавтор.).

2. *Радкевич В.О., Пащенко Г.М.* Технологія вишивки. - / За ред. Н.Г.Ничкало. - К.: Вища школа, 1997. - 12,6.

Навчальні посібники

1. *Арват Ф.С.* Культура спілкування. - К., 1997. - 12,0 (у співавтор.).

2. *Арват Ф.С.* Родинно-сімейна енциклопедія. - К., 1996. - 13,5 (у співавтор.).

3. *Гуржій А.М.* Засоби навчання. - К.: ІЗМН, 1997. - 10,4 (у співавтор.).

4. *Гуржій А.М.* Задачі оптимізації в практичній діяльності фахівця. - К.: ІЗМН, 1997. - 8,6 (у співавтор.).

5. *Жидецький Ю.Ц.* Палітурні матеріали. - Львів, 1997. - 4,0.

6. *Сікорський П.І.* Модульно-рейтингова система навчання у ліцєях. - Львів, 1997. - 5,7.

Навчальні програми і концепції

1. *Вільчковський Е.С.* Фізична культура дітей від народження до трьох років: Програма для батьків та вихователів дошкільних закладів // Палітра педагога. - 1997. - N 1. - 2,5.
2. Національна комплексна програма «Молодь України» / Зайцева З.Г. та ін. - К.: Столиця, 1997. - 1,5.
3. Програма діяльності центрів ССМ щодо здійснення соціальної роботи з молоддю сім'єю в Україні // Соціальна робота з молоддю в Україні / Зайцева З.Г. - К.: Столиця, 1997. - 1,0.
4. Програми роботи соціальних служб з молоддю сім'єю / Зайцева З.Г. - К., 1997. - 0,5.
5. Стандарт навчання за спеціальністю «Комерційна діяльність». Ч.1. (Основний курс) // 36. навч. нормативної документації / За ред. О.І.Щербак, О.В.Кукліна. - К.: Міносвіти України, 1997. - 3,6.

Методичні посібники і методичні рекомендації

1. *Джулик О.І.* Формування системних знань учнів інтегративними засобами у професійно-технічних навчальних закладах: Метод. рекомендації. - Львів, 1997. - 1,0.
2. Дубинчук Олена Степанівна. Бібліографічний покажчик науково-педагогічних праць / Упор. А.А.Оврас; За ред. Н.Г.Ничкало. - К.: Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України, 1997. - 1,2.
3. *Жук В.П.* Режим позаурочної діяльності учнів професійно-технічних закладів освіти: Метод. рекомендації. - Львів: Основа, 1997. - 1,0.
4. *Молчанова А.О.* Інтеграція знань учнів при вивченні курсу «Людина і суспільство»: Методич. рекомендації для сільських профтехучилищ. - Київ, Харків: ХОУМЦ ПО, 1997. - 1,1.
5. *Паламарчук В.І.* Формування базового мінімуму знань, умінь і навичок учнів ПТУ: Посібник // Рідна школа. - 1997. - N 11. - 2,0.

Збірники наукових праць

1. Кваліфікаційна характеристика, навчальний план та програми вищих навчальних закладів для спеціальності «Соціальна педагогіка» / Уклад. і ред. Мельникова І.М. - К.: Міносвіти, ІЗМН, 1997. - 2,0.
2. Соціальна підготовка сімей, в яких виховуються діти з особливими потребами // 36. статей / За ред. Зайцевої З.Г. - К., 1997. - 3,5.
3. Соціальна робота з молоддю сім'єю // Збірник теоретичних і методичних матеріалів для працівників ССМ України / Уклад. і ред. Зайцева З.Г. - Вип.3. - К., 1997. - Ч.І. - 1,2. - Ч. II. - 1,5.

4. Сучасні підходи та моделі розв'язання проблеми попередження правопорушень, наркоманії серед учнівської і студентської молоді / Ред. кол.: Мельникова І.М. та ін. - К.: ІЗМН, 1997. - 2,0.

5. Технологія виховної роботи в літніх таборах (теорія і практика) / Укл. і ред.: Мельникова І.М., Капська Г.Й. - К.: Міносвіти, Держ. еколого-натуралістичний центр учнів. молоді, 1997. - 2,5.

Статті

1. *Вільчковський Е.С.* Державний стандарт освітньої галузі «Фізична культура і здоров'я» // Фізичне виховання в школі. - 1997. - № 1. - 0,8 (у співавтор.).

2. *Вільчковський Е.С.* Весна прийшла - Радіймо. Пізнання природи і природи рухів. Для середньої групи // Дошк. виховання. - 1997. - № 3. - 0,4 (у співавтор.).

3. *Вільчковський Е.С.* Лісові звірята взимку. Пізнання природи і природи рухів // Дошк. виховання. - 1997. - № 1. - 0,4 (у співавтор.).

4. *Вільчковський Е.С.* Народна рухлива гра - основний засіб фізичного виховання дошкільнят // Традиції фізичної культури в Україні / Зб. наук. статей. - К., 1997. - 0,4 (у співавтор.).

5. *Вільчковський Е.С.* Пізнання природи і природи рухів (літо). Заняття з фізкультури для дітей середньої групи // Дошк. виховання. - 1997. - № 6. - 0,4 (у співавтор.).

6. *Головко Л.С.* Вимоги до нової моделі професійної освіти // Наук.-метод. зб. Харків. обл. наук.-метод. кабінету. - Харків, 1997. - 0,4.

7. *Гуржій А.М.* Аналіз сучасного стану і перспективи розвитку засобів навчання для кабінету фізики середньої загальноосвітньої школи // Наук.-метод. зб.: Стандарти фізичної освіти в Україні. - Кам'янець-Подільський: КПДПІ, 1997. - 0,4 (у співавтор.).

8. *Гуржій А.М.* Використання засобів нових інформаційних технологій у навчально-виховному процесі початкової школи // Наук.-метод. зб.: Удосконалення поч. освіти у світлі сучасних пед. тенденцій. - Херсон: ХДПІ, 1997. - 0,4 (у співавтор.).

9. *Гуржій А.М.* Концепція створення Національної телекомунікаційної мережі закладів освіти і науки України з виходом у INTERNET // Наук.-метод. зб.: Нові інформаційні технології навчання у навчальних закладах України. - Одеса: ОДМУ, 1997. - 1,0 (у співавтор.).

10. *Гуржій А.М.* Основані напрями реалізації створення системи забезпечення професійно-технічних закладів освіти засобами навчання // Наук.-метод. зб.: Проблеми проф.-тех. освіти. - К.: ІЗМН, 1997. - 0,4 (у співавтор.).

11. *Гуржій А.М.* Проблеми забезпечення навчальних закладів України засобами навчання // Наук.-метод. зб.: Проблеми освіти. - Вип. 10. - К.: ІЗМН, 1997. - 0,5 (у співавтор.).

12. *Гуржій А.М., Зайчук В.О.* Проблеми навчально-методичного забезпечення реформування професійно-технічної освіти // Наук.-метод. зб.: Нові технології навчання. - Вип.21. - К.: Віпол, 1997. - 0,4.

13. *Гуржій А.М.* Сучасні проблеми забезпечення шкіл України засобами навчання // Наук.-метод. зб.: Сучасні проблеми шкільної освіти. - К.: Віпол, 1997. - 0,4 (у співавтор.).

14. *Джулик О.І.* Інтегрований спецкурс як засіб формування системи знань учнів про фізичні основи теплоенергетики // Педагогіка і психологія проф. освіти. - Львів, 1997. - N 2. - 0,4.

15. *Зайцева З.Г.* Психологічний клімат сім'ї і формування особистості дитини // Соціальна підтримка сімей, в яких виховуються діти з особливими потребами. - К., 1997. - 0,4 (у співавтор.).

16. *Зайцева З.Г., Гуляр О.О.* Взаємодія школи і соціальної служби в роботі з неблагополучними сім'ями // Сучасні підходи та моделі розв'язання проблем попередження правопорушень. - К., 1997. - 0,5.

17. *Камінецький Я.Г.* До проблеми реформування професійно-технічної освіти в Україні // Наук.-метод. вісник. - Львів, 1997. - N 2. - 0,4.

18. *Камінецький Я.Г.* Сучасні тенденції у підготовці робітничих кадрів та регіональна економіка // Наук.-метод. вісник. - Львів, 1997. - N 1. - 0,5.

19. *Козловська І., Кміт Я., Собко Я.* Ідеї інтеграції у контексті світової філософської думки // Філософський метод: перед лицем нових парадигм / Філософські пошуки. - Львів - Одеса: «СОQITO», «Центр Європи». - 1997. - Вип.1,2. - 0,7.

20. *Козловська І., Собко Я., Джулик О., Кміт Я.* Дидактичне забезпечення наступності формування фундаментальних фізичних понять у системі безперервної освіти // Наук.-метод. вісник. - 1997. - N 1. - 0,4.

21. *Кондратюк О.П.* Педагогічне стимулювання учнів ПТУ в процесі навчання і виховання // Рідна школа. - 1997. - N 11. - 0,4.

22. *Мельникова І.М.* Гуманітаризація клубної роботи як фактор соціалізації учнів ПТУ // Сучасні підходи та моделі розв'язання проблеми попередження правопорушень, наркоманії серед учнівської і студентської молоді. - К.: ІЗМН, 1997. - 0,5 (рос.мовою).

23. *Мельникова І.М.* Кваліфікаційна характеристика, учбовий план та програми «Історія соціальної роботи», «Основи педагогічної майстерності», «Методика виховної роботи» // Кваліфікаційна характеристика, учбовий план та програми вищих закладів для спеціальності «Соціальна педагогіка». - К.: Міносвіти, ІЗМН. - 1997. - 2,0.

24. *Мельникова І.М.* Проблеми підготовки соціальних педагогів за кордоном // Моделювання виховної діяльності як засіб професійної підготовки студентів. - К.: Міносвіти, ІЗМН. - 1997. - 0,5.

25. *Мельникова І.М.* До проблеми кваліфікаційної характеристики соціального педагога // Моделювання виховної діяльності як зміст професійної підготовки студентів. - К., 1997. - 0,8.

26. *Мельникова І.М.* Соціалізація учнів засобами дозвілля // Технологія виховної роботи в літніх таборах (теорія і практика) - К.: Міносвіти, Державний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді. - 1997. - 0,5.
27. *Молчанова А.О.* Специфіка організації семінарських занять // Професійна освіта: Теорія і практика: Наук.-метод. бюлетень. -Харків, 1997. - N 1-2. - 0,5.
28. *Мурніна Г.С.* Формування культури спілкування учнівської молоді // Дозвілля. - К., 1997. - 0,4.
29. *Ничкало Н.Г.* О.С.Дубинчук - видатний український педагог. - Вступна стаття у «Дубинчук Олена Степанівна»: Бібліографічний покажчик науково-педагогічних праць. - К., 1997. - 0,5.
30. *Ничкало Н.Г.* Проблема педагогічної конкретизації цілей і завдань освітньо-виховних систем // Миротворча діяльність школи і вузу. - Ч.2. - Рівне, 1997. - 0,5.
31. *Ничкало Н.Г.* Проблеми сучасної дидактики // Шлях освіти. -1997. - N 4. - 0,4.
32. *Ничкало Н.Г.* Проблеми філософії освіти у творчій спадщині В.О. Сухомлинського. Василь Сухомлинський і сучасність // Матеріали Четвертих всеукраїнських читань. - Вип.4. - Вінниця, 1997. - 0,5.
33. *Ничкало Н.Г.* Реформація з відтінком руйнації // Урядовий кур'єр. - 1997. - 23 вересня. - 0,4 (у співавтор.).
34. *Ничкало Н.Г.* Реформування профтехосвіти і проблеми оновлення підготовки педагогічних кадрів у європейському контексті // Дороги і бездоріжжя підготовки вчителів. - Варшава, 1997. - 0,5.
35. *Ничкало Н.Г.* Реформування чи руйнування // Трибуна. - 1997. - N 11. - 0,5 (у співавтор.).
36. Стан та перспективи розвитку куррикулуму професійно-технічної освіти в Україні // Науковий збірник Центрально-східноєвропейського клубу професійної освіти (англ. та рос. мовами). - Мінськ. - 1997. - 0,5.
37. *Ничкало Н.Г.* Теоретико-методологічні засади реформування професійно-технічної освіти в Україні // Педагогіка і психологія. - 1997. - N 3. - 0,5.
38. *Паюл М.В.* Узагальнення та систематизація знань учнів з алгебри // Педагогіка і психологія. - 1997. - N 1-2. - 0,8.
39. *Собко Я.* Дидактичні основи побудови інтегрованих курсів за структурою «Загальноосвітній - спеціальний предмети» у професійно-технічних закладах освіти // Педагогіка і психологія проф. освіти. - 1997. - №2. - 0,5.
40. *Ступарик Б.М.* Національна ідея в українській педагогіці XIX-XX століть // Обрії. - 1997. - N 2. - 0,4 (у співавтор.).

41. *Ступарик Б.М.* Національна ідея в українській педагогіці XIX-XX століть // Педагогіка і психологія проф. освіти. - 1997. - N 2. - 0,4 (у співавтор.).

42. *Ступарик Б.М.* Проблеми українознавства в педагогічній думці Галичини у міжвоєнну добу // Українознавство у педагогічному процесі освітніх установ: 36. статей. - Івано-Франківськ, 1997. - 0,4.

43. *Ступарик Б.М.* Про паралелізм у розвитку українського шкільництва // Джерела. - 1997. - N 1. - 0,6.

44. *Ступарик Б.М.* Українська національна ідея мусить увійти в основу виховання українських поколінь (Микола Євшан: Національне виховання) // Галичина: Науковий і культурно-просвітний краєзнавчий часопис. - 1997. - N1. - 0,7.

45. *Ступарик Б.М.* Управлінський цикл // Обрії. - 1997. - N 1. - 0,6.

46. *Талалуєва Н.О.* Заклади профтехосвіти України кінця XIX ст. // Вісник профтехосвіти. - 1997. - N 2. - Листопад. - 0,6.

47. *Талалуєва Н.О.* Сільськогосподарська освіта в Україні (кінець XIX - початок XX ст.) // Професійна освіта: теорія і практика: Наук.-метод. бюлетень. - N 1-2 (5-6). - Харків, 1997. - 0,5.

48. *Чудовська Г.Й.* Інтегровані задачі - необхідна умова підготовки професійно-компетентних спеціалістів в ПТУ сільськогосподарського профілю (Загальна біологія. Підвищення продуктивності агроценозів на основі їх меліорації) // Професійна освіта: Теорія і практика. - Харків, 1997. - №2. - 0,4.

ЗМІСТ

I. ВСТУП	3
II. ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЗА ЗВІТНИЙ ПЕРІОД	5
Виконання національних і державних програм	6
Відділення теорії та історії педагогіки	12
Основні результати науково-дослідної роботи	12
Науково-організаційна робота	19
Відділення дидактики, методики та інформаційних технологій в освіті	22
Основні результати науково-дослідної роботи	22
Науково-організаційна діяльність	26
Відділення психології, вікової фізіології та дефектології	27
Науково-організаційна діяльність	29
Основні результати науково-дослідної роботи	31
Відділення педагогіки і психології вищої школи	45
Основні результати науково-дослідної роботи	45
Науково-організаційна діяльність	51
Відділення педагогіки і психології професійно-технічної освіти	51
Основні результати науково-дослідної роботи	52
Науково-організаційна діяльність	56
III. РОБОТА ПРЕЗИДІЇ. ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ АКАДЕМІЇ.	59
IV. РОБОТА СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ВЧЕНИХ РАД НАУКОВИХ УСТАНОВ	61
Інститут педагогіки	62
Інститут психології ім. Г.С.Костюка	63
Інститут педагогіки і психології професійної освіти	64
Інститут дефектології	65

V. РОБОТА РАДИ З КООРДИНАЦІЇ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ГАЛУЗІ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ	67
VI. КАДРИ. АСПІРАНТУРА ТА ДОКТОРАНТУРА	72
VII. ПРОВЕДЕННЯ МАСОВИХ ЗАХОДІВ	79
VIII. МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ	86
IX. ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ	91
X. ФІНАНСУВАННЯ. МАТЕРІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	94
XI. ВИСНОВКИ	96
XII. СПИСОК ОСНОВНИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ	98
Відділення теорії та історії педагогіки	98
Монографії	98
Підручники, навчальні посібники	98
Методичні посібники, рекомендації	99
Навчальні програми, концепції	100
Збірники наукових праць, матеріалів конференцій	101
Довідники	102
Статті	102
Відділення дидактики, методики та інформаційних технологій в освіті	107
Підручники і навчальні посібники	107
Навчальні програми і концепції	110
Методичні посібники	111
Словники і довідники	112
Статті	112
Відділення психології, вікової фізіології та дефектології	114
Монографії	114
Підручники	115
Навчальні посібники	115
Концепції і навчальні програми	116
Методичні посібники і рекомендації	116
Збірники наукових праць, матеріалів конференцій	117
Словники, довідники і брошури	118
Статті	119

Відділення педагогіки і психології вищої школи	130
Монографії	130
Підручники і навчальні посібники	131
Навчальні програми і концепції	132
Методичні посібники і методичні рекомендації	132
Збірники наукових праць	133
Статті	133
Відділення педагогіки і психології професійно-технічної	
освіти	135
Підручники	135
Навчальні посібники	135
Навчальні програми і концепції	136
Методичні посібники і методичні рекомендації	136
Збірники наукових праць	136
Статті	137

